

Systemaattisen arviointimallin kehittäminen ja juurruttaminen käytäntöön kunnalliseen las- tensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolle

Tiina Varis

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Systemaattisen arviointimallin kehittäminen ja juurruttaminen
käytäntöön kunnalliseen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vas-
taanotto- ja arviointiosastolle**

Tiina Varis
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
syyskuu, 2020

Tiina Varis

Systemaattisen arviointimallin kehittäminen ja juurruttaminen käytäntöön kunnalliseen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolle

Vuosi 2020 Sivumäärä 115

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Mallin tarkoituksena on muodostaa objektiivinen kokonaisnäkemys lapsen ja perheen elämäntilanteesta sekä tuen ja palvelujen tarpeesta. Tavoitteena oli, että systemaattinen arviointimalli toisi yhteneväistä linjaa arviointityön tekemiselle, antaisi toimivan työkalun sekä mahdollistaisi laadukkaan arviointityön siten, että se auttaisi niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin päätöksentekijöitäkin. Opinnäytetyö on Lohjan kaupungin, Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiosaston tilaama työ, mutta systemaattista arviointimallia voidaan hyödyntää myös muissa vastaavissa yksiköissä. Opinnäytetyön tietoperusta käsittelee yleisesti lastensuojelua, päätöksentekoa ja laatua, BBIC- ja Monitoimijaista arviointimallia sekä yleisesti arviointityötä. Opinnäytetyö on toteutettu toimintatutkimuksena, jossa on laadullinen tutkimusote. Systemaattinen arviointimalli on jaettu kolmeen osioon 0-3 -vuotiaiden, 4-12 -vuotiaiden sekä vanhemmuuden arviointiin. Monialaista yhteistyötä on kuvattu omana osanaan. Lisäksi arviointimallia tukemaan on tehty arviointityön tarkistuslista. Yksilötyömenetelmille on tehty valmiit pohjat ohjeistuksineen. Systemaattisessa arviointimallissa korostetaan, että arjen rutiinit, lapsen perushoiva ja turva ovat lasten vastaanotto- ja arviointiosaston tärkeimpiä tehtäviä. Malliin sisältyy yksi yksilötyöskentelykerta viikossa sekä lapsen, että vanhempien kanssa. Systemaattinen arviointimallin mukaan jokaisen työntekijän tulee huolehtia laadukkaan arviointityön toteutumisesta, kirjaamisesta ja priorisoinnista, sekä lapsen kriisin vastaanottamisesta.

Koska työn kehittämisen tulisi olla jatkuvaa, etenkin kirjaamisen käytäntöjä tulee yhdenmukaistaa sekä työvuorosunnittelua nykyaikaistaa. Monialaista yhteistyötä tulisi lisätä, etenkin perhetyöntekijöiden ja perheterapeutin kanssa. Toimintaterapeutin osaamista tulisi jatkossa hyödyntää. Uuden kehittämiseen ja muutosten läpiviemiseen tarvitaan motivoivaa ja kehittämismyönteistä lähijohtoa ja myös vastaanottavaa työyhteisöä. On tärkeää, että työt priorisoidaan niin, että arviointityö, johon kuuluu myös kirjaaminen, nostetaan korkealle prioriteetille, lapsen hoivan ja turvan rinnalle. Kaikessa tekemisessä tulisi korostua lapsilähtöisyys.

Asiasanat: arviointi, laatu, lastensuojelu, päätöksenteko, systemaattisuus

Tiina Varis

Developing and putting a systematic evaluation model into practice at the Municipal Reception and Evaluation Department for Child Protection (0-12-year-olds)

Year

2020

Pages

115

The purpose of this thesis was to develop a systematic evaluation model for the Department of Reception and Evaluation for Child Protection 0-12-year olds and put it into practice. The purpose of the model is to form an objective overall view of the life situation of the child and family and the need for support and services. The objective was that the systematic evaluation model would bring a consistent line to the conduct of the evaluation work, provide a working tool and enable quality evaluation work to assist the customer, for those who do the evaluation work, as well as the decision-makers. The thesis is a work commissioned by the City of Lohja, Ojamo Children's Reception and Evaluation Department, but the systematic evaluation model can also be utilized in other similar units. The thesis's knowledge base generally deals with; child protection, decision-making and quality, the BBIC and Multi-functional evaluation model, and evaluation work in general.

The thesis has been implemented as an action study with a qualitative research extract. The systematic evaluation model is divided into three sections for assessing 0-3 to year-olds, 4-12 to year-olds, and parenting. Multidisciplinary cooperation has been described in its own part and in addition, an evaluation work checklist has been made to support the evaluation model. Individual work methods have been made with ready-made bases with instructions. The systematic evaluation model emphasizes that everyday routines, child primary care, and safeguard are the most important tasks of the Children's Reception and Evaluation Department. The model includes one individual time of work per week with both the child and the parents. According to the systematic evaluation model, each employee should take care of; the implementation, recording and prioritization of quality assessment work, as well as the reception of the child's crisis.

Because work development should be continuous, in particular the practice of recording should be harmonised as well as modernisation of shift planning. Multidisciplinary cooperation should be increased, especially with family workers and family therapists. The expertise of an occupational therapist should be used in the future. A motivational and pro-development foreperson and also a receptive working community is needed to develop and pass through the new changes. It is important that work is prioritised so that evaluation work, (which also

includes recording), is elevated to a high priority, alongside the care and security of the child. In everything that is done child orientation should be emphasized.

Keywords: child welfare, decision-making, evaluation, systematic work, quality

Sisällys

1	Johdanto.....	9
2	Työn tilaajataho	10
3	Lastensuojeluasiakkuus.....	11
4	Päätöksenteko ja laatu osana lastensuojelua	12
5	Lastensuojeluprosessien johtaminen	12
6	Lastensuojelun arviointityö	14
6.1	Barns behov i centrum -arviointimalli (BBIC).....	15
6.2	Monitoimijainen arviointimalli	18
7	Opinnäytetyön toteutus	20
7.1	Osallistuva havainnointi	21
7.2	E-kysely.....	24
7.3	Teemahaastattelu.....	28
7.4	Systemaattisen arviointimallin ensimmäisen version luominen ja kommentointi .	32
8	Systemaattisen arviointimallin kehittäminen	34
8.1	0-3 -vuotiaiden lasten arviointimalli	37
8.2	4-12 -vuotiaiden lasten arviointimalli	39
8.3	Vanhemmuuden arviointimalli	39
8.4	Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö.....	40
8.4.1	Arviointityön tarkistuslista	41
8.4.2	Kriisin vastaanottaminen	42
8.4.3	Havainnointi	43
8.4.4	Tulohaastattelu ja tulohavainnot	44
8.4.5	Tällainen minä olen -menetelmä.....	44
8.4.6	Hoito- ja kasvatussuunnitelma.....	45
8.4.7	Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä -menetelmä.....	46
8.4.8	Läheisverkon kartoitus läheiskartan avulla	46
8.4.9	Kolmen talon malli -menetelmä	46
8.4.10	Valovoimapeli	47
8.4.11	Varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu ja alkuvaiheen tilannearvio	47
8.4.12	Kotikäynti.....	48
8.4.13	Vuorokirjaus	48
8.4.14	Viikkotiivistelmä	49
8.4.15	Loppuyhteenveto tai lausunto	49
9	Kehittämistyön arviointi.....	50
9.1	Työelämän edustajan palaute kehittämistyöstä	50
10	Johtopäätökset ja pohdinta.....	55

10.1	Kehittämis ehdotukset	60
10.2	Eettisyyden ja luotettavuuden pohdinta.....	61
	Lähteet.....	63
	Kuviot	67
	Liitteet	68

1 Johdanto

Lastensuojelulaki (417/2007, 4 §) määrittelee, että lastensuojelun tarvetta arvioidessa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etu koostuu useista erilaisista hyvinvoinnin tekijöistä. Työskentely lastensuojelussa lapsen edun mukaisesti taas edellyttää lapsen elämän kokonaisvaltaista tarkastelua, aikaa ja luottamuksen rakentamista. Vain näistä lähtökohdista voi toteutua valtioneuvoston määrittelemät keskeiset laatutekijät, joita ovat avoimuus, luotettavuus, turvallisuus, oikeudenmukaisuus sekä lastensuojelutoimien suhteellisuusperiaate. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Opinnäytetyöprosessin tarkoituksena on luoda kunnallisen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Ollessani ammatillisten työmenetelmien harjoittelussa noin vuosi sitten tein havaintoja yhtenäisen arviointimallin puuttumisesta ja toin sen esiin työyhteisössä. Myös osa työyhteisöstä koki yhteneväisen arviointimallin puuttumisen suurena epäkohtana. Jatkoisin työharjoittelun jälkeen kyseisessä yksikössä keikkatyöntekijänä ja jatkoimme yksikön vt. vastaavan ohjaajan kanssa asian pohtimista. Opinnäytetyöprosessin aikana työelämän edustajan yhteyshenkilönä toimi lasten vastaanotto- ja arviointiosaston vastaava ohjaaja. Vastaanotto- ja arviointiosastotoiminta kuuluu osaksi perhetukikeskusta, jossa alkoi vuoden 2020 alussa muitakin kehittämisprojekteja, joten opinnäytetyöni on yksi osa isompaa kokonaisuutta.

Opinnäytetyön aihe on siis työelämän tarpeesta lähtöisin. Arviointiprosessin kehittämistä on yritetty kyseisellä osastolla aiemminkin, mutta esimerkiksi johtajan puuttuminen ja rajalliset aika- ja henkilöresurssit ovat olleet haasteena sen toteuttamiselle. Yhtenäistä arviointimallia ei siis osastolla vielä ole. Osastolla on arviointiin käytössä lukuisia yksittäisiä menetelmiä, mutta yhtenäistä toimintatapaa ja selkeää kokonaiskuvaavaa ja laatukriteeriä arviointityöstä ei ole. Itselleni on tärkeää tehdä opinnäytetyö, joka tulee aitoon tarpeeseen, itseäni kiinnostavasta ja tärkeästä aiheesta. Olen aloittanut opinnäytetyön työstämisen osallistumalla sekä vastaanotto- ja arviointiosaston omiin, sekä koko perhetukikeskuksen yhteisiin kehittämispäiviin. Toteutan opinnäytetyöni toiminnallisena kehittämistyönä. Näin ollen varsinaista tutkimuskysymystä tai tutkimusongelmaa ei opinnäytetyössäni ole.

Tarkoituksena opinnäytetyössäni on kehittää kunnalliseen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Valtioneuvosto on antanut 2019 lastensuojelun laatusuosituksen, jonka mukaan arviointiin tarvitaan yhteisiä työvälineitä, esimerkiksi jokin yhteinen viitekehys, joka auttaa niin lasta ja perhettä kuin eri ammattilaisiakin hahmottamaan, millaisia asioita on tarkoitus käsitellä ja minkä vuoksi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019). Tämän laatusuosituksen pohjalta lähdän

opinnäytetyötäni tekemään. Systemaattisen arviointimallin tarkoituksena on ensisijaisesti muodostaa objektiivinen kokonaisnäkemys lapsen ja perheen elämäntilanteesta sekä tuen ja palvelujen tarpeesta.

Kehittämistyöni on toteutettu toimintatutkimuksena ja sen tavoitteena on, että opinnäytetyön kautta kehitetty systemaattinen arviointimalli tuo yhteneväistä linjaa arviointityölle ja antaa toimivan työkalun konkreettisen työn tekemiselle. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on laadukkaan ja systemaattisen arviointityön mahdollistaminen arviointimallin avulla. Opinnäytetyön tavoitteena on myös, että toimiva systemaattinen arviointimalli käytössä auttaa niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin arviointeja päätöksen tukena tarvitseviäkin.

Tietoperustaa opinnäytetyölle kerään työelämän edustajan järjestämiltä kehittämispäiviltä, sekä tekemällä käytännön arviointityötä osastolla, johon opinnäytetyö on tilattu. Pohjaa kehittämistyölle saan myös esimerkiksi e-lomakekyselystä, systemaattisen arviointimallin ensimmäisen version kommentteista sekä haastatteleamalla muiden vastaavien yksiköiden toimijoita. Näiden lisäksi monipuolinen lähdekirjallisuus toimii opinnäytetyön tietoperustana. Tarkastelen opinnäytetyön aiheitani muun muassa johtajuuden, laadun ja monitoimijaisen arvioinnin viitekehyksessä. Lisäksi käytän teoreettisena viitekehyksenä lapsilähtöistä Barns behov i centrum -arviointimallia (BBIC).

2 Työn tilaajataho

Lohjan kaupungin vastaanotto- ja arviointiosastot Ojamon perhetukikeskuksessa tuottaa lastensuojelulain mukaisia palveluja, joita se toteuttaa, kun lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelun palveluihin kuuluvat muun muassa asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto. Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiosasto ottaa vastaan 0 - 12 -vuotiaita lapsia, kun taas nuorten vastaanotto- ja arviointiosasto ottaa vastaan 13 - 17 -vuotiaita nuoria. Molemmilla osastoilla on seitsemän asiakaspaikkaa ja ne toimivat ympärivuorokautisesti. Molemmilla osastoilla työskentelee tällä hetkellä kuusi ja puoli ohjaajaa sekä vastaava ohjaaja. Osastoilla työskentelevät ovat koulutukseltaan sosio-nomeja, sairaanhoitajia, lähihoitajia, sosiaalikasvattajia sekä nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajia. (Ojamon perhetukikeskus 2019.)

Kiireellisen sijoituksen, avohuollon kiireellisen sijoituksen ja avohuollon tukitoimena tapahtuvien sijoitusjaksojen aikana vastaanotto- ja arviointiosastolla arvioidaan lapsen ja perheen voimavarat sekä kartoitetaan tuen tarve. Sijoituksen aikana vastaanotto- ja arviointiosastolla tehdään suunnitelma tarvittavista tukitoimista sekä mahdollisesta jatkosijoituksesta. Suunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen, perheen, vastuusosiaalityöntekijän sekä muiden

tarvittavien tahojen kanssa. Sijoitukset vastaanotto- ja arviointiosastolle ovat lyhytaikaisia ja arviointi pyritään suorittamaan 1-3 kuukaudessa. Toiminnalla tähdätään kokonaisvaltaiseen tilanteen selvittämiseen yhteistyössä eri tahojen kanssa sekä lapsen sekä perheen tukemiseen eteenpäin elämässään. (Ojamon perhetukikeskus 2019.)

3 Lastensuojeluasiakkuus

Kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja lainsäädäntöömme perustuen, lähtökohtana on, että ensisijaisesti lapsen vanhemmat vastaavat lapsensa hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta. Julkisen vallan velvollisuutena on kuitenkin tukea vanhempia tässä tehtävässä. Lastensuojelun ydinalueena ovat lapsen ja perheen perus- ja ihmisoikeudet. Lastensuojeluprosessin aikana onkin kiinnitettävä erityistä huomiota perusoikeuksien ja oikeusturvan lainmukaiseen toteuttamiseen. Yksi merkityksellisimmistä lähteistä lastensuojelussa on lapsen oikeuksien sopimus, joka sisältää samoja elementtejä, kuin ihmisoikeussopimukset, mutta on tarkoitettu ainoastaan lapsille. Lapsen oikeuksien komitea, joka ohjaa sopimuksen täytäntöönpanossa on nostanut neljä lapsen oikeuksia koskevaa sopimuskohtaa yleisperiaatteiksi. Yleisperiaatteita ovat syrjinnän kieltö, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus elämään ja kehitykseen sekä lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Yleisperiaatteiden tehtävänä on ohjata lastensuojelun työskentelyä ja päätöksentekoa. (Araneva 2016, 4-8.)

Lastensuojelua toteutetaan lastensuojelulain (417/2007 3 §) mukaan, tekemällä asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lisäksi lapsen kiireellinen sijoitus sekä huostaanotto ja näihin liittyvä sijais- ja jälkihuolto ovat osa lastensuojelua. Lastensuojelun tehtävänä on ilmentää lastensuojelulliseen arviointiin perustuen syy-yhteys kasvuolosuhteen tai lapsen käyttäytymisen ja lapsen kehitykselle tai terveydelle aiheutuvan vaaran tai vakavan vaaran tai sen uhan välillä sekä ilmentää niistä johtuvan kiireellisen avun tarve taikka välitön vaara. Arvion tulee olla objektiivinen, tosiseikkoihin perustuva ja perusteltu. (Araneva 2016, 239-242.)

Mikäli huoltaja sekä 12 vuotta täyttänyt lapsi ovat antaneet suostumuksen, voidaan lapsi sijoittaa yksin avohuollon tukitoimenpiteenä laitoshuoltoon tai perhehoitoon. Tarkoituksena avohuollon sijoituksessa on lapsen tuen tarpeen arviointi, lapsen kuntouttaminen taikka tilapäisen hoidon järjestäminen lapselle. Sosiaalihuoltolain päivityksen yhteydessä lastensuojelulakiin lisättiin kiireellinen avohuollon tukitoimi, jonka mukaan avohuollon tukitoimenpiteitä voidaan järjestää kiireellisesti. Sen järjestämisessä noudatetaan samoja menettelytapasäännöksiä kuin avohuollon tukitoimenpiteidenkin kohdalla. Myös kiireellisen avohuollon toimenpiteen sijoituksen tarkoituksena ovat lapsen tuen tarpeen arviointi, lapsen kuntouttaminen tai tilapäisen hoidon järjestäminen lapselle. (Araneva 2016, 264-268.)

Lastensuojelulain (417/2007 40 §) mukaan lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuoltoa, mikäli lapsen terveys tai kehitys uhkaavat vakavasti vaarantua lapsen huolenpidon puutteen tai muiden kasvuolosuhteiden vuoksi tai lapsi itse vakavasti vaarantaa terveyttään tai kehitystään päihteitä käyttämällä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. Ennen huostaanottoa ja sijaishuollon järjestämistä on kuitenkin osoitettava avohuollon tukitoimenpiteet riittämättömiksi tai sopimattomiksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Lisäksi 12 vuotta täyttänyttä lasta, vanhempia, huoltajia tai sitä kenen hoidossa lapsi on tai on välittömästi ollut ennen huostaanoton valmistelua, on kuultava. Alle 12-vuotiaan mielipide on selvitettävä. Kuuleminen voidaan jättää suorittamatta tietyin laillisin perustein. (Lastensuojelulaki 417/2007 40-41 §.) Huostaanotto on toistaiseksi voimassa ja sijaishuollon aikana lastensuojelun periaatteiden mukaisesti tulee huomioida tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Se on kuitenkin tehtävä lapsen etu huomioiden. (Araneva 2016, 281.)

4 Päätöksenteko ja laatu osana lastensuojelua

Yhtenä perusarvona lapsen oikeuksien yleissopimuksessa on se, että lapsi tulee kuulluksi ja hänet otetaan vakavasti. Lapsen etu tuleekin päätöksenteossa huomioida niin, että viranomaisella on käsitys lapsen mielipiteestä häntä koskevista suunnitelluista lastensuojelutoimenpiteistä. (Aer 2012, 201.)

Tehtäessä lastensuojeluun liittyviä päätöksiä, on asiakkaan näkökulmasta tarkasteltava päätöksen laatua. Keskeisenä päätöksen laatutekijänä on selkeys. Päätökset on aina perusteltava ja perustelujen tulee tukea päätöksen lopputulosta. Päätöstä ei voida tehdä yksittäisten seikkojen perusteella, vaan se pohjautuu kokonaisuutensa tarkasteluun, jonka tulee sisältää lapsen kasvuolosuhteiden ja käyttäytymisen arviointia. Arviointi, jota tehdään lapsen kasvuolosuhteista ja käyttäytymisestä tulee perustua yksilöitävillä tosiasioilla. Päätöksenteossa tulee huomioida lapsen edun lisäksi myös perheen etu. (Aer 2012, 225-228, 189.)

5 Lastensuojeluprosessien johtaminen

Hanna Heinonen ja Päivi Sinko Lastensuojelun keskusliitosta ovat julkaisseet vuonna 2014 materiaalin onnistuneesta lastensuojeluprosessin johtamisesta. Sen mukaan tuloksellinen ja vaikuttava lastensuojelu ei toteudu ilman hyvää johtamista. Todellisuudessa Heinosen ja Sinkon (2014) materiaalin mukaan lastensuojelun johtamista ei määritä lapsilähtöisyys tai lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet, vaan muun muassa resurssivaje, organisaatio- sekä laajemmalla sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukset, tämän seurauksena työntekijät ovat usein tyytymättömiä työoloihinsa ja he eivät välttämättä sitoudu työhönsä. (Heinonen & Sinko 2014.)

Kuntien lastensuojelun johtamisen tukena on lastensuojelun laatusuositus (2019). Lastensuojelun laatusuositus korostaa johdon vastuuta laadukkaana työn mahdollistajana ja työntekijän tukena. Laatusuosituksen mukaan johdon tehtävänä on arvioida tuloksellisuutta ja työajan kohdentumista oikein, se myös korostaa moniammatillisen yhteistyön merkitystä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.) Työn johtaminen ja organisointi lastensuojelussa rakentuu kuntakohtaisesti, jolloin johtamisessa on kuntakohtaisia eroja ja vaihtelevia malleja. Koska lastensuojelun arki on erityisen muutosherkkää, tuottaa se suuria haasteita työn organisointiin. Tarvi- taan tehtäviin sitoutuneita, osaavia asiantuntijoita, joiden osaamisesta on huolehdittu hyvin. Lisäksi lastensuojelun henkilöstöllä tulisi olla käytössään riittävät resurssit, jota sosiaalityön- tekijä pystisi hyödyntämään yksilöllisesti erilaisissa asiakastilanteissa. Henkilöstön johtamisen näkökulmasta on hyvä miettiä, millaista osaamista organisaatio tarvitsee onnistuakseen, koska lastensuojelutyössä ammatillisen osaamisen vaatimukset ovat suuret sekä onko pystyvätkö or- ganisaatiot pitämään kiinni olemassa olevasta osaamisesta riittävästi? (Heinonen & Sinko 2014.)

Brittiläinen Munro -raportti (2011) on lastensuojelua ja sen uudistustarpeita laaja-alaisesti kartoittava raportti, siinä painotetaan johtamisen roolia lastensuojelun laadun varmistami- ssa sekä eri tasojen johtamisen merkityksen oivaltamista. Raportin mukaan esimerkiksi sosi- aalityöntekijä tarvitsee johtajuustaitoja tehdäksään ammattitaitoista työtä lasten ja perhei- den kanssa. Työntekijöiden taas pitää rohjeta arvioida vanhemmuutta ja tunnistaa riittämä- tön vanhemmuus, työtä pitää siis tehdä rohkeasti, ei sääntöjen sitomana. (Munro 2011, 107.) Myös Suomessa rohkeudesta ja autonomiasta olisi hyvä keskustella, koska usein etsitään sään- töjä ja kaivataan enemmän ohjeistusta työnteon tueksi ja työntekijän turvaksi sellaisissakin asiakasprosessin kohdissa, joissa on nimenomaan ammatillisen harkinnan, ei ylhäältäpäin tule- van ohjeistuksen paikka (Heinonen & Sinko 2014).

Koska lastensuojelu on julkisen vallan käyttöä, jossa tasapainoillaan tuen ja kontrollin välillä, tulee johtamisessa huomioida, että julkista valtaa ei pidä käyttää talouden, organisatoristen tekijöiden, yhteistyöverkostojen tai vanhempien taikka muiden läheisverkostojen johdatta- mana. Tämä tarkoittaa sitä, että ainut mahdollinen tapa on vallankäyttö, jonka lähtökohtana on lapsen oikeuksien toteutumisen varmistaminen. Lapsen oikeuksien ja lapsen edun näkökul- maa ei pidä siis unohtaa millään lastensuojelun johtamisen tasolla. Lapsen oikeuksien takaa- minen vaatii mahdollisuutta ennakoivaan ja suunnitelmalliseen, ei pelkästään reaktiiviseen työskentelyyn, joustoa ja johdon taholta annettua liikkumavaraa ja tilaa sekä kykyä kriitti- seen, analyttiseen ajatteluun ja ammattieettiseen pohdintaan. Pysähtymiseen tulisi sosiaali- työssä tulisi aina olla aikaa. Koska lastensuojelun lähtökohtana on lapsen tarpeet ja niihin vastaaminen, edellyttää se lapsen osallisuutta ja mielipiteiden huolellista selvittämistä. Kaikki tehdyt ratkaisut on perusteltava lapsen edun näkökulmasta ja niin, että myös vanhem- mille syntyy käsitys siitä, miksi lastensuojelu on päätynyt valittuihin työskentelytapoihin ja ratkaisuihin. (Heinonen & Sinko 2014.)

6 Lastensuojelun arviointityö

Systemaattisen arviointimallin kehittämiseksi on ymmärrettävä arviointityön lähtökohtia ja haasteita. Myös kokemus käytännön arviointityöstä on eduksi. Kehittämistyön viitekehyksenä käytän Barns behov i centrum eli BBIC-arviointimallia, joka on käytössä lähikuntien vastavissa lastensuojeluyksiköissä. Olen myös tutustunut Monitoimijaiseen arviointimalliin, jota Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on mallintanut Lape-hankkeen yhteydessä.

Lastensuojelun arviointityö on tavoitteellista ja tukea antavaa toimintaa, jossa arvioidaan kokonaisvaltaisesti ja objektiivisesti lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen sekä hänen perheensä elämäntilannetta. Tarkoituksena on arvioida lapsen hyvinvointia, joka koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kehityksestä. Arvioinnin lähtökohtana tulee aina olla lapsen yksilölliset tarpeet. Arviointia tehdessä kohtaamisten tulee vahvistaa lapsen kokemusta turvallisuudesta, luottamuksesta ja kunnioituksesta. Työmenetelmät ja esimerkiksi kokous- ja neuvottelutilanteet tuleekin suunnitella, niin että lapsi on otettu huomioon. Arvioinnin periaatteita ovat suhdeperustaisuus ja dialogisuus, tällä tarkoitetaan sitä, että arvioinnissa tavoitellaan ihmisen aitoa kokemusta omasta arjestaan ja asiakkaan kohtaamista asioista. Lasta lähestytään arvioinnissa voimavarojen tunnistamisen ei ongelmien kautta. Lähtökohtana tulee aina olla myönteinen tunnistaminen, jossa halutaan tietää kuka ja millainen lapsi on ja millaisia asioita hän pitää tärkeinä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Arviointityön tavoitteena on selvittää mistä syistä johtuen kasvu ja kehitys on lapsen kohdalla vaarantunut, pystyvätkö vanhemmat ottamaan vastuun lapsesta ja kykenevätkö he tarjoamaan lapselle riittävän hyvän vanhemmuuden ja turvallisen kasvuympäristön sekä saako lapsi ikätasoonsa nähden riittävän hyvän hoidon ja huolenpidon. Tavoitteena on myös arvioida ovatko vanhemmat valmiita ottamaan vastaan apua ja ymmärtävätkö vanhemmat, miksi he ottavat tarjottua apua vastaan. Lisäksi tavoitteena on auttaa perheitä löytämään vaihtoehtoja, joilla ratkaista lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvät pulmat. Vastaanottokotien perustehtävänä on arvioida, missä lapsen turvallinen ja tarpeiden mukainen hoito ja huollon tulisi tapahtua. Yksi vastaanottokodin keskeisimpiä tehtäviä on tehdä lapsen ja hänen läheistensä kanssa mahdollisesti tarvittavaa kriisityötä. (Kumpulainen & Tulensalo 2016; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.)

Arviointityötä voidaan tehdä muun muassa havainnoimalla lapsen toimintaa, kuten leikkiä, käyttäytymistä ja vuorovaikutusta, keskustelemalla vanhempien kanssa heidän näkemyksistään, konsultoimalla tarvittavia viranomaisia esimerkiksi lastenpsykiatria tai psykologia. Arviointityössä on myös tarjottava lapselle mahdollisuus keskustella työntekijän kanssa kaikista häntä mietityttävistä asioista. (Kumpulainen & Tulensalo 2016; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.) Keskeisimpänä haasteena laadukkaalle arviointityölle on kiire, joka johtuu liiallisesta työmäärästä. Parhaiten arvioinnin voi ajatella onnistuneen, silloin kun sekä

perheenjäsenet että työntekijät ovat saaneet uutta tietoa ja ymmärrystä perheen tilanteesta ja päässeet yhdessä pohtimaan millaisin keinoin perheen tilanteeseen voidaan tuoda tarvittava tuki. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Valtioneuvosto on antanut suositukset koskien arviointia asiakkuuden aikana. Suositus on, että johdon taholta on huolehdittava, siitä että asiakkaan tilanteen arviointi on kiinteä osa lastensuojelun asiakasprosessia sen eri vaiheissa ja sitä tehdään virkavastuulla. Suositus, että arvioinnissa selvitetään lapsen tai nuoren kokonaistilanne siten, että asianosaiset ymmärtävät, miksi arviointia tehdään, mitä arvioidaan ja miten arviointi toteutetaan, koskee sekä johto-, että työntekijätahoa. Lapsi tai nuori ja hänen vanhempansa kohdataan arvioinnissa selvittäen heidän kykyään ottaa vastaan tukea, jotta sitä osataan antaa oikealla tavalla, on suositus, joka koskee työntekijätahoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Lastensuojelun laatusuosituksen (2019) mukaan arviointiin tarvitaan yhteisiä työvälineitä, esimerkiksi jokin yhteinen viitekehys, joka auttaa lasta, perhettä ja eri ammattilaisiakin hahmottamaan, millaisia asioita on tarkoitus käsitellä ja miksi. Lastensuojelun laatusuosituksessa (2019) nostetaan esiin yhteinen monitoimijaisen arvioinnin viitekehys, joka huomioi laajasti lapsen hyvinvoinnin osa-alueet ja se auttaa eri toimijoita tunnistamaan oman roolinsa arvioinnissa. Lisäksi lastensuojelun laatusuosituksessa (2019) puhutaan lapsilähtöisestä arvioinnista, joka tarkoittaa lapsen kohtaamista, tiedon keräämistä lapsesta ja lapsen kanssa, tiedon reflektointia sekä tiedon tulkitsemista yhdessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

6.1 Barns behov i centrum -arviointimalli (BBIC)

Ruotsin lastensuojelussa vuodesta 2006 lähtien on ollut käytössä arviointityön malli Barns behov i centrum (BBIC). Malli pohjautuu Englannin The assesment frame -arviointimalliin. Nykyään Englannin arviointimallista käytetään nimeä Integrated Children System (ICS), joka esiteltiin vuonna 1995. ICS-mallin johtavana periaatteena on, että sosiaalipalvelujen tulee osoittaa, että hoito, jota yhteiskunta tarjoaa lapselle, on parempaa kuin hoito, jonka lapsi saa omasta perheestään. (Socialstyrelsen 2015.)

Ruotsissa BBIC-arviointimalli sai alkunsa 1990-luvun alussa, kun lasten ja nuorten sosiaalihuoltoa kritisoitiin niin työstä, mitä tehtiin sijoitettujen lasten kanssa, kuin sosiaalityöstä ja sen dokumentoinnista. Tällöin Ruotsin hallitus antoi sosiaalihuollukselle (Socialstyrelsen) tehtäväksi vahvistaa ja kehittää tätä työtä. Projekti oli ensin muutaman vuoden nimeltään Dartington, siinä testattiin Englannin materiaaleja Ruotsissa ja niitä sovellettiin Ruotsin lakeihin ja käytäntöihin. Varsinainen BBIC-projekti aloitettiin Ruotsissa vuonna 1999 ja sen tavoitteena oli luoda yhtenäinen malli lapsisotiaalityöhön ja lastenhuoltoon. Tutkijat ja sosiaalihuolluksen työntekijät arvioivat mallia projektin aikana. Tuloksista kävi ilmi, että lasten asema parani sekä sosiaalityöntekijöiden taidot ja tietoisuus lasten tarpeista kehittyivät. BBIC-mallia

kehitetään Ruotsissa edelleen jatkuvasti. (Socialstyrelsen 2015.) Suomessa BBIC-malli on käytössä lastensuojelussa muun muassa Espoossa ja Vantaalla.

Barns behov i centrum (BBIC) on siis malli, jota käytetään sosiaalipalveluissa lapsen suojelutarpeen arvioimiseen ja se on pitkäaikaisen kehitystyön tulos. BBIC-malli on syntynyt yhteistyössä Ruotsin sosiaalivaltion, käytännön työntekijöiden ja tutkijoiden välillä. BBIC-arviointimallin omistaa Ruotsin sosiaalivaltio ja se on rekisteröity tuotemerkki. Perusajatuksena mallissa on nimensä mukaisesti, että lapsi on keskiössä. Se tähtää lasten vaikutusvallan ja osallisuuden vahvistamiseen sekä pyrkii parantamaan yhteistyötä lapsen perheen ja verkoston välillä. Lisäksi BBIC-mallilla pyritään luomaan rakennetta ja systemaattisuutta työhön sekä parantaa laatua ja oikeusturvaa. BBIC-malli perustuu yhdeksään perusperiaatteeseen ja BBIC-kolmioon (kuvio 1), joka kuvaa riski- ja suojatekijöitä. BBIC-mallin perusperiaatteita ovat: lapsen oikeudet kaiken lähtökohdaksi, lapsen edun periaate, pyrkimys tarjota yhtäläiset mahdollisuudet jokaiselle lapselle, katsoa lasta ja lapsen tilannetta kokonaisvaltaisesti, osallistaa lasta, perhettä ja verkostoa, toimia yhteistyössä muiden ammattilaisten ja toimijoiden kanssa, käytännön toimenpiteet tulee perustua näyttöön, ennaltaehkäistä vaikeuksia ja vahvista voimavaroja sekä seurata systemaattisesti lasta ja toimenpiteitä. Kolme ensimmäistä perusperiaatetta käsittelevät lapsen oikeuksia ja lapsen etua. Seuraavat kolme muistuttavat, että lasta ja lapsen tilannetta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja että yhteistyö on edellytys hyvälle sosiaalityölle. Viimeiset kolme perusperiaatetta painottavat tiedon käyttämistä ja tarkkaa työn seuranta. (Socialstyrelsen 2015.)

Myös Suomen perustuslain (731/1999 6 §) mukaan on lapsia kohdeltava yksilöinä tasa-arvoisesti ja lapsella tulee olla oikeus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti (Suomen perustuslaki 731/1999 6 §). Vastaavia säännöksiä on perustuslain lisäksi myös lapsen oikeuksien sopimuksessa sekä sosiaalihuollon asiakaslaissa. Lastensuojelun yksi keskeisistä periaatteista on lapsen osallisuus, näin ollen lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapsen kanssa työskentelyä on korostettu myös lastensuojelulaissa. Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen, lapsen puhevallan käyttö sekä mahdollisuus edunvalvojan kuulla lapsen osallisuuteen. Yksilötasolla lapsen osallisuuteen, kuuluu muitakin asioita, kuin edellä mainitut. Kun lapsen kanssa työskennellään, on keskeisenä lähtökohdaksi oltava lapsen osallisuus hänen ikätasoonsa nähden sopivalla tavalla. (Saastamoinen 2008, 63-64.)

BBIC-kolmiossa (kuvio 1) lapsen tarpeet ovat keskiössä. Kolmion yhdellä sivulla on perhe ja ympäristö, toisella lapsen kehitys ja kolmannella vanhempien kyvyt. Grundbok (2015) ohjeistaa, että perhe ja ympäristö kohdasta käydään läpi perheen nykyinen tilanne, kuten millainen on perheen kokoonpano, mitkä ovat vanhempien ja sisarusten terveydentilat ja käyttäytyminen perheessä. Lisäksi selvitetään perheen taustat esimerkiksi vanhempien kokemukset omasta kasvustaan sekä aikaisemmat tapahtumat perheessä, jotka koetaan merkitykselliseksi. Myös perheen asumiseen liittyvä vakaus ja laatu sekä vanhempien työ- ja taloudellinen

tilanne on selvittävä. Lapsen kehityksen kohdalla tulee kiinnittää huomiota yleiseen terveydentilaan, kehitykseen sekä lapsen mahdollisuutta päästä terveyden - ja hammashoidon piiriin. Olennaista lapsen kehityksen kannalta on myös selvittää kouluun liittyviä asioita, kuten viihtyvyyttä ja läsnäoloa, oppimista, koulutuloksia, opiskelun suunnittelua sekä leikkimistä ja vapaa-ajan viettoa. Tunteiden ja käyttäytymisen kohdalla on kiinnitettävä huomiota turvalliseen vuorovaikutussuhteeseen aikuisen kanssa, lapsen omaan temperamenttiin, identiteettiin ja itsenäiseen selviytymiseen sekä sosiaaliseen käyttäytymiseen. Sosiaalisten suhteiden osalta tulee ottaa huomioon lapsen suhde vanhempiin ja muihin lapsiin sekä aikuisiin, sekä lisäksi fyysisen ja psyykkisen väkivallan käyttö.

Vanhempien kyvyissä tulee selvittää vanhempien kykyä lapsen perushuolenpitoon, arkiroitiineja ja vastuuta. Näiden lisäksi tulee huomioida vanhemman lapselle antamat virikkeet, lapseen panostaminen sekä neuvonta ja kasvatusta menettelyt. Vanhemman emotionaalista läsnäoloa selvitetään vuorovaikutussuhteilla sekä tunteiden säätelyllä, turvalla ja tuella. Turvallisuus on osa kyvyistä vanhemmuutta, siihen kuuluu turva psyykkistä ja fyysistä väkivaltaa vastaan sekä turva sitä vastaan, että lapsen ei tarvitse todistaa, nähdä, kokea tai elää vakavien väkivaltatilanteiden keskellä tai todistaa väkivaltaa aikuisten välillä. Tämän lisäksi turvallisuuteen kuuluvat turva seksuaalista ahdistelua tai seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. BBIC-kolmion keskiössä on lapsen tarpeet ja kun punnitaan kaikki kolmion sivuja yhdessä, voidaan siltä pohjalta tehdä arvio lapsen tarpeista ja tukitoimista. (Socialstyrelsen 2015.)

Kuvio 1: BBIC-kolmio (Espoon kaupungin lastensuojelu 2019)

6.2 Monitoimijainen arviointimalli

Lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelman tavoitteena on uudistaa palveluja vastaamaan paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeita yli hallintorajojen. Monitoimijaisen arvioinnin kehittäminen onkin yksi merkittävä osa, kun kehitetään integratiivisia toimintamalleja perus- ja erityistason palveluihin. Arvioinnin yhteisen viitekehyksen keskeisenä ajatuksena on, että se ohjaa toimijoita kokonaisnäkemyksen muodostamiseen lapsen ja perheen elämäntilanteesta sekä palvelujen ja tuen tarpeista huolimatta siitä missä kohdin palvelujärjestelmää lapsi ja perhe ovat. Muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on koordinoitunut Monitoimijaisen arvioinnin mallinnusta ja siitä on raportoitu vuoden 2016 LAPE erityistason palveluiden mallinnusvaiheen päätöseminaarissa. Tarve strukturoidulle arviointimallille, yhteisille toimintatavoille ja yhteiselle teoreettiselle viitekehykselle on tullut esiin useista eri selvityksistä esimerkkinä Toimiva lastensuojeluselitys vuodelta 2013 ja Rajapinnoilla-tutkimus (Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen sijaishuoltopaikan valinnasta) vuodelta 2016. (Kumpulainen & Tulensalo 2016; Nyssönen 2019; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Lastensuojelulain (417/2007 14 §) mukaan moniammatillinen asiantuntemus on turvattava lastensuojelussa. Lain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta (Lastensuojelulaki 417/2007 14 §). Lastensuojelulain (417/2007 52 §) mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuus on yhteydessä ja tekemään yhteistyötä lapsen, vanhempien ja huoltajien lisäksi myös sijaishuoltopaikan edustajien kanssa tarkoituksena turvata lapsen huollon jatkuvuus (Lastensuojelulaki 417/2007 52 §).

Monitoimijaisuus on jaettua toimijuutta ja osallisuutta, jossa käytetään asiantuntijatietoa. Monitoimijuus ei ole yksittäisen toimijan saavutettavissa. Monitoimijainen työskentelymalli (kuvio 2) ohjaa lapsi- ja perhelähtöiseen työskentelyyn, se vahvistaa osallisuutta, yhteensovitaa palveluja, auttaa palvelutarpeen tunnistamisessa sekä arvioinnissa. Monitoimijaisessa mallissa on viisi ohjaavaa periaatetta, jotka ovat lapsen oikeudet, kokonaisvaltaisuus, lapsikeskeisyys ja perhelähtöisyys, suhdeperustaisuus, dialogisuus ja myönteinen tunnistaminen sekä tuen ja palveluiden vaikutusten arviointi. Monitoimijuudessa asiakas (lapsi, nuori ja aikuiset) on keskeisin toimija. (Kumpulainen & Tulensalo 2016; Nyssönen 2019.)

Lapsen keskeisyyttä painotetaan monitoimijaisessa arviointiprosessissa aivan, kuten BBIC-arviointimallissakin. Yhtenä pääperiaatteena onkin lapsikeskeisyys, jonka lähtökohtana ovat lapsen oikeudet sekä lapsen hyvinvoinnin malli. Arviointiprosessissa lapsi on toimija ja tiedollinen toimija, jonka tarkoituksena on luoda asiakassuhde lapsen kanssa sekä rakentaa lapsen ja muiden toimijoiden kanssa yhdessä ymmärrystä lapsen kokemasta todellisuudesta. Lapsen hyvinvointi ja turvallisuus ovat arvioinnin keskiössä. Arvioinnin aikaisella lapsen toimijuudella

tarkoitetaan lapsen kohtaamista, tiedon kokoamista lapsesta ja lapsen kanssa, sen reflektointia sekä tiedon yhteistä tulkintaa. Perheen näkökulma ja perheen toimijuus ovat lapsen näkökulman lisäksi arvioinnin keskiössä. Monitoimijainen arvioinnin tarkoituksena on etsiä vastausta, millainen lapsen elämäntilanne on kokonaisuudessaan hänen kokemanaan, sekä millaisia tukitoimia lapsi ja hänen koko perheensä tarvitsee. Tämänhetkiset työkäytännöt esimerkiksi lastensuojelussa usein kokoavat lapsen ja perheen ympärille hyvinkin laajan joukon ammattilaisia. Tällöin riskinä on, että vanhempien sekä eritoten lapsen tieto marginalisoituvat ja ammattilaiset hallitsevat työskentelyä. Lisäksi tasaveroisten tiedollisten asemien rakentamista hankaloittaa se, että ammattilaisten tietoa pidetään tavallisesti luotettavampana kuin asiakkaiden tietoa. Myös eri ammattikuntien välille voi rakentua kilpailua siitä, kenen tieto ja tulkinnat ovat painavimpia. Onkin erityisen tärkeää kiinnittää huomiota lapsen, vanhempien ja muiden läheisten aitoon kohtaamiseen, jotta asiakkaan oma tieto on tiedon rakentamisen keskiössä. Etenkin lapsen osallisuutta on tuettava, koska esimerkiksi tilanteissa, joihin osallistuu useita aikuisia, voivat lapset helposti jäädä ulkopuoliseksi, sivusta seuraajan asemaan. Muun muassa lapsen oikeuksien sopimus jo velvoittaa työntekijöitä, ottamaan huomioon lapsen etu kaikessa häntä koskevassa päätöksenteossa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Arviointityötä ajatellen monitoimijuus on siis lapsen tilannetta koskevan tiedon keräämistä, jakamista, käsittelyä, pohdintaa ja päättelyä yhdessä lapsen elämää, arkea ja hänen olosuhteet tuntevien eri toimijoiden kanssa. Keskeistä monitoimijaisessa arvioinnissa tiedon rakentamisen kannalta ovat lapsen tieto, vanhempien ja lapsen muiden läheisten tieto sekä ammattilaisten tieto. Keskiössä ovat lapsen elämäntilanne ja sitä kuormittavat tekijät, joita tarkastellaan yhteisesti kaikkien toimijoiden kesken ja joihin lapsi, vanhemmat ja ammattilaiset etsivät yhdessä ratkaisuehdotuksia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

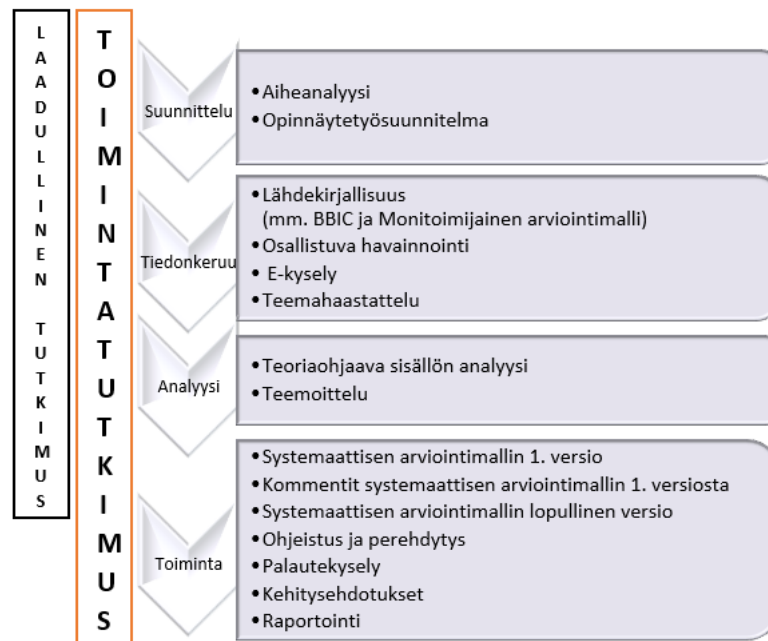
Kuvio 2: Monitoimijainen arviointimalli (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Työpäperi 26/2017)

7 Opinnäytetyön toteutus

Kehittämistyöni on toteutettu toimintatutkimuksena, käyttäen kvalitatiivista lähestymistapaa. Toimintatutkimusprosessia kuvataan kuviossa 3. Toimintatutkimus on enemmän kuin pelkkä laadullinen tutkimus, koska sen tavoitteena on muutos. Tästä syystä kehittämistyön tekeminen toimintatutkimuksena oli luonnollinen valinta. Voidaan ajatella, että siihen mihin laadullinen tutkimus päättyy, siitä alkaa toimintatutkimus. Näin ollen toimintatutkimus edellyttää myös laadullista tutkimusta sen taustalla. Koska kehittämistyöni tavoitteena on muutos, kokeilu ja juurruttaminen, vaatii toimintatutkimus enemmän tietoa ja syvällisempää perehtymistä itse ilmiöön, kuin perinteinen tutkimus. Toimintatutkimuksen tekeminen vaatii aikaa, koska se sisältää ilmiöön perehtymistä, toimenpide- ja parannusehdotusten suunnittelua ja toteutusta, sekä arviointia. Toimintatutkimuksessa sekoittuu erilaisia tutkimusmenetelmiä ja siihen liittyy aina havainnointi tiedonkeruumenetelmänä. (Kananen 2010, 157-159.) Opinnäytetyössäni käytin aineistonkeruun perusmenetelmiä, jotka ovat havainnointi, dokumenttien käyttö, haastattelu sekä kysely (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 192).

E-lomakekyselyn tulosten, teemahaastattelujen ja muun hakemani tiedon perusteella loin alustavan systemaattisen arviointimallin, johon pyysin anonymisti kommentteja vastaanotto- ja arviointiosaston työntekijöiltä. Koska arviointimallia hyödyntävät ja käyttävät työntekijät, oli heidän mielipide tärkeä tuoda esiin arviointimallin ensimmäisen version kommenttien kautta. Muokkasin ja viimeistelin systemaattisen arviointimallin kommenttien perusteella. Osana arviointimallin juurruttamista loin ohjeistuksen mallin käytölle ja kävin yksikön tiimipalaverissa perehdyttämässä kuudelle työntekijälle, päällikölle ja perhetukikeskuksen kirjaamisesta vastaavalla perhetyöntekijälle mallin käyttöä. Perehdytyksen jälkeen toiveenani oli, että se otettaisiin mahdollisuuksien mukaan käyttöön, jotta palautekyselyyn olisi mahdollisuus saada näkökulmaa myös käytön osalta.

Kun olin perehdyttänyt arviointimallin käyttöä osaston tiimipalaverissa ja arviointimallia oli käytetty jonkin aikaa, tein palautekyselyn systemaattisen arviointimallin toimivuudesta, käyttöönotosta ja käytöstä, hyödyistä ja haitoista osaston työntekijöille, sosiaalityöntekijöille, perhetukikeskuksen kirjaamisesta vastaavalle perhetyöntekijälle sekä perhetukikeskuksen johdolle. Kyselyn toteutin anonymisti e-kyselynä suurimmaksi osaksi suljetuilla kysymyksillä, mutta jätin kyselyssä tilaa myös avoimelle palautteelle. Palautekyselystä kävikin ilmi, että systemaattista arviointimallia on käytetty perehdytyksen jälkeen. Tulen esittelemään ja perehdyttämään systemaattisen arviointimallin käyttöä vielä myöhemmin perhetukikeskuksen kehittämispäivillä.

Kuvio 3: Toimintatutkimusprosessi

7.1 Osallistuva havainnointi

Koska halusin saada mahdollisimman realistisen kuvan lasten vastaanotto- ja arviointiosaston arviointityön nykytilasta käytännössä, suoritin osallistuvaa havainnointia tekemällä töitä kyseiselle osastolle ja osallistumalla kehittämispäiviin. Lisäksi toimintatutkimuksen tekemiseen tulee aina liittyä havainnointi tiedonkeruumenetelmänä. Aineistoa kerätessä kehittämistyötäni varten tutkin valmiita dokumentteja, käytännössä tämä tarkoitti lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla jo käytössä olevia yksittäisiä menetelmiä. Koska lähtökohtaisesti pyrin siihen, että muutos käytännön työssä olisi mahdollisimman vähäinen, jolloin se olisi helpompi ottaa käyttöön, oli valmiiden dokumenttien hyödyntäminen hyvä keino siihen.

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on tutkimustilanteessa läsnä fyysisesti ja se on luonteva toimintatutkimuksen muoto. Etuna osallistuvassa havainnoinnissa on se, että tutkija osallistuu toimintaan ja näin ollen pääsee kiinni tutkittavaan ilmiöön. Laadullisen tutkimuksen kohdalla havainnoinnissa aineiston keruu ja aineiston analysointi tapahtuvat samaan aikaan. (Kananen 2010, 50-51, 159.) Haastatteluun ja kyselyyn vastaajat kertovat, mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja uskovat. Ne eivät kuitenkaan kerro, mitä todella tapahtuu. Havainnointi onkin keino saada selville toimivatko ihmiset, kuten he sanovat toimivansa. Koska havainnointi on menetelmänä työläs, ovat haastattelu ja kysely sen osittain syrjäyttäneet aineistonkeruumenetelmänä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 212-213.) Koska työskentelen opinnäytetyötilaajalla keikkaluontoisesti, oli osallistuva havainnointi selkeä valinta yhdeksi

aineistonkeruumenetelmäksi. Sen etuna on myös se, että sen avulla voi saada suoraa, välitöntä tietoa osaston toiminnasta.

Tein osallistuvaa havainnointia lasten vastaanotto- ja arviointiosaston käytännön työstä, teemmällä keikkatöitä kyseiselle osastolle ja osallistumalla osaston omiin sekä koko Ojamon perhekakeskuksen kehittämispäiviin. Asetin itselleni tavoitteeksi havainnoida, miten arviointityötä käytännössä tehdään ja kenen toimesta, mitkä ovat esteet tai haasteet arviointityön tekemiselle sekä mitkä tekijät mahdollistavat laadukkaan arviointityön tekemisen. Olin jo työharjoitteluni aikana huomionnut, että lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla ei ole systemaattista tapaa tehdä arviointityötä. Tämä käsitys vahvistui osallistuvan havainnoinnin myötä. Työharjoitteluni aikana myös johtajan puute oli haasteena toimintojen kehittämisen kannalta. Havaintojeni mukaan, suurin osa arvioinnista perustuu havainnointiin arjen toimintojen yhteydessä. Nämä havainnot kirjataan päivittäiskirjauksiin vapaamuotoisesti. Asiakkailta on nimetyt omaohjaajat, mutta yksilötyöskentely on hyvin vaihtelevaa työntekijästä, resursseista ja esimerkiksi osaston yleisestä tilanteesta ja asiakasaineuksesta riippuen. Se, miten ja millä menetelmillä yksilötyöskentelyä toteutetaan osastolla, riippui myös työntekijästä. Tulohaastattelu tehdään systemaattisesti kaikille hyvinkin nopeasti lapsen saavuttua osastolle. Muita menetelmiä, joita osastolla käytetään arviointityöhön havaintojeni mukaan ovat kolmen talon malli, valovoimapeli, nalle -kortit sekä vanhemmille tehtävä alkuvaiheen tilannearvio. Lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla pyritään pitämään selkeää päivästruktuuria säännöllisine ruokailuaikoinen. Joka ilta asiakaslapsille luetaan iltasatu ja he saavat halutessaan pallohierontaa, usein iltaan sisältyy myös soitto kotiin. Lasten vastaanotto- ja arviointiosaston vahvuutena näen sen, että arki on sujuvaa usein haastavista tilanteista ja pienistä resursseista huolimatta. Haasteet näkyvät sen sijaan yksilöllisessä kohtaamisessa ja arviointityössä. Havaintojeni mukaan haasteita arviointityön toteuttamiselle tuo yksinkertaisesti liian pieni henkilöstöresurssi. Lape Uusimaan (2019) palvelukuvauksen mukaan kuntien omissa yksiköissä osastotyön henkilöstömitoitus vaihtelee välillä 1.0-1.3 (Lape Uusimaa 2019). Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiosaston henkilöstömitoitus on matalin eli 1.0. Pienet henkilöstöresurssit näkyvät luonnollisesti kiireenä arjessa, myöskään osaston alati muuttuvat tilanteet eivät tee arviointityötä helpoksi. Lape Uusimaan (2019) lastensuojelun vastaanottolaitostoiminnan palvelukuvauksessa työtä kuvataan seuraavasti:

”Vastaanotto- ja arviointityö on kriisiluonteista, akuutissa tilanteessa käynnistyvää vuorovaikutustyötä. Työ on kolmivuorotyötä, jota tehdään pääosin ohjaajien (sosionomi AMK) toimesta, mutta moniammatillisten tiimien tuella. Työ on hyvin ennakoimatonta sekä asiakasvirran että -aineuksen osalta. Sijoituksia voidaan tehdä ympäri vuorokauden ja yksiköiden on siten oltava valmiudessa vastaanottaa uusia lapsia ympäri vuorokauden. Tämä aiheuttaa sitä, että ajoittain yksiköihin on sijoitettu lapsia yli paikkaluvun.” (Lape Uusimaa 2019.)

Osallistuvan havainnoinnin kautta juuri tämä työn ennustamattomuus nousi suureksi haasteeksi. Havaintojeni mukaan arjen rutiinit ja muut työt ohittavat arviointityön. Lisäksi kolmi-vuorotyö tekee omaohjaajuudesta ja luottamuksellisen suhteen luomisesta haastavaa.

Lastensuojelun vastaanottolaitostoiminnan palvelukuvauksessa kuvataan, että työtä tehdään ohjaajien, pääosin sosionomi (AMK) toimesta. Työn tilaajaa vastaaviin lastensuojeluyksiköihin teettämissäni teemahaastatteluissa myös tuli ilmi, että ohjaajat ovat lähikunnissa pääosin sosiaalialan koulutuksen saaneita. Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla työskentelee sekä sosiaalialan koulutuksen saaneita, mutta myös terveydenhuollon koulutuksen saaneita. Käytännössä noin puolet ohjaajista ovat terveydenhuollon koulutuksen saaneita ja noin puolet sosiaalialan koulutuksen saaneita. Heinonen & Sinko lastensuojelun keskusliiton julkaisussa (2014) kehottavat pohtimaan, millaista osaamista organisaatio tarvitsee onnistuakseen, koska ammatillisen osaamisen vaatimukset ovat lastensuojelussa suuret. Oma persoona on lastensuojelun ohjaajan tärkeä työkalu, mutta miten eroaa terveydenhuollon ja sosiaalialan ammatilliset kompetenssit toisistaan ja vaikuttavatko ne arviointityöhön?

Sairaanhoitaja (AMK) on hoitotyön asiantuntija, ja heidän tehtävänä on tukea ihmisten kokonaisvaltaista terveyttä. Toisaalta sairaanhoitajan tärkeimmät osaamisalueet ovat ihmisen kohtaaminen ja vuorovaikutus, mutta myös terveyden ja toimintakyvyn tukeminen, sairauksien ja toiminnan vajavuuksien ehkäiseminen ja hoitaminen, toipumisen ja kuntoutumisen tukeminen sekä kärsimyksen lievittäminen. (Laurea 2020a.) Sosionomin (AMK) osaamisalueina ovat muun muassa erilaiset asiakastyön menetelmät, palveluohjaus sekä sosiaalialan palvelujärjestelmät ja lainsäädäntö (Laurea 2020b). Kohtaamisen ja vuorovaikutuksen osalta ovat osaamisalueet yhteneväisiä, mutta muuten kompetenssit eroavat toisistaan. Voiko arviointityön jääminen taka-alalle hoidollisen työtöteen korostuessa johtua koulutuksellisista eroista?

Se, että yhtenäiset työtavat puuttuvat ja strukturoituja malleja ja menetelmiä ei käytetä systemaattisesti, tekee havaintojeni mukaan arviointityöstä rikkonaista. Arviointityön kannalta haastavaa on myös se, että asiakkaiden ajat lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla usein venyvät. Se, että perhetukikeskuksessa on nyt päällikkö ja kehittämisprojekti on aloitettu koko perhetukikeskuksen osalta, on havaintojeni mukaan positiivista myös arviointityön osalta. Lasten vastaanotto- ja arviointiosaston yksi vahvuus on melko stabiilina pysynyt henkilökunta. Heillä on kokemusta pitkältä ajalta muuttuvista tilanteista, myös tahtotila arviointityön kehittämiseen vaikutti havaintojeni perusteella olevan noususuunnassa. Henkilökunnan huoli resurssien riittävydestä ja omista voimavaroista kiireen ja muuttuvien tilanteiden keskellä on aitoa. Havaintojeni mukaan, vahvaa ja kannustavaa johtajuutta kaivataan, jotta työtä on mahdollista kehittää.

7.2 E-kysely

Halusin antaa etenkin sosiaalityöntekijöille mahdollisuuden tuoda oma äänensä kuuluviin, mikä on tärkeää päätöksenteon kannalta. E-kyselyn avulla pyrin saamaan käsityksen siitä, mitkä ovat oleellisia asioita tietää, kun tehdään päätöstä lapsen kotiutumisen tai jatkosijoituksesta, eli mihin asioihin arviointiyksikössä tulisi arviointityössä kiinnittää erityistä huomiota ja mahdollisesti millä keinoin. Kysely on yksi yleinen aineistonkeruumenetelmä ja survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Survey on englanninkielinen termi, joka tarkoittaa esimerkiksi kyselyn muotoa, jossa aineistoa kerätään joukolta ihmisiä standardoidusti eli kailta kysytään asiaa täysin samalla tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 193, 134.) Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2016, 195) mukaan kyselyn etuna voidaan pitää esimerkiksi sen tehokkuutta, haittapuolena voidaan pitää esimerkiksi tulosten tulkintaa, koska vastaajan vaikuttimia ei voida tarkemmin tietää. Kato eli vastuksien vähäinen määrä voi myös aiheuttaa haasteita tutkimukselle. Koen, että työn laadun kannalta olisi tärkeää saada mahdollisimman paljon vastauksia kyselystä. Toisaalta en nojaa systemaattisen arviointimallin pohjaa pelkästään kyselylle, vaan saan taustatietoa myös haastatteluista, teoriasta ja havainnoimalla ja tekemällä arviointityötä.

Aineistoa keräsin tekemällä verkkokyselyn, Laurean e-lomakkeella. Suurin syy verkkokyselyn valintaan oli se, että kyselyyn on mahdollista vastata anonyymisti ja oman aikataulun mukaisesti. Laurean e-lomake oli luonnollinen valinta, koska olin käyttänyt sitä jo opiskelujen aikana. Ensimmäistä kyselyä varten tein taustatyötä osallistumalla työelämän edustajan kehittämispäiviin sekä tein yksikössä arviointityötä keikkatöinä. Lisäksi olen käynyt useita keskusteluja aiheesta ko. yksikön edustajien kanssa. Olen tutustunut Monitoimijaisen arvioinnin ja BBIC-arviointimallin viitekehykseen ja muuhun arviointia ja laajasti lastensuojelua koskevaan kirjallisuuteen. Laadin taustatyön pohjalta e-kyselyn ja teetin sen anonyymisti perhetukikeskuksen johdolla ja sosiaalityöntekijöillä, jotka käyttävät osaston tekemiä arviointeja päätöksenteon tukena. Kyselyssä halusin ottaa esiin muun muassa yksikössä olevien lasten ison ikäkauman ja sen vaikutuksen arviointityöhön vastaajan näkökulmasta. Kyselyyn lähetettiin linkki työelämäedustajan kautta kaikille perhetukikeskuksen sosiaalityöntekijöille sekä johdolle (saatekirje liite 1). Valitsin kyselyyn vastaajat sillä perusteella, että sosiaalityöntekijät käyttävät tehtyjä arviointeja päätöksen tekonsa tukena. Johdon halusin ottaa mukaan, koska koen, että heiltä voisi saada kehittämis- ja johtajuus näkökulmaa kyselyn avulla.

Kysymysten muotoilu on tärkeässä roolissa kyselyä laatiessa, kysymysten tarkalla suunnittelulla voidaankin tehostaa tutkimuksen onnistumista. Kysymyksiä voi muotoilla eri tavoin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 198-201.) Itse valitsin käytettäväksi pääasiallisesti avoimia kysymyksiä, jossa vastaajalle jää tilaa vastata haluamallaan tavalla. Koin saavani tällä tavoin laajempaa pohjatietoa tulevan arviointimallin kehittämistä varten. Joitain monivalinta-kysymyksiä tai asteikkoihin perustuvia kysymyksiä kyselyssä oli myös. Jaottelin

kyselylomakkeen (liite 1) kysymykset neljään osaan taustatietoihin sekä kolmeen kysymyksiin, jotka olivat käsitykset ja odotukset, nykytila ja kehittäminen. Käsitykset ja odotukset osiossa pyrin saamaan tietoa vastaajien käsityksestä lasten vastaanotto- ja arviointiosaston toiminnasta yleisesti ja toisaalta taas mitä odotuksia toimintaan kohdistuu. Nykytilaosion kysymysten avulla pyrin saamaan tietoa, millaisena vastaajat kokevat arviointityön lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla tällä hetkellä. Viimeisessä osiossa pyrin kartoittamaan vastaajien näkökulmaa lasten vastaanotto- ja arviointiosaston arviointityön kehittämisessä. Arvioin kyselyyn vastaamisen kestävän 15-20 minuuttia.

Käytin e-kyselyn analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä, joka on perusanalyysimenetelmä. Monet erinimiset laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät jollain tasolla pohjautuvatkin juuri sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa etsitään merkitystä teksteille ja jolla voidaan aineistoa tutkia objektiivisesti ja systemaattisesti. Tapoja, jolla sisällönanalyysiä voidaan tehdä, ovat aineistolähtöinen, teoriaohjaava tai teorialähtöinen. Opinnäytetyössäni käytin abduktiivista eli teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joka etenee aineiston ehdoilla, mutta erona aineistolähtöiseen analyysiin on se, että empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 93-119.) Teoriaohjaava analyysi valikoitui sen tarjoaman joustavuuden vuoksi ja siksi, että analyysin aikana teoria ja aineisto vuorottelevat.

Linkki kyselyyn lähetettiin yhteensä 25 henkilölle. Kyselyyn vastasi lopulta vain kolme ihmistä, vaikka työelämän edustaja välitti muistutusviestin kyselyyn vastaamisesta ja jatkoin kyselyn vastaamisaikaa viikolla. Vaikka vastaajien määrä oli pieni, sain kyselyn vastauksista paljon oleellista tietoa, kun lähdin kehittämään systemaattista arviointimallia. Jorma Kananen (2010) mukaan kato on ongelmana erityisesti posti- ja Internet-kyselyissä (Kananen 2010, 102). Oman kyselyni kohdalla muistutusviestin lähettäminen nosti vastaajamäärän yhdestä kolmeen vastaajaan. Vaikka määrällisesti haastateltavia ja kyselyyn vastaajia oli vähän, oli aineiston keruu menetelmänä myös osallistuva havainnointi. Se mikä merkitys vastaajien vähyydellä on kehittämistyöni onnistumisessa, on vaikea arvioida. Oma näkemykseni on, että keräämäni aineiston lisäksi myös käyttämäni teoreettiset viitekehykset ovat tukeneet kehittämistyöni tekemistä. Pyrin ottamaan huomioon laajasti eri näkökulmat kehittämistyötä tehdessäni, koen sen merkitsevän enemmän, kuin vastaajien määrän.

Kysely oli jaettu neljään osioon taustatiedot, käsitykset ja odotukset, nykytila ja kehittäminen. Kaikki vastaajat tekivät jollain tavalla yhteistyötä lasten vastaanotto- ja arviointiosaston kanssa ja he vastasivat tietävänsä mitkä ovat osaston tehtävät ja mistä osaston arki koostuu. Kysymykseen mitkä ovat yleisellä tasolla lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle sijoituksen aikaiset tavoitteet vastasivat kaikki samankaltaisesti tuomalla esiin lapsen kasvuympäristön turvaamisen. Lapsen huolenpito, tukeminen ja lohduttaminen tuli kaikissa vastauksissa esiin. Kaikki vastaajat vastasivat, että tulisi arvioida lapsen ja perheen tilannetta lapsi keskiössä.

Muutoksen mahdollistaminen, yhteistyö huoltajien ja verkoston kanssa sekä lapsen edun mukaisen ratkaisun löytäminen yhteistyössä sosiaalityöntekijän kanssa tulivat esiin vastauksissa.

Kysymykseen, mitkä ovat lasten vastaanotto- ja arviointiosaston tärkeimmät tehtävät tuli kaikilta vastaajilta hyvin samankaltaisia vastauksia; turvata, tukea, hoitaa ja huoltaa lasta (turvallinen lapsilähtöinen arki). Tilanteen ja tukitoimien arvioiminen sekä kriisin vastaanottaminen tulivat vastauksissa esiin myös. Yhteistyö eri toimijoiden kesken tuli esiin kahdessa vastauksessa kolmesta. Mitä odotuksia vastaajalla on lasten vastaanotto- ja arviointiosaston arviointityöhön liittyen? Kaksi vastaajaa odottivat ammatillista ja laadukasta työtettä. Kaikki vastaajat toivoivat laaja-alaista, realistista arviota lapsen ja perheen tilanteesta. Lisäksi toivottiin arviota jatkosijoituksen tarpeellisuudesta, huomioiden läheisten mahdollisuus huolehtia lapsesta.

Kysymykseen onko sinulla käsitys Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön henkilökunnan osaamisesta arviointityön osalta, vastasi yksi henkilö kyllä ja kaksi ei. Jatkokysymys edelliseen kysymykseen, jos vastasit edelliseen kysymykseen KYLLÄ: nimeä niitä osaamisalueita, jotka koet henkilökunnan vahvuuksiksi sekä niitä osaamisalueita, joissa koet olevan kehittämisen varaa arviointityötä ajatellen. Tähän kysymykseen vastattiin; kohtaaminen, laitostyösköön toimintaa säätelevät säädökset, arviointi ja yhteistyötaidot sekä menetelmä osaaminen. Vastauksesta ei käy ilmi, mitkä olivat vahvuuksia ja mitkä vaativat kehittämistä. Jatkokysymys edelliseen kysymykseen, jos vastasit edelliseen kysymykseen EI: nimeä niitä osaamisalueita, jotka ajattelet olevan tärkeitä arviointityötä ajatellen. Tähän kysymykseen tuli kaksi vastausta. Jotka poikkesivat toisistaan. Toinen vastaaja vastasi tärkeiksi osaamisalueiksi lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen edellytykset, väkivaltatyön osaamisen ja lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisen lapsessa. Toinen vastaaja nimesi osaamisalueiksi kohtaamisen, erilaiset työskentelyvälineet ja yhteisen strukturoidun arvioinnin mallin.

Vastaajat kokivat merkitykseltään erittäin suureksi tai melko suureksi Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön roolin päätöksenteon tukena. Kaksi vastaajaa kokee, että lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tehtävissä on päällekkäisyyksiä jonkun muun tahon kanssa arviointityön osalta, yksi vastaajista ei osannut sanoa. Jatkokysymys edelliseen kysymykseen, jos vastasit KYLLÄ, nimeä tehtävät ja taho, jonka kanssa koet päällekkäisyyksiä olevan. Toinen vastaajista vastasi yleisluontoisesti muiden lapsen kanssa toimijoiden osalta, toinen vastaajista vastasi Ojamon perhetukikeskuksen tukipalvelut tai muut avohuollon ostopalvelut tai muut toimijat, jotka työskentelevät lapsen tai perheen kanssa. Millainen käsitys sinulla on vastaanotto- ja arviointiyksikön erilaisista työskentelymahdollisuuksista arviointityön osalta? Yksi kolmesta ei vastannut tähän kysymykseen. Kahden muun vastaajan vastaukset erosivat hieman toisistaan. He vastasivat työskentelyn jäävän usein liian ohueksi riippuen osaston tilanteesta, aika ei riitä sekä käsityksen työskentelymahdollisuuksista olevan vielä hatara, mutta vahvistuu päivä päivältä. Mitkä asiat voisit ajatella olevan Ojamon lasten vastaanotto-

ja arviointiyksikön vahvuuksia arviointityötä ajatellen? Vahvuuksia ajateltiin vastauksien perusteella olevan tiivis yhteistyö eri tahojen kanssa ja tukipalvelutiimin moniammatillisen työryhmän hyödyntäminen, ryhmätyöskentely ja mallinnus arviointityöhön sekä lapsilähtöisyys ja lastensuojelun sijaishuollon tuntemus. Mitä haasteita voisit ajatella olevan Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikössä arviointityötä ajatellen? Vastaajat pohtivat riittääkö aika laadulliseen työskentelyyn yhden lapsen kanssa kerrallaan ja onko osaamista riittävästi. Lisäksi haasteena nähtiin, että tarvitaan riittävä motivoiminen uuden luomiseen ja vanhoista tavoista pois oppimiseen. *”Me yhdessä saamme parasta aikaan.”*

Nykytilaan liittyvään kysymykseen, miten hyvin Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön arviointityö on vastannut odotuksiasi? Kaksi vastaajaa vastasi melko hyvin ja yksi vastaaja vastasi neutraali kanta. Päätöksenteon näkökulmasta, millaista tietoa käytät tai ajattelisit, että olisi oleellista saada lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tekemistä arvioinneista? Arvioinneissa toivottiin lapsen näkyväksi tekemistä ja lapsen toiminnan kuvaamista arjessa (puheet, käytös, haasteet, ilon aiheet, toiveet jne.) sekä vanhemmuuden arviointia ja yhteenvetoarviointia esim. jatkosijoituksen valmistelussa. Kysymykseen, miten saat tiedon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikössä tehdystä arviointityöstä? Vastaajat kertoivat saavansa tiedon loppuyhteenvedoista ja päivittäiskirjauksista sekä keskustelemalla työntekijöiden kanssa.

Miten Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön arviointityötä tulisi sinun mielestäsi kehittää, jotta se tukisi sosiaalityöntekijän päätöksentekoa? Kehittämistä toivottiin systeemiin suuntaan eli arviointityötä tehtäisiin samankaltaisena aina, riippuen sijoituksen kestosta ja lapsen tilanteesta, sekä niin, että lapsen kertomat asiat ja mielipiteet pitäisi tuoda selkeästi esille, sekä työskentelyä kodin suuntaan esim. kotikäynti sijoituksen aikana ohjaajien toimesta. Lisäksi arviointityön kehittämiseen toivottiin riittävän laaja strukturoitu ja ytimekäs arvioinnin pohja, joka olisi kaikilla osastolla käytössä. Siihen lisättäisiin sitten vielä tukipalveluiden esim. psykiatrisen sairaanhoitajan ja perheterapeutin näkemykset lapsen / nuoren ja perheen tilanteesta. Kysymykseen, päätöksenteon näkökulmasta, mikä olisi mielestäsi paras tapa saada tietoa Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tekemästä arviointityöstä poikkesivat vastaukset toisistaan; kirjallinen lausunto, viikkoraportti lapsesta, koska joskus sijoitukset ovat lyhyitä (30 vuorokautta tai alle) ja strukturoitu arvioinnin yhteenveto.

Millä tavoin Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön dokumentointia tulisi kehittää? Dokumentaatiota haluttiin kehittää avoimeksi asiakkaan suuntaan ja toive oli, että dokumentointi tapahtuisi vain yhteen tietojärjestelmään ja opeteltaisiin löytämään kunkin lapsen / nuoren kohdalla ”punainen lanka”, mitä seurataan koko sijoituksen ajan. Esimerkkinä vastaaja mainitsee koulunkäynnin, ohjeiden vastaanottamisen sekä henkilökohtaisista asioista huolehtimisen. Mitä asioita tulisi mielestäsi huomioida eri-ikäisten lasten kohdalla arviointia tehtäessä? Vastaajat vastasivat samankaltaisesti, lapsen ikä ja sen mukaiset hyvän

kasvun/kehityksen edellytykset ja miten niihin vastataan. Lisäksi verkostoyhteistyö lapsen viiranomaisten (neuvola, päivähoito, koulu, kouluterveydenhoitaja jne.) kanssa tulisi huomioida.

Päätöksenteon kannalta, mitkä nostaisit tärkeimmiksi arvioinnin kohteiksi vauva ja taaperoikäisten (0-2 v.), leikki-ikäisten (2-6 v.) ja kouluikäisten (6-12 v.) kohdalla? Pohdi vastausta jokaisen ikäryhmän kohdalla erikseen. Vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, minkälaisissa oloissa vauva kasvanut ja minkälaisia piirteitä on vauvassa ja yleisesti havainnoinnin koettiin olevan tärkein arvioinnin kohde taaperoikäisten kohdalla. Leikki-ikäisten kohdalla vastaajat nostivat esiin lapsen taidot, havainnoinnin, toiminnan ja puheen sekä sen, minkälaisia leikkejä lapsi leikkii ja mitä lapsi haluaa leikin kautta sanoa. Kouluikäisten vastaajat pitivät tärkeänä lapsen puhetta, toimintaa ja havainnointia, mutta heidän kanssaan voi jo enemmän keskustella vakavimmista asioistakin. Vastaajat eivät olleet suoraan ilmaisseet vastuksia ikäryhmittäin, mutta kappalejaon perusteella tein oman tulkinnan vastauksista ikäryhmittäin.

Mitä keinoja tai menetelmiä käyttäisit arvioinnissa vauva ja taaperoikäisen (0-2 v.), leikki-ikäisten (2-6 v.) ja kouluikäisten (6-12 v.) kohdalla? Pohdi vastausta jokaisen ikäryhmän kohdalla erikseen. Vastaajat nimesivät mahdollisuuksien mukaan käytettäväksi MIM -menetelmää sekä havainnointia ja yhdessä tekemistä lapsen kanssa. Vastauksia ei oltu eritelty iän mukaan. Yksi vastaaja oli eritellyt vastaukset iän mukaan seuraavasti, 0-2 v. mm. liikkeet, eleet, ilmeet, kontakti, 2-6 v. mm. itsenäistyminen, kuivaksi oppiminen, taitojen opettelu, nukkuminen ja 6-12 v. mm. omasta itsestä huolehtiminen (hygienia, koulunkäynti).

Havainnointi arvioinnin menetelmänä; Päätöksenteon kannalta, mitkä nostaisit tärkeimmiksi asioiksi havainnoinnissa vauva ja taaperoikäisten (0-2 v.), leikki-ikäisten (2-6 v.) ja kouluikäisten (6-12 v.) kohdalla? Pohdi vastausta jokaisen ikäryhmän kohdalla. Vain yksi vastasi kysymykseen ikäryhmittäin seuraavasti, 0-2 v. havainnointia ja pieniä arjen testauksia (esim. tarttuuko leluun, kääntääkö päätä helistimen suuntaan, ottaako katsekontaktia), 2-6 v. havainnointia, erilaisten pelien pelaamista, piirtämistä, lukemista ja liikunnallista temppurataa ja 6-12 v. havainnointia, erilaista pelaamista, temppurataa, kirjallisia tehtäviä, haastattelua, leipomista jne. Muut vastaajat vastasivat yleisesti, lapsen fyysinen ja psyykinen vointi, käyttäytyminen ja reagoiminen eri tilanteissa, voiko lapsi paremmin sijaishuollossa kuin kotona. Toiveita tai kehittämisideoita Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikölle ei kukaan kolmesta vastaajasta esittänyt.

7.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelun tarkoituksena oli saada näkemys arviointityöstä lähikuntien toimintavoista vastaavissa lastensuojeluyksiköissä kuin opinnäytetyön tilaajan. Haastattelut ovat kvalitatiivisen tutkimuksen käytetyin menetelmä (Kananen 2017, 88). Perustelut haastattelun valinnalle voi olla Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2016, 205) mukaan esimerkiksi se, että halutaan selvittää saatuja vastauksia, syventää saatuja tietoja ja pyytää perusteluja

saatuihin vastauksiin. Näistä syistä myös itse päädyin käyttämään haastattelua yhtenä tiedonkeruumenetelmänä. Haastattelun luotettavuutta voi kuitenkin heikentää se, että haastateltava haluaa antaa vastauksia, jotka ovat sosiaalisesti hyväksyttäviä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 206). Lisäksi omalla kohdallani näin haasteena kokemattomuuteni haastattelijana. Pyrin kuitenkin perehtymään haastattelun tekemiseen erilaisten aineistojen kautta mahdollisimman hyvin. Koska käytin muun aineiston lisäksi haastatteluista saatua tietoa pohjana systemaattisen arviointimallin luomiselle, en koe näiden haasteiden vaikuttavan varsinaiseen lopputulokseen oleellisesti.

Haastattelu on tavoitteellinen ja systemaattinen tiedonkeruun muoto. Haastattelun avulla pyritään saamaan mahdollisimman luotettavia tietoja, tästä syystä siitä kutsutaan tutkimushaastatteluksi. Tutkimushaastattelu voidaan jakaa kolmeen ryhmään; strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 207-209.) Valitsin käytettäväksi tiedonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun. Teemahaastattelu on käytetyin haastattelun muoto. Teemahaastatteluun tutkija miettii käsiteltävät teemat tutkittavan ilmiön ennakkonäkemyksen avulla valmiiksi. Teemahaastattelun teemat toimivat keskustelun aiheina ja tutkija esittää niiden pohjalta haastateltavalle mahdollisimman avoimia kysymyksiä. (Kananen 2017, 88-89.) Valitsin teemahaastattelun, jotta teemat eli aiheet ovat kaikille haastateltaville samoja, mutta se antaa joustonvara haastattelun etenemisessä. Lisäksi koin luontevaksi tavan haastatella niin, että kaksi ihmistä käy keskustelua teema kerrallaan. Teemat haastatteluissa pyrin pitämään melko vastaavina, kuin toteuttamassani e-kyselyssä eli taustatietojen lisäksi teemoiksi valikoitui arviointityö haastateltavan näkökulmasta, arviointityön nykytilanne ja toimivuus sekä arviointityön kehittäminen (teemahaastattelu liite 2).

Tutustuin internetin kautta lähikuntien vastaaviin yksiköihin ja otin yhteyttä sähköpostitse seitsemään eri henkilöön (haastattelupyyntö liite 2). Kaikki seitsemän olisivat olleet halukkaita osallistumaan teemahaastatteluun, mutta osan tutkimuslupaprosessi olisi vaatinut liian pitkän ajan ja aikataulullisista syistä teemahaastatteluun valikoin kolme henkilöä. Anonymiteetin suojaamiseksi, en tuo opinnäytetyössäni esiin kaupungeja tai yksiköitä joihin teemahaastattelut tein. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina, koska haastateltavat olivat eri yksiköistä ja kaupungeista. Haastattelut tein pikaviestintäohjelmia Skypeä ja Teamsia hyödyntäen. Yksi teemahaastattelu kesti noin 45 minuuttia.

Yksi laadullisen analyysin perusmenetelmä on teemoittelu ja sitä sovelsinkin aineistoni analysoimisessa. Teemoittelu etenee aina teemojen muodostamisesta ja ryhmittelystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. Jo kysymysten laadinta vaiheessa suoritin teemoittelua, perustuen osallistavaan havainnointiin ja teoreettisiin viitekehyksiin. Teemahaastattelujen kohdalla on huomioitavaa, että haastatteluja ei tallennettu, vaan kirjasin ne haastattelun yhteydessä ajan säästämiseksi. Kananen (2018) kirjassaan opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön

opas pitää pelkkää kirjaamista riskinä hukata osa tekstistä, koska haastattelija ei pysty kirjaamaan kaikkea tuotettua suullista tekstiä. Lisäksi hänen mukaansa kirjallisessa tekstissä on vain asiat, ilman vastaajan henkeä ja olemusta, joka voi kertoa enemmän kuin itse sanallinen viestintä. (Kananen 2010, 58.)

Teemahaastattelun kohdalla tein itse valinnan aikataulusyistä, haastatella ainoastaan kolmea henkilöä seitsemän sijaan. Anonymiteetin suojaamiseksi, en tuo opinnäytetyössäni esiin kaupunkeja tai yksiköitä joihin teemahaastattelut tein. En myöskään tuo esiin suoria vastauksia. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina, koska haastateltavat olivat eri yksiköistä ja kaupungeista. Haastattelut tein pikaviestintäohjelmia Skypeä ja Teamsia hyödyntäen. Yksi teemahaastattelu kesti noin 45 minuuttia ja siinä edettiin valmiiden teemojen mukaisesti, mutta haastattelutilanne oli hyvin vapaamuotoinen. Koenkin, että kyseessä oli enemmänkin keskustelu, kuin haastattelu, jossa teemat vain ohjasivat löyhästi keskustelua. Haastattelun teemat olivat taustatietojen lisäksi, arviointityö haastateltavan näkökulmasta, arviointityön nykytilanne sekä arviointityön kehittäminen.

Taustatietojen perusteella yksiköt olivat melko samankaltaisia kuin yksikkö, johon opinnäytetyö on tilattu. Asiakaspaiikkoja oli kahdessa yksikössä seitsemän, kolmannen yksikön kohdalla toiminta oli hieman erilaista. Toiminta oli vastaanottoperhetoimintaa. Lape Uusimaan palvelukuvauksen mukaan Uudellamaalla alle kouluikäiset lapset sijoitetaan pääsääntöisesti vastaanottoperheisiin (Lape Uusimaa 2019). Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle tämä tuo juuri haasteensa, koska vastaanottoperhesijoituksia ei ole. Asiakkaiden ikäjakauma vastasi kuitenkin yksikköä, johon opinnäytetyö on tilattu. Kaikissa haastattelemissani yksiköissä suurin osa oli koulutukseltaan sosionomeja (AMK). Joitain ylemmän ammattikorkeakoulun käyneitä, sosiaalikasvattajia sekä yhteisöpedagogeja oli henkilökunnan koulutustaustoissa. Kaikilla kolmella yksikössä oli käytössään sairaanhoitaja ja toimintaterapeutti. Henkilöstömitoitus Uudenmaan vastaanotto- ja arviointiyksiköissä on vaihtelevaa, mutta haastattelemisani yksiköissä oli kahdeksan ohjaajaa ja vastaavaohjaaja. Myös tämä tuo Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle haasteensa, koska henkilöstömitoitus on selkeästi haastateltavia yksiköitä alhaisempi, 6.5 ohjaajaa ja vastaava ohjaaja. Vastaanotto- ja arviointiyksiköihin sijoitus tulisi olla lyhytaikaista (noin 1-3 kuukautta). Haastatteluissa tuli ilmi, että pyrkimys mahdollisimman lyhyisiin sijoitusaikoihin on, mutta käytännössä sijoitusajat voivat venyä yli kolmen kuukauden, syitä tähän on monia, yksi on jonotusajat jatkosijoituspaikkoihin, mutta myös tehon arviointityö voi olla synnä. Toisena teemana oli arviointityö haastateltavan näkökulmasta. Arviointityön tarkoitus ja tavoitteet, haastatteluissa nousi esiin lapsen ja perheen kokonaistilanteen selvittäminen sosiaalityöntekijän tueksi, sijoituksen juurisyiden etsiminen ja oikeanlaisten tukitoimien kartoitus. Samankaltaiset vastaukset toistuivat kaikissa haastatteluissa. Tarkemmin eriteltyinä, mitä arvioidaan, nousi haastatteluissa esiin yksittäisiä asioita, kuten terveystarkastus ja rakkaus, mutta kaikki vastaajat mainitsivat arjen sujumisen

ja itsenäisen selviytymisen, yhteistyön sekä lapsen ja vanhemman keskinäisen suhteen arvioinnin.

Kun kysyin mitkä ovat edellytyksiä hyvälle ja laadukkaalle arviointityölle oli vastauksissa joi-
tain eroja, mutta myös samankaltaisuuksia. Yhtä mieltä oltiin siitä, että resurssit sekä henkilö
että ajankäytössä tulee olla kunnossa, myös kotikäynnit mainittiin kaikissa haastatteluissa.
Lisäksi yksittäiset haastateltavat toivat esiin moniammatillisuuden, hyvän ja ammattitaitoisen
henkilökunnan, yhteneväisen datan ja strukturoitujen menetelmien merkityksen laadukkaan
arviointityön kannalta. Yksi haastateltava piti tärkeänä, että arviointityö pohjautuu tutkit-
tuun elementtiin. Arviointityön haasteiden osalta haastateltavat olivat lähes yksimielisiä.
Kaikki mainitsivat aika- ja resurssipulan. Lisäksi kaksi kolmesta mainitsi haasteeksi henkilö-
kunnan vaihtuvuuden sekä yhteistyökyvyttömyyden vanhempien osalta.

Kolmantena teemana oli arviointityön nykytilanne ja toimivuus. Kaikki kolme haastateltavaa
kertoivat, että he käyttävät teoreettisena viitekehystenä Barns behov i centrum eli BBIC-arvi-
ointimallia. Käytännön arviointityön osalta vastausten kirjo oli laaja. Kaikilla kolmella vastaa-
jalla yhtenäistä oli havainnointi ja vanhemmuuden arviointi sekä yleisesti keskustelu arvioin-
nin menetelmänä ja se, että laaditut tavoitteet määrittelevät arviointityötä. Lisäksi haastat-
teluissa mainittiin MIM videoavusteinen arviointi, lapset puheeksi keskustelu, verkostokartta,
huolen arviointi ja vuorokirjaus sekä lapset näkyväksi menetelmä. Kaksi kolmesta mainitsi tu-
lohaastattelun. Kysyttäessä onko arviointityö yksikössänne systemaattista, en saanut suoraa
vastausta keneltäkään haastateltavalta. Pyrkimys ja halu systemaattiseen arviointiin kaikilla
kuitenkin oli, mutta sen toteuttaminen käytännössä on haastavaa. Yksi haastateltava kertoi,
että heillä pyritään kalenteroimaan yksi omaohjaajatuokio viikossa, mutta focus on perheta-
paamisissa, joita pyritään järjestämään yhden kerran viikossa. Kaikkien haastateltavien mu-
kaan arviointia tehdään päivittäin ja kaikki kirjataan. Kirjaus oli haastateltavien mukaan va-
paata, ei yhteneväistä tapaa. Kaksi kolmesta haastateltavasta vastasi, että arviointia tehdään
melko samalla tavalla kaikenikäisten lasten kanssa, mutta pienempien lasten kohdalla havain-
nointi korostuu. Kaikki kolme haastateltavaa toivat esiin moniammatillisuuden tärkeyden,
etenkin toimintaterapeutin osuutta arviointityössä pidettiin tärkeänä toimintakyvyn arvioin-
nin, motoriiikan, tunteiden säätelyn sekä neuropsykiatristen erityispiirteiden osalta. Lisäksi
psykologin ja sairaanhoitajan kanssa yhteistyötä pidettiin tärkeänä. Kun kysyin ovatko haasta-
teltavat saaneet palautetta arviointityöstä, jos niin minkälaista ja miltä taholta, olivat kaikki
vastaukset erilaisia. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa positiivista palautetta sosiaalityön-
tekijältä, kun vastaanotto- ja arviointiyksikön mielipide on ilmaistu selkeästi arvioinnin lo-
puksi. Toinen haastateltava kertoi, että vanhemmat usein tyytyväisiä, mutta valituksiakin on
tehty. Kolmas haastateltavista kertoi, että positiivista palautetta on tullut siitä, että he käyt-
tävät omia palveluitaan ostopalveluiden sijaan. Kun kysyin haastateltavilta, mikä heidän ny-
kyisessä arviointimallissa tai tavassa tehdä arviointityötä on hyvää asiakkaan kannalta, oli vas-
taukset kahden vastaajan kohdalla samankaltaisia. Kahden vastaajan mukaan asiakkaan ja

koko perheen kunnioittava ja arvokas kohtaaminen on asiakkaan kannalta onnistunut. Yksi haastateltavista sanoi, että asiakkaan kannalta on hyvää arviointityön kannalta se, että joskus pystyy tapaamaan lapsen kotona vanhempia. Kaikki haastateltavat kertoivat samankaltaisesti siitä, että arviointityöllä on tai tulisi olla selkeä alku ja loppu, mielellään 30 vuorokaudessa, jonka jälkeen tehdään loppuyhteenveto, joka sisältää suosituksen jatkosta. Tämän jälkeen laaditaan uudet tarkennetut tavoitteet arviointityölle. Kun kysyin, miten läheisverkostot näyttäytyvät arviointityössä, yksi kolmesta vastasi, että läheisverkostotyö on pääasiassa sosiaalityöntekijöiden tehtävä, mutta joskus mukana saattaa olla isovanhemmat tai esimerkiksi kummit.

Viimeisenä teemana oli arviointityön kehittäminen. Kun kysyin, miten kehittäisit arviointityön tekemistä yksikössänne, kaikki kolme vastaajaa olivat yhtä mieltä siitä, että resursseja pitäisi saada lisää, myös moniammatillisen yhteistyön lisäämistä toivottiin, etenkin perheterapeuttia ja psykiatrista sairaanhoitajaa kaivattiin. Kaikki kolme vastaajaa olivat yhtä mieltä myös siitä, että perheiden kanssa työskentelyä tulisi lisätä ja systematisoida. Tähän liittyen toivottiin enemmän kotikäyntejä, perhearviointikoulutusta työntekijöille, jota voitaisiin soveltaa. Kotikäyntien osalta nousi esiin niiden määrä, mutta myös se, että kotikäynnillä voitaisiin olla perheen kanssa pidempi aika esimerkiksi aivan aamusta iltaan. Yksi vastaajista toivoi, että pienempien lasten vanhemmat voisivat yöpyä osastolla. Kun kysyin haastateltavilta, mitkä asiat koet olevan arviointityön kehittämisen esteenä, kaikki kolme vastasivat eri tavoin. Yksi kolmesta sanoi, että sosiaalityöntekijän asenne voi vaikuttaa arviointityön kehittämiseen negatiivisesti, toinen vastaajista koki talouden vaikuttavan ja kolmas koki sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden ja sen, että heillä ei ole tietoa, mitä vastaanotto- ja arviointiyksikön työ käytännössä on vaikuttavan negatiivisesti arviointityön kehittämiseen. Kun kysyin lopuksi haastateltavilta, miten kehittäisit arviointia, jos esteitä ei olisi (ilman minkäänlaisia rajoituksia)? Oli vastaukset samankaltaisia. Kaikki vastaajat toivoivat perheterapeuttia käyttöönsä. Kaikki toivoivat lisäksi riittävää aika- ja henkilöresurssia, jotta arviointia voitaisiin toteuttaa laadukkaasti. Yksi kolmesta toivoi myös joustavuutta arvioinnin tekemiseen. Teemahaastatteluista nousi esiin hyvin samankaltaisia asioita, joita tuli esiin myös e-kyselyn ja osallistuvan havainnoinnin kautta.

7.4 Systemaattisen arviointimallin ensimmäisen version luominen ja kommentointi

Osallistuvan havainnoinnin, e-kyselyn ja teemahaastatteluista analysoimani aineiston perusteella tein ensimmäisen version systemaattisesta arviointimallista. Tämän jälkeen pyysin vielä kommentteja kehittämistyöni ensimmäisestä versiosta. Kommentteja oli mahdollisuus antaa anonymisti käsin kirjoitettuna tulostettuun systemaattisen arviointimallin ensimmäiseen versioon, jonka toimitin lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle tai sähköpostilla, jolloin kommentit eivät olleet anonyymejä. Kommenttien perusteella tarkoitukseni oli vielä muokata mallia. Kommentoijiksi valitsin ne henkilöt, jotka tekevät työtä lasten vastaanotto- ja

arviointiosastolla, jotta heillä on mahdollisuus vaikuttaa oman työnsä kehittämiseen. Vakituisten työntekijöiden lisäksi pyysin kommentteja kahdelta pidempiaikaiselta keikkatyöntekijältä. Kommentit olivat anonyymisti käsin kirjoitettuja, joten kommentoijien määrää en luotettavasti pystynyt laskemaan. Yksi kommentoi sähköpostin kautta ja muut kommentoivat anonyymisti käsin kirjaamalla systemaattisen arviointimallin ensimmäisen version tulosteeseen. Kävin huolellisesti läpi kaikki kommentit. Mahdollisuus kommentoida oli yhdeksällä henkilöllä. Kommentit liittyivät pitkälti vain yleisiin asioihin, näin ollen kommenttien perusteella muokkasinkin systemaattisen arviointimallin ensimmäistä versiota ainoastaan yhden sanamuodon verran. Pehdyttäessäni systemaattista arviointimallia sain kuitenkin vielä muutamia muutosehdotuksia pehdytykseen osallistuneilta, jotka toteutin vielä lopulliseen työhön. Näiden aikarajojen puitteissa koen keränneeni kehittämistyölleni vankan perustan monipuolisin keinoin.

Jotta saamistani kommentteista tulee jokin käsitys, nostan niitä tähän muutaman:

”Arviointi pitää nostaa myös tärkeäksi osaksi työtä ja kaikin tavoin mahdollistaa (ei etsiä esteitä) sen toteuttamiseksi.” (Vastaja A)

”Työskentelyn suunnittelu ja kalenterointi/vastuuttaminen kuka tekee, mitä ja milloin on tehtävä viipymättä heti sijoituksen alussa. Toivon, että tämä saataisiin nyt kuntoon, muuten jääme jälkeen, vain perushoitoa tuottavaksi yksiköksi. Tehtävämme on kuitenkin olla vastaanotto- ja arviointiyksikkö.” (Vastaja A)

”Tällä hetkellä resurssointi ei mahdollista systemaattiseen arviointiin joka vuorossa. Tämä tulisi olemaan haastavaa, kun joka vuorossa ei edes ehdi kirjata. Lisää resurssointia.” (Vastaja B)

”Tavoitteet, eli arviointia on tehtävä alusta asti, jotta tiedetään, millaisia tavoitteita laaditaan. Nyt ei voi arvioida, koska ei ole tavoitteita, mikä on ehkä hieman hullunkurista.” (Vastaja C)

”Hyvä materiaali, mutta tällä henkilöstömitoituksella ei ole mahdollista toteuttaa. Pitää olla aikaa tehdä tehtävät lapsen/vanhempien kanssa ilman, että pitää miettiä, miten osastolla pärjätään. Tärkeää olisi myös saada aikaa kirjaamiselle.” (Vastaja D)

”Tämän kaiken, kun teemme huolella ja kirjaamme ne ymmärrettävästi vielä niin olemme mestareita. Vielä kun saamme kaiken työn aikataulutettua niin kyllä hyvä tulee. Olkaamme siis armollisia, koska olemme vastaanottokoti tilanteet tulevat siis ennakoimatta.” (Vastaja E)

8 Systemaattisen arviointimallin kehittäminen

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää systemaattinen arviointimalli kunnallisen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolle ja juurruttaa se käytäntöön. Toteutin kehittämistyön työskentelemällä Ojamon 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolla samalla arviointityötä havainnoiden, tutkien jo käytössä olevia yksittäisiä menetelmiä ja toimintatapoja, kartoittamalla tietoa arviointityöstä e-kyselyn ja teemahaastattelujen avulla sekä pyytämällä kommentteja systemaattisen arviointimallin ensimmäisestä versiosta. Lisäksi systemaattisen arviointimallin kehittämisessä käytin teoreettisina viitekehyksinä Barns behov i centrum -arviointimallia (BBIC) sekä Monitoimijaista arviointimallia. Arviointimallissa käytin osittain osastolla jo käytössä olevia työmenetelmiä, jotta se helpottaisi systemaattisen arviointityöskentelyn tekemistä ja juurruttamista.

Koska yhtenä haasteena lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla arviointityön osalta on asiakkaiden suuri ikäjakauma ja eri kehitysvaiheet, otin sen huomioon systemaattista arviointimallia kehittäessäni. Näin ollen jaoin systemaattisen arviointimallin kolmeen eri osioon 0-3 -vuotiaiden (kuvio 3), 4-12 -vuotiaiden (kuvio 4) sekä vanhemmuuden (kuvio 5) arviointiin. Moniammatillista ja monialaista yhteistyötä on kuvattu omana osanaan (kuvio 6). Lisäksi arviointimallia tukemaan tein arviointityön tarkistuslistan (liite 4), joka tekee arviointityötä näkyväksi ja helpottaa käytännön työskentelyä. Yksilötyömenetelmille tein valmiit pohjat ohjeistuksineen (liitteet 5-17).

Ennen mallin jaottelua 0-3 -vuotiaiden (kuvio 3), 4-12 -vuotiaiden (kuvio 4) sekä vanhemmuuden (kuvio 5) arviointiin, tutustuin muun muassa Piaget'n ja Erik H. Eriksonin kehityspsykologiaan ja vaiheteorioihin. Lisäksi hain tietoa kiintymyssuhdeteoriaan liittyen muun muassa Jari Sinkkosen teoksesta Kiintymyssuhteet elämänkaaressa. Jaotteluun vaikutti edellä mainittujen lähteiden lisäksi, osallistuva havainnointi sekä teoreettiset viitekehykset BBIC sekä Monitoimijuus. Piaget'n mukaan ajattelun kehityksen kaudet eivät tapahdu kaikilla lapsilla samassa iässä, mutta kuitenkin samassa järjestyksessä (Anttila 2017). Piaget'n mukaan esiintymisikä riippuu lapsen synnyntäisestä lahjakkuudesta sekä siitä sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä, jossa lapsi elää (Anttila 2017). Siksi tekemässäni jaottelussa tuleekin huomioida lapsen ikätason mukainen kehitys, vaikka arviointimallit ovatkin jaettu nimellisesti ikäryhmittäin.

Piaget jakaa kehityskaudet sensomotoriseen, esioperationaaliseen, konkreettisten operaatioiden sekä muodollisten operaatioiden kausiin. 0-2 ikävuosiin sijoittuva sensomotorisen kauden aikana kehitys on nopeaa, silloin kehittyvät kognitiiviset rakenteet, joihin havaintotoiminto ja äly perustuvat. (Anttila 2017.) Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan ensimmäisen vuoden kehitystehtävä on nimeltä perusluottamus-epäluottamus. Tämä kehitystehtävä lyhykäisyydessään tarkoittaa luottamuksen oppimista, josta kehittyy perusluottamus elämään. Luottamuksen oppiminen on kuitenkin hyvin paljon kiinni siitä, miten lasta hoidetaan.

Lapsi oppii luottamuksen siitä, kuinka hyvin hänen perustarpeensa tyydytetään. Jos vanhemmat eivät pysty tyydyttämään näitä tarpeita oikeanlaisella tavalla, peruluottamusta ei synny. Tämä voi vaikuttaa lapsen elämään ja kokemukseen maailmasta aikuisuuteen asti. (Aarnio, Autio, Jämsä & Suomalainen 2016, 52.) Eriksonin mukaan toisen vuoden kehitystehtävä on nimeltään itsenäisyys-häpeä ja epäily, silloin lapsi oppii liikkumaan ja haluaa koetella rajojaan. Mikäli lapsen ympäristössä vallitsevat kielteiset asenteet ja jatkuvat rangaistukset, saattavat ne hiivuttaa lapsen kokeiluhaluja ja aiheuttaa lapselle tunteen, että hän on huono ja hävetävä. (Anttila 2017.)

Peruluottamus ja minäkokemus, sekä niihin vaikuttavat tekijät luovat myös pohjaa kiintymyssuhteen kehittymiselle. Lapsen kiintymyssuhde lähimpiin hoitajiinsa vaikuttavat hänen tärkeisiin ihmissuhteisiin myös myöhemmin elämässä. Kun lapsi saa toistuvasti myönteisiä hoitokokemuksia, eli hänen tarpeisiinsa, kuten itkuun reagoidaan, hänelle muodostuu kokemus omasta arvostaan. Turvallisesti kiintyneiden lasten hoitajat vastaavat lapsen tarpeisiin herkästi. Turvallisesti kiintynyt lapsi oppii ilmaisemaan todelliset tunteuksensa ja luottaa siihen, että hänen tarpeensa huomioidaan. Jos hoitaja ei vastaa lapsen viesteihin, tai reagointi on epäjohdonmukaista, syntyy lapsen ja hoitajan välille turvaton kiintymyssuhde. Turvattomasti kiintynyt lapsi ei tiedä, kuinka hänen tulisi ilmaista tunteitaan, eikä hän osaa ennakoida hoitajan reaktioita. (Aarnio ym. 2016, 58-60.) Daniel Sternin teorian mukaan minäkuva kehittyy vuorovaikutuksessa vanhempiin. Vanhemman tulee toimia peilinä lapselle ja vastata hänen viesteihin, esimerkiksi vastaamalla lapsen hymyyn. Vastaamalla lapsen viesteihin jäljittelemällä lapsi oppii tunnistamaan omia tunteitaan. (Aarnio ym. 2016, 54-56.) Tästä syystä korostan arviointimallissa pienten lasten kohdalla perushoivaa ja havainnointia.

Piaget'n esioperationaalinen kausi sijoittuu lapsen 2-6 ikävuosille. Tällöin lapsi siirtyy uudelle tasolle, ja hän korvaa edellisellä kaudella oppimansa mallit uusilla. Kehittyvä kieli mahdollistaa kommunikaation ja vahvistaa siten ajattelukykyä. (Anttila 2017.) Yksi syy, miksi valitsin ensimmäisen arviointimallin ikäjakaumaksi 0-3 -vuotta, oli pitkälti kielellinen kehittyminen. Ensimmäisinä vuosina lapsi ei pysty kommunikoimaan sanallisesti ja näin ollen vaatii hoitajaltaan enemmän. Myös varhaisten vuosien kiintymyssuhteen merkitys oli ratkaiseva ikäjaotellussa. 4-12 -vuotiaiden arviointimallin ikäjakauma on suuri ja siihen mahtuu paljon erilaisia kehitysvaiheita. Piaget jakaa kehityspsykologisesti 7-12 -vuotiaat konkreettisten operaatioiden kauteen ja noin 12-vuotiaat muodollisten operaatioiden kauteen (Anttila 2017). Käytännön työn kannalta olisi ollut mahdotonta jakaa arviointimallia useampiin osiin ikäryhmittäin. Osallistuvan havainnointini perusteella uskon, että ohjaajilla on kuitenkin osaamista ja ymmärrystä lapsen ikätasoisesta kehityksestä, jonka mukaan arviointimallin yksittäisiä menetelmiä voidaan soveltaa eri ikäkausiin sopiviksi.

Ohjaajilla onkin suuri merkitys lasten sijaishuollon paikoissa. Sinkkosen (2018) mukaan omahoitajilla on tärkeä merkitys lapsen arjen sujuvuuden kannalta, mutta sillä on myös suuri

psykologinen merkitys. Lapsella on tieto, että joku hoitaa hänen asioitaan ja pitää häntä mielessään. Lapsen on mahdollista luoda omahoitajaan kiintymyssuhde, joka voi olla turvallisempi, mitä hän on luonut aikaisemmin vanhempiinsa ja muihin tärkeisiin aikuisiin. Tämä kiintymyssuhde saattaa olla myöhemmän kehityksen kannalta hyvinkin merkittävä. (Sinkkonen 2018, 177-178.) Tästä syystä lasten vastaanotto- ja arviointiosaston ohjaajien on muodostettava lapsen kanssa turvallinen ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde ja vastaanotettava lapsen kriisi eli yhteisen arjen lisäksi ohjaajan on tehtävä yksilötyöskentelyä lapsen kanssa.

Vanhemmuuden arviointi omana osanaan nousi pääosin BBIC-arviointimallin sekä Monitoimijaisen mallin kautta. Vaikka BBIC-arviointimallissa (kuvio 1) lapsi on keskiössä, on vanhempien kyvyillä, sekä perheellä ja ympäristöllä suuri merkitys arviointia tehdessä. Vanhemmuuden arvioinnin, sekä lapsen elinympäristön merkitys nousi esiin myös tekemissäni teemahaastatteluisissa. Monitoimijaisessa mallissa (kuvio 2) tuodaan esiin muun muassa vanhempana toimimista ja suhdetta lapseen. Lisäksi mallissa korostetaan yhdessä toimimista kaikkien toimijoiden kesken, johon kuuluvat lapsi, vanhemmat sekä ammattilaiset. Ammattilaisten osuutta kuvasin omana osana systemaattisessa arviointimallissa (kuvio 7) monialaisen ja moniammatillisen työskentelyn kautta.

Systemaattisessa arviointimallissa korostetaan, että arjen rutiinit, lapsen perushoiva ja turva ovat lasten vastaanotto- ja arviointiosaston tärkeimpiä tehtäviä edelleen. Havainnointi on kuitenkin olennainen osa arviointia ja se kirjataan systemaattisessa arviointimallissa päivittäiskirjauksiin, kuten tähänkin asti. Systemaattisessa arviointimallissa korostan, että havaintojen kirjaamiseen tulee kiinnittää huomiota, että se on realistista, kuvailevaa ja oleellista. Systemaattinen arviointimalli sisältää noin yhden yksilötyöskentelykerran viikossa sekä lapsen, että vanhempien kanssa. Yhteen työskentelykertaan varataan aikaa noin 1.5-2 tuntia. Yleensä asiakkaan kanssa aktiiviseen työskentelyyn riittää 45 minuuttia, mutta kiire ei työskentelyssä saa näkyä, tämän lisäksi aikaa on varattava myös huolelliselle ja laadukkaalle kirjaamiselle. Kotikäyntiin on varattava luonnollisesti enemmän aikaa ottaen huomioon matkat, työskentelyn ja kirjausten lisäksi. Yksilötyöskentelyyn on valmistauduttava huolella ja siihen on varattava rauhallinen tila. Lisäksi 4-12 -vuotiaiden lasten osalta arviointityöhön kuuluu vuorokirjaus, joka lisää lapsilähtöisyyttä, lapsen osallisuutta ja systemaattista lapsen kuuntelemista. Arviointiprosessi sisältää luultavasti enemmän kirjaamista kuin ennen, mutta sen ollessa systemaattista on se asiakkaan kannalta laadukkaampaa ja tehokkaampaa sekä työntekijöiden kannalta selkeämpää, kun toimitaan aina tietyllä tavalla. Systemaattisessa arviointimallissa osan kirjauksista voi halutessaan tehdä suoraan koneella, jolloin tuplakirjaamiselta vältytään. Kaikki systemaattisen arviointimalliin liittyvät dokumentit tallensin muistitikulle, jonka vein lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle, josta ne ovat valmiina työntekijöiden käytettäväksi. Dokumentit ohjeistuksineen ovat myös paperisena versiona kansiossa, jonka vein lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle.

Kehittämäni arviointiprosessi on tehty melko tiivistähtiseksi ja lyhyelle aikavälille, ajatellen, että sijoituksen kesto olisi vain 30 vuorokautta. Tässä kohtaa on siis varaa joustaa arviointiprosessin aikatauluista, mikäli suunniteltu sijoitus kestää pidempään. Annetut ajat ovat arviointimallissa siis viitteellisiä. Kun arviointityön tarkistuslistan mukaiset osuudet on osastolla tehty, on sen jälkeen tarpeen määrittellä arvioinnin tavoitteet uudelleen ja miettiä, miten arviointia jatketaan lapsen ja perheen kanssa edelleen systemaattisesti ja tavoitteellisesti, mikäli lapsen sijoitus osastolla jatkuu.

Jotta arviointityö olisi käytännössä mahdollisimman selkeää, tein systemaattisen arviointimallin ohjeistukseen jaon vastuista arviointityössä. Vastaavan ohjaajan tai hänen varahenkilön tehtävänä on mahdollistaa laadukkaan arviointityön tekeminen kalenteroimalla ajat yksilötyöskentelylle ja huolehtimalla resurssien riittävydestä (yksilötyöskentelyssä on huomioitava myös aika huolelliselle ja laadukkaalla kirjaamiselle). Vastaava ohjaaja seuraa arviointityön tarkistuslistoja ja huolehtii, että arviointityötä osastolla tehdään systemaattisesti. Omaohjaajat huolehtivat, että yksilötyöskentelyä tehdään arviointityön tarkistuslistan mukaisesti. Mikäli omaohjaaja ei pysty itse tekemään yksilötyöskentelyä omaohjattavan tai hänen perheensä kanssa, on hänen tehtävänsä koordinoida tehtävä eteenpäin työvuorossa olevalle työntekijälle. Omaohjaaja tekee loppuyhteenvedon tai koordinoi sen työvuorossa olevalle. Yksilötyöskentely ja loppuyhteenvedon tekeminen ei saa venyä tai jäädä tekemättä, jos omaohjaaja ei ole työvuorossa.

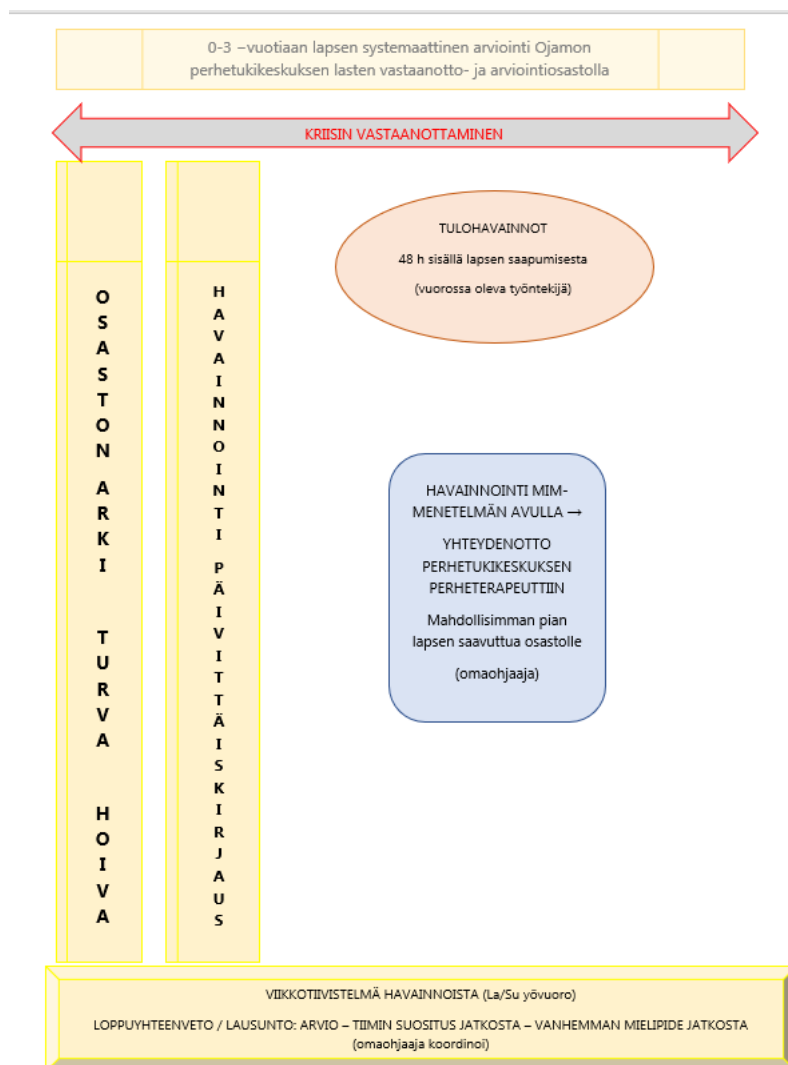
Työvuorossa oleva ohjaaja lapsen saapuessa osastolle valitsee käytettävän arviointimallin valmiiksi, lapsen iän mukaisesti (laittaa yksilötyömenetelmät lapsen kansioon) ja lisää arviointityön tarkistuslistan toimiston seinälle. Ohjaajien tehtävänä on tehdä yksilötyötä, mikäli sen omaohjaaja on hänelle koordinoinut. Koska osaston työ on vaihtelevaa, kannattaa yksilötyötä tehdä kalenteroitujen aikojen lisäksi aina, kun siihen on mahdollisuus. Kaikki osaston ohjaajat tekevät työvuoronsa aikana havainnointia osaston päivittäisrutiinien ohella ja kirjaa niistä päivittäiskirjauksiin. Lisäksi he tekevät vuorokirjausta ohjeistuksen mukaisesti. Jokaisen osastolla työskentelevän tulee huolehtia laadukkaan arviointityön toteutumisesta, kirjaamisesta ja priorisoinnista, sekä lapsen kriisin vastaanottamisesta.

8.1 0-3 -vuotiaiden lasten arviointimalli

Pienten lasten kohdalla luonnollisesti perushoivan ja turvan takaaminen arjessa ovat isossa roolissa heidän ollessaan osastolla, kuten myös kriisin vastaanottaminen. Nämä asiat nostetaan esiin muun muassa lastensuojelun käsikirjassa (2020a). 0-3 -vuotiaille lapsille kehitin oman systemaattisen arviointimallin, koska pieni lapsi ei pysty luonnollisesti tuottamaan puhetta tai tekstiä. Näin pienten lasten kohdalla havainnointi on tärkeimmässä roolissa arvioinnin osalta. Siksi katsoin, että on tärkeä tehdä ja kirjata tulohavainnot mahdollisimman pian lapsen saapumisesta osastolle. Myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja havainnot lapsen

ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteen laadusta ovat tärkeitä. Jotta arviointi ja havainnointi ei jäisi liian vähäiseksi, ehdotan, että systemaattiseen arviointityöskentelyyn otettaisiin 0-3 -vuotiaiden osalta mukaan perhetukikeskuksen perheterapeutti, joka voisi käyttää perheen kanssa Marschak Interaction Method -menetelmää (MIM), johon hänellä on koulutus. Aikatauluhaasteista johtuen, en kuitenkaan saanut tähän vahvistusta, mutta koko perhetukikeskuksen kehittämistyön osalta, myös systemaattinen työskentely ja toiminnan kehittäminen perheterapeutin käytön osalta on käynnissä.

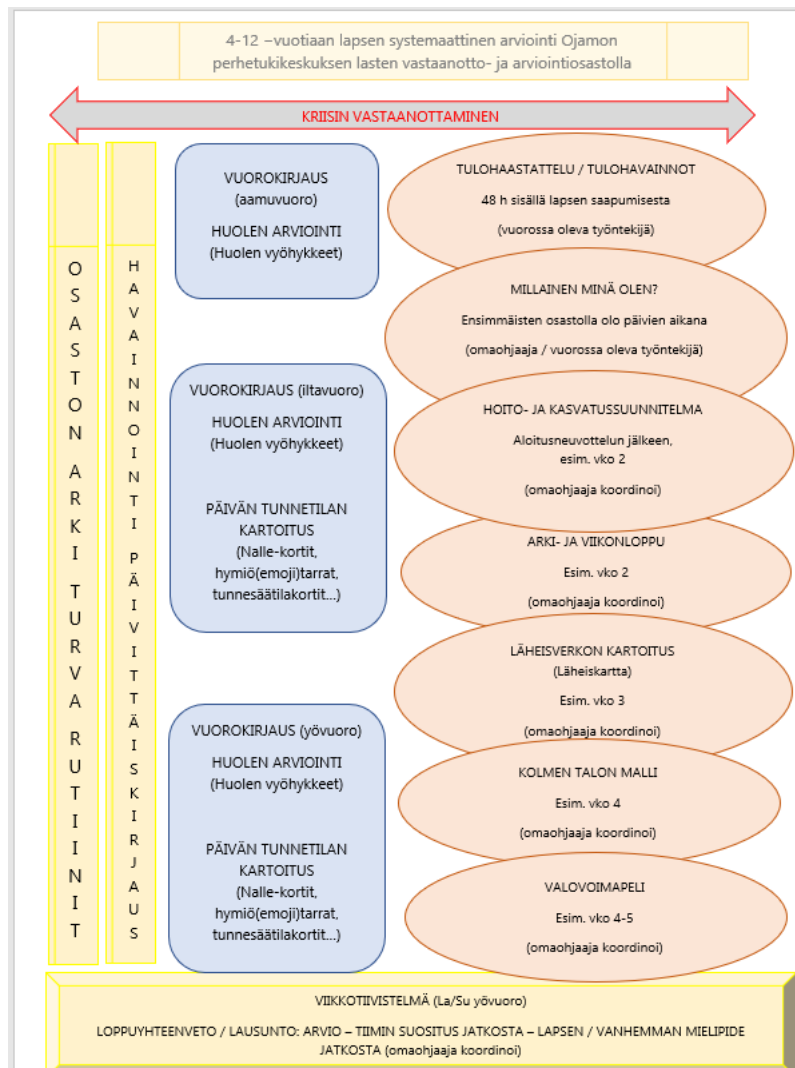
Marschak Interaction Method (MIM) on puolistrukturoitu ja videoitu vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen havainnointiväline. Havainnoinnin perusteella voidaan vanhempi-lapsisuhteesta arvioida yleisellä tasolla vanhemman ja lapsen välistä tunneyhteyttä sekä vanhemman kykyä jäsentää ja ohjata lapsen toimintaa kehitykseen sopivilla tavoilla. Arviointi sisältää itse arvioinnin lisäksi sovitusti joko suullisen tai kirjallisen palautteen sekä ehdotuksen jatkotoimenpiteistä. (Psykoterapiakeskus Via.)

Kuvio 4: 0-3 -vuotiaiden lasten arviointimalli

8.2 4-12 –vuotiaiden lasten arviointimalli

4-12 –vuotiaiden lasten systemaattisessa arviointimallissa on ikään kuin neljä osiota; osaston arki, rutiinit, havainnointi ja päivittäiskirjaukset, vuorokirjaus, yksilötyöskentely eri menetelmin sekä viikkotiivistelmä ja loppuyhteenvedo tai lausunto. Lisäksi työskentelyyn kuuluu vahvasti myös lapsen kriisin vastaanottaminen. Osiot on kuvattu myöhemmin raportissa yksityiskohtaisemmin.

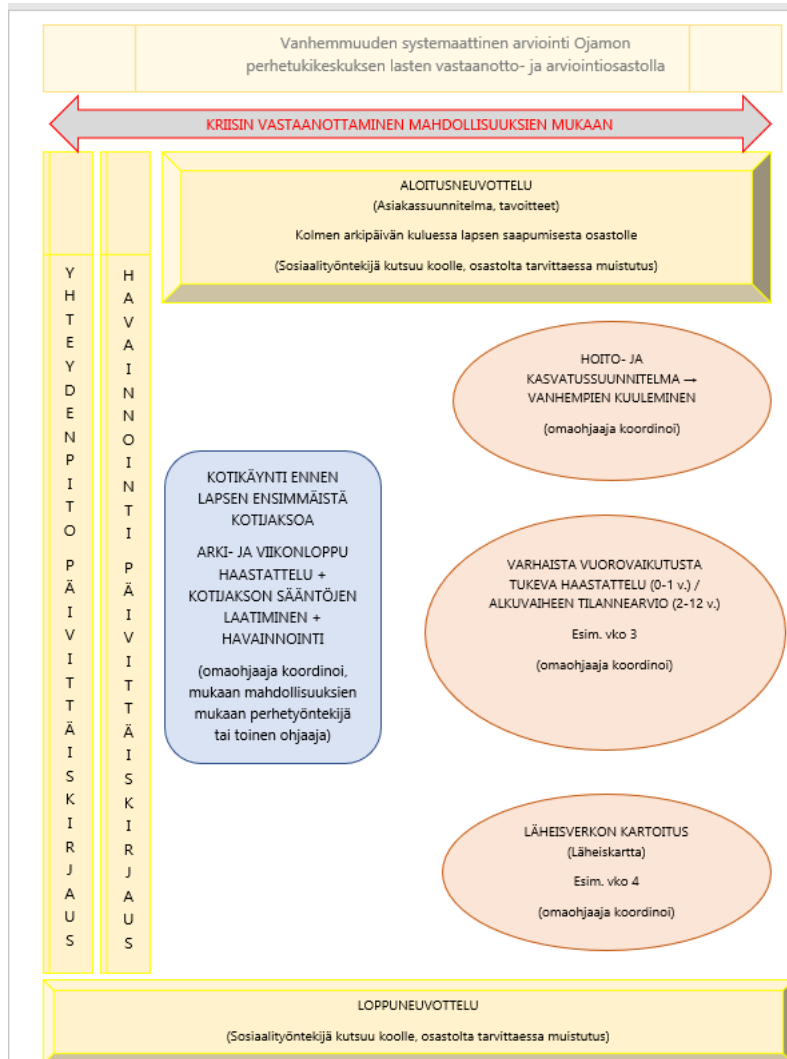

Kuvio 5: 4-12 –vuotiaiden lasten arviointimalli

8.3 Vanhemmuuden arviointimalli

Vanhemmuuden arviointimallissa on myös ikään kuin neljää osiota; yhteydenpito, havainnointi ja päivittäiskirjaukset, aloitus- ja lopetuspalaverit, kotikäynti sekä arviointityöskentely perheen kanssa eri menetelmin. Lisäksi osaston työskentelyyn kuuluu myös mahdollisuuksien mukaan vanhemman kriisin vastaanottaminen tai ohjaaminen eteenpäin asiankuuluviin

palveluihin. Vanhempiin on tärkeä pyrkiä pitämään yhteyttä ja päästä työskentelemään yhteistyössä. Vanhempien yhteydenpidosta kirjataan päivittäiskirjauksiin, kuten myös tehdyistä havainnoista. Osiot on kuvattu myöhemmin raportissa yksityiskohtaisemmin.

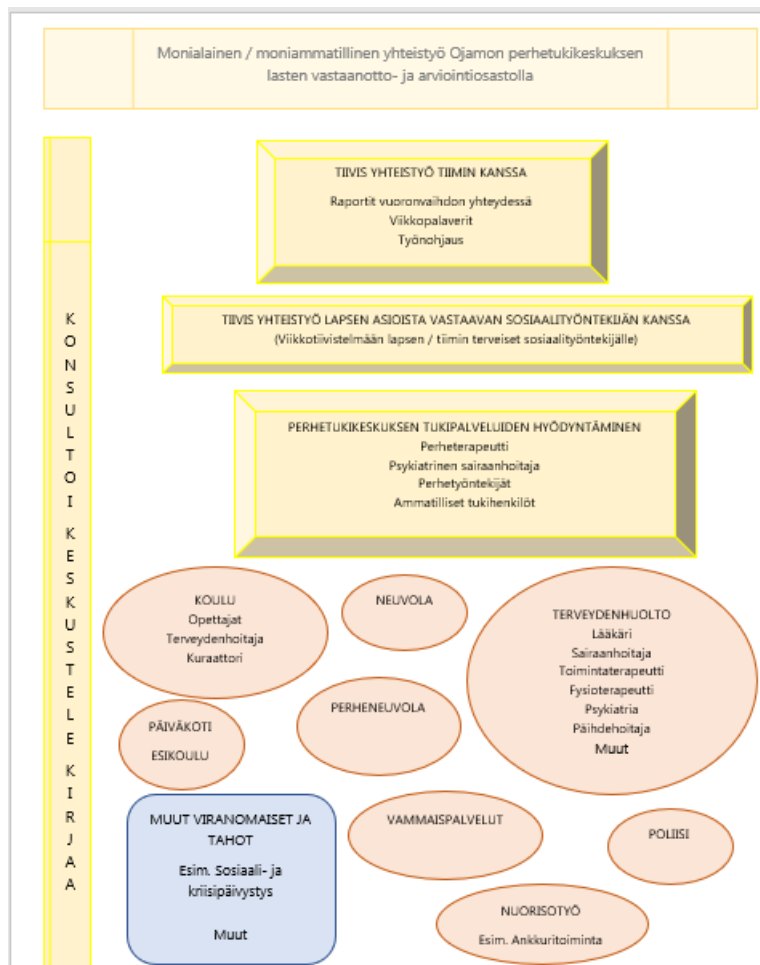

Kuvio 6: Vanhemmuuden arviointimalli

8.4 Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö

Lasten vastaanotto- ja arviointiosaston vahvuuksia on se, että sillä on ympärillä perhetukikeskus, josta on saatavilla laajasti tukipalveluita läheltä. Koska moniammatillisuus on tärkeä osa arviointiprosessia, on sitä kuvattu omana osanaan kehittämässäni systemaattisessa arviointimallissa. Lastensuojelulain (417/2007 14 §) mukaan moniammatillinen asiantuntemus on turvattava lastensuojelussa. Lain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen,

terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta (Lastensuojelulaki 417/2007 14 §). Lastensuojelulain (417/2007 52 §) mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuus on olla yhteydessä ja tekemään yhteistyötä lapsen, vanhempien ja huoltajien lisäksi myös sijaishuoltopaikan edustajien kanssa tarkoituksena turvata lapsen huollon jatkuvuus (Lastensuojelulaki 417/2007 52 §). Koko perhetukikeskuksen kehittämiprojektin yksi tavoite on kehittää nimenomaan yhteistyötä perhetukikeskuksen sisällä. Tämän lisäksi muu moniammatillinen ja monialainen yhteistyö esimerkiksi koulun kanssa on tärkeä osa laadukasta arviointia.

Kuvio 7: Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö

8.4.1 Arviointityön tarkistuslista

Arviointityön tarkistuslistan (liite 4) avulla on helppo tarkistaa, miten arviointityö lapsen ja perheen kohdalla etenee. Kehitin sen systemaattisen arviointimallin työkaluksi työntekijöille. Kun lapsi saapuu osastolle, vuorossa oleva ohjaaja valitsee käytettävän arviointimallin lapsen iän mukaan ja laittaa arviointityön tarkistuslistan toimiston seinälle, jossa se on helposti nähtävillä. Jos listassa on tehtäviä, joita ei tulla tekemään, ne vedetään yli (esimerkiksi, jos lapsi

on alle 3-vuotias). Tarkistuslista laminoidaan, jolloin sen voi käyttää uudelleen. Jokaiselle lapselle on oma arviointityön tarkistuslista (tunniste ilman koko nimeä, tietosuoja huomioon). Arviointityön tarkistuslistaan merkitään ohjaajan nimikirjaimet ja päivämäärä, milloin ja kuka on kyseisen tehtävän suorittanut. Arviointityön tarkistuslista tekee näkyväksi päivittäisen arviointityön kaikille työntekijöille. Siitä vastaava ohjaaja voi myös seurata arviointityön edistymistä ja arvioida mahdollista lisäresurssin tarvetta, jos arviointityö ei jostain syystä etene.

8.4.2 Kriisin vastaanottaminen

Kun lapsi sijoitetaan pois tutusta ympäristöstä, kohtaa hän ja hänen lähipiirinsä kriisin. Kriisin vastaanottaminen nousi esiin teettämässäni e-kyselyssä, asia tuli esiin myös osallistuvan havainnoinnin kautta sekä lastensuojelun kirjallisuudesta. Yksi lasten vastaanotto- ja arviointiosaston tärkeimmistä tehtävistä onkin ottaa vastaan kriisi etenkin lasten kohdalla, tästä syystä se on kuvattu systemaattisessa arviointimallissa osana työskentelyä. Ohjaajalla on tärkeä rooli auttaa lasta selviytymään kriisin eri vaiheista ja auttaa lasta sopeutumaan uusiin olosuhteisiin. Ohjaajan on pyrittävä tunnistamaan kriisiin vaiheita, siihen liittyviä tunteita ja ottamaan vastaan ja käsittelemään kriisissä olevan lapsen vaikeita tunnepurkauksia kuten vihaa ja aggressiota. Lapset eivät unohda järkyttäviä kokemuksia sillä, että niistä ei puhuta. Asian puheeksi ottaminen on aina ohjaajan vastuulla. Systemaattinen arviointimalli on kehitetty niin, että systemaattinen yksilötyöskentely, päivittäinen tunnetilan kartoitus ja huolen arviointi tukevat kriisin vastaanottamista. Lapsen lisäksi myös vanhemmat tarvitsevat apua ja tukea lapsensa sijoituksen yhteydessä kokemassaan kriisissä. Apua tarvitaan menetyksestä aiheutuvien tunteiden käsittelyyn, uuteen tilanteeseen sopeutumiseen, oman elämän uudelleenjärjestämiseen sekä etävanhempana toimimiseen. Vanhemmuuden arviointimalli on kehitetty niin, että se tukee myös vanhempien kriisin vastaanottamista.

Tärkeää on siis puhua lapsen kanssa tapahtuneesta. Olennaista on, että lapsi ymmärtää tapahtuman olevan totta ja että hänellä on käsitys tapahtuneesta, sen syistä ja seurauksista. Näin mieli- ja kauhukuville jää mahdollisimman vähän tilaa, mikä taas vähentää mahdollisia syyllisyydentunteita. Kaikkia ikäviä yksityiskohtia ei kuitenkaan tarvitse kertoa. On tärkeää kuunnella keskeyttämättä, mitä lapsi kertoo ajatuksistaan sekä tunteistaan ja korjata vasta sen jälkeen lapsen mahdolliset väärinkäsitykset tapahtuneesta. Jos lapsi ei löydä sanoja kuvailemaan tunteitaan, avustetaan häntä löytämään ne. Kaikki lapsen kysymykset ovat tärkeä huomioda, vaikka kaikkiin ei löytyisikään vastausta. Omia tunteita ei saa peittää liikaa omia, mutta on hyvä kertoa lapselle, että luotat selviytymiseesi niistä huolimatta. Lapsen suru on usein ajoittaista, ei jatkuvaa. Suru voi tulla varsinkin hiljaisina hetkinä, esimerkiksi iltaisina. On hyvä rohkaista lasta ilmaisemaan tunteitaan esimerkiksi leikkimällä tai piirtämällä, sekä tukea lapsen turvallisuuden tunnetta, ylläpitämällä arkirutiineja. Systemaattisen arviointimallin ohjeistukseen keräsin Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen lastensuojelun käsikirjasta

(2020) tietoa kriisin vaiheista ja miten eri vaiheissa tulee toimia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.)

8.4.3 Havainnointi

Havainnoinnista muodostuu lasten vastaanotto- ja arviointiosaston päivittäiskirjaukset. Päivittäiskirjauksiin kirjataan oleelliset havainnot kuvailevasti. Kirjausten tulee tukea päätöksentekoa ja sen on oltava ajantasaista, riittävän täsmällistä sekä kattavaa (Araneva 2016, 439). Kirjauksissa tulee erottaa selkeästi työntekijän tunne tai vaikutelma tapahtuneesta ja se mitä lapsi, vanhempi tai joku muu on todella sanonut tai tehnyt.

Esimerkkinä:

Minulle jäi vaikutelma... Minulle syntyi tunne...

Lapsi kertoi... Vanhempi osallistui...

Systemaattisessa arviointimallissa havainnoidaan yleisesti lapsen toimintaa osaston arjessa; leikkiä yksin ja yhdessä toisten lasten tai aikuisten kanssa, käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa (esim. vastuunotto, omatoimisuus, osallistuminen, pitkäjänteisyys, aggressiivisuus, vetäytyminen), vuorovaikutusta erilaisissa yhteyksissä (muiden lasten, ohjaajien, vanhempien kanssa), yleistä terveydentilaa, ilon ja huolen aiheita, edistysaskeleita, takapakkeja sekä asiakassuunnitelmaan tai hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden saavuttamista. Mitä pienempi lapsi, sitä oleellisemmassa asemassa havainnointi on, koska pieni lapsi ei pysty ilmaisemaan ajatuksiaan sanoin. Noin 0-2 -vuotiaiden havainnoinnin lisäksi voi tehdä pieniä arjen testauksia (esim. tarttuuko leluun, kääntääkö päätä helistimen suuntaan, ottaako katsekontaktia). Havainnoidaan liikkeitä, eleitä, ilmeitä, katsekontaktia, sorminäppäryyttä, liikkumista, tunneilmaisua (hymy, kärsimättömyys, hiljaisuus) sekä unirytmisiä. Myös käyttäytymistä, eleitä, ilmeitä erilaisten toimintojen, kuten pesujen, ruokailujen, pukemisen yhteydessä on hyvä havainnoida.

Noin 2-6 -vuotiaiden osaston arjen havainnoinnin lisäksi havaintoja voi tehdä erilaisia pelejä pelaamalla, piirtämällä, lukemalla ja liikkumalla (esim. pallopelit, temppurata, kiipeily). Havainnoidaan itsenäistä suoriutumista ja omatoimisuutta, kuivaksi oppimista, taitojen opettelua sekä nukkumista. Myös käyttäytymistä, eleitä, ilmeitä erilaisten toimintojen, kuten pesujen, ruokailujen, pukemisen yhteydessä on hyvä havainnoida. Myös kännykän-, pelikonsolien ja sosiaalisen median käyttöön liittyvät havainnot ovat tärkeitä (kuinka usein, miten vaikuttaa käytökseen, pystyykö lopettamaan pyydettyä).

Noin 6-12 -vuotiaiden osaston arjen havainnoinnin lisäksi havaintoja voi tehdä erilaisia pelejä pelaamalla, piirtämällä, lukemalla, liikkumalla (esim. pallopelit, temppurata, kiipeily), kirjallisten tehtävien avulla, keskustelemalla ja leipomalla. Havainnoidaan itsenäistymistä ja

omatoimisuutta, omasta itsestä huolehtimista (hygienia, koulunkäynti), kaverisuhteita ja nukkumista. Myös kännykän-, pelikonsolien ja sosiaalisen median käyttöön liittyvät havainnot ovat tärkeitä (kuinka usein, miten vaikuttaa käytökseen, pystyykö lopettamaan pyydettyä).

Tulohavainnoinnissa kiinnitetään huomioita lapsen pukeutumiseen, mukana tulleisiin tavaroihin ja vaatteisiin (onko mukana esim. jokin tärkeä unilelu tms.), käyttäytymiseen, ilmeisiin, eleisiin, olemukseen (onko puhdas, onko tukka kammattu, hammashygienia jne.) sekä fyysiseen olemukseen (onko mustelmia, naarmuja tms.). Vuorossa oleva työntekijä tekee ja kirjaa tulohavainnot.

Vanhemmuutta havainnoidessa, tarkkaillaan käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa, vuorovaikutusta lapsen kanssa (miten puhuu lapselle, ottaako syliin, ottaako kontaktia, hymyileekö lapselle...), vastuunottoa ja omatoimisuutta, itsenäistä suoriutumista ja vanhempien kyvykkyyttä suoriutua vanhemmuuteen liittyvistä tehtävistä (rajojen asettaminen, perushuolenpito, vuorovaikutus). Kotikäynnillä voi tehdä havaintoja lapsen turvalliseen kasvuympäristöön liittyvistä asioista (missä nukkuu, onko esillä lääkkeitä tai teräviä esineitä tms.). Esimerkkejä havainnoista, joita voi tehdä lapsen ja vanhemman välillä: lapsen pitely (kaukana itsestä, lähellä), käsittely (hellää, kovakouraista), katsekontakti (kyllä, puuttuu), lapselle puhuminen (kyllä, puuttuu), lapsesta nauttiminen (kyllä, puuttuu), lapsen pahan olon sieto (kyllä, puuttuu), lapsen viestien ymmärtäminen ja niihin vastaaminen (kyllä, puuttuu), lapsen rajaaminen (kyllä, puuttuu).

8.4.4 Tulohaastattelu ja tulohavainnot

Tulohaastattelu ja tulohavainnot tehdään mahdollisimman pian lapsen osastolle tulon jälkeen, kuitenkin viimeistään 48 tunnin sisällä (tällöin lapsi on yleensä avoimempi, kriisin vaiheesta johtuen). Tulohaastattelun (liite 5) tarkoituksena on selvittää laaja-alaisesti lapsen ensimmäisiä ajatuksia sijoituksen jälkeen kotiin, perheeseen, kouluun yms. liittyen. Tulohavainnoinnissa kiinnitetään huomioita lapsen pukeutumiseen, mukana tulleisiin tavaroihin ja vaatteisiin (onko mukana esim. jokin tärkeä unilelu tms.), käyttäytymiseen, ilmeisiin, eleisiin, olemukseen (onko puhdas, onko tukka kammattu, hammashygienia...) sekä fyysiseen olemukseen (onko mustelmia, naarmuja...). Vuorossa oleva työntekijä tekee ja kirjaa tulohaastattelun ja tulohavainnot. Tulohaastattelu on myös osa kriisin vastaanottamista, siksi se tulisi tehdä huolella ja kohtaamalla lapsi lämmöllä. Tulohaastattelu on ollut lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla käytössä systemaattisesti jo aiemmin ja se on todettu hyväksi, joten sen mukaan ottaminen osaksi systemaattista arviointimallia oli luonnollista.

8.4.5 Tällainen minä olen -menetelmä

Eri yhteyksissä itsetunnolla voidaan tarkoittaa eri asioita. Yleisesti lapsen hyvällä itsetunnolla tarkoitetaan esimerkiksi lapsen myönteistä ja totuudenmukaista käsitystä itsestään,

ominaisuuksistaan ja taidoistaan. Eri kehitysvaiheilla on jokin yhteys itsetunnon laatuun ja sävyyn, etenkin varhaislapsuuden kehitysvaiheet ovat tärkeitä hyvän itsetunnon kehittymisen kannalta. Vanhemmilla ja heidän antamallaan hoivalla ja huolenpidolla on suuri merkitys lapsen hyvän itsetunnon perustan luomiselle. Koko lapsuuden ajan vanhemmat ovat itsetunnon kehittymisen kannalta lapsen merkityksellisimpiä ihmisiä, mutta lapsi kehittyy myös yhteydessä toisiin ihmisiin. Jotta lapsen terve minäkuva kehittyä, tarvitsee hän palautetta oman minänsä rakennusaineiksi. Lapsi omaksuu mielikuvan vanhemmastaan osaksi omaa minäänsä ja hyvän itsetunnon kannalta, olisi toivottavaa, että mielikuva vanhemmasta olisi turvallinen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.)

Tällainen minä olen -menetelmän (liite 6) avulla pyritään saamaan selville, minkälainen minäkuva lapsella on. Myönteisen itsetunnon kehittyminen on tärkeä kehitysvaihe etenkin varhaislapsuudessa. Tällainen minä olen -tehtävän lapsen kanssa tekee omaohjaaja tai vuorossa oleva työntekijä, esimerkiksi lapsen ensimmäisten osastolla olon päivien aikana. Tällainen minä olen -menetelmään tutustuin ensimmäisessä työharjoittelussani koulusosionomina. Kokemukseni mukaan menetelmä oli yksinkertainen ja helppo käyttää, mutta myös erittäin informatiivinen lapsen minäkuvan näkökulmasta. Monitoimijaisessa arviointimallissa lapsen käsitys itsestään ja BBIC-mallissa lapsen identiteetti nostetaan esiin, siksi menetelmän valikoitui osaksi systemaattista arviointityötä.

8.4.6 Hoito- ja kasvatussuunnitelma

Hoito- ja kasvatussuunnitelman (liite 7) teko ei ole ollut aiemmin systemaattista lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla. Toivomus hoito- ja kasvatussuunnitelman ottamiseksi osaksi systemaattista arviointimallia tuli Ojamon perhetukikeskuksen yhteisiltä kehittämispäiviltä. Lisäksi hoito- ja kasvatussuunnitelma on lastensuojelulain (417/2007, 30 a § 1 momentti) mukaan laadittava aina, jos lapseen kohdistetaan rajoituksia tai on oletettavissa, että rajoituksia joudutaan käyttämään. Hoito- ja kasvatussuunnitelma on tehtävä yhdessä lapsen kanssa. Myös vanhempia tai lapsen huoltajia on kuultava, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdollonta. Hoito- ja kasvatussuunnitelma toimitetaan tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa seurataan, päivitetään ja tarkistetaan suhteessa arjen sujumiseen sekä asiakassuunnitelmaan. Rajoitustoimenpiteiden käytön yhteydessä on arvioitava ja kirjattava käytetyn rajoitustoimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. (Lastensuojelulaki 417/2007, 74 § 1 momentti.)

Kehittämässäni systemaattisessa arviointimallissa hoito- ja kasvatussuunnitelma laaditaan lapsen kanssa, kun asiakassuunnitelma on tehty aloitusneuvottelun jälkeen. Omaohjaaja voi tehdä itse tämän lapsen kanssa tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa.

8.4.7 Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä -menetelmä

Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä -menetelmää (liite 8) on käytetty aiemmin satunnaisesti lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla. E-kyselyn, teemahaastattelujen ja osallistuvan havainnoinnin perusteella tarve lapsen arjen kartoittamisesta kotona tuli esiin. Koin, että tämä menetelmä on siihen erittäin sopiva ja jo osastolle tuttu. Lapsen näkökulman lisäksi, halusin tuoda menetelmän vanhemmuuden arviointiin mukaan, jotta kotiarjesta saataisiin näkemys laajasti ja mahdolliset eroavaisuudet lapsen ja vanhemman käsityksestä arjesta saataisiin näkyväksi. Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä menetelmän tarkoituksena on kartoittaa, minkälaisella tasolla on lapsen perushoiva ja huolenpito, minkälaisena näyttäytyy lapsen arki ja vapaa-aika, minkälaisista on vanhempien ajankäyttö lasten kanssa, minkälaisia virikkeitä ja minkälainen sosiaalinen kasvuympäristö lapsella on. Näitä asioita painotetaan myös sekä BBIC-mallissa, että Monitoimijaisessa arviointimallissa.

Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä tehdään erikseen sekä lapselle, että vanhemmille. Pienen lapsen kanssa voi apuna käyttää esimerkiksi kuvia tai piirtämistä. Omaohjaaja voi tehdä itse tämän lapsen kanssa tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa. Vanhempien kanssa tämä tehdään kotikäynnillä.

8.4.8 Läheisverkon kartoitus läheiskartan avulla

Toivomus läheisverkon kartoituksesta nousi esiin e-kyselyn ja osallistuvan havainnoinnin kautta. Läheiskartta (liite 9) on helppo ja usein käytetty menetelmä läheisverkon kartoituksessa. Perheen verkostoa ja lähiyhteisön resursseja tarkastellaan myös BBIC-mallissa. Myös lastensuojelulaki (417/2007, 32 §) velvoittaa kartoittamaan lapsen läheisverkoston lähtökohdaisesti aina ennen kuin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle tai jos sijaishuoltopaikkaa aiotaan muuttaa.

Läheisverkon kartoitus, läheiskartan avulla auttaa selvittämään lapsen sosiaalista ympäristöä, turvallisia ja luotettavia ihmisiä (myös eläimiä), mutta myös niitä, joiden lähellä lapsi kokee turvattomuutta tai muita negatiivisia tunteita. Lapsen näkökulman lisäksi läheisverkosta, halusin tuoda menetelmän myös vanhemmuuden arviointiin mukaan, jotta läheisverkostosta saataisiin näkemys laajasti ja mahdolliset eroavaisuudet lapsen ja vanhemman käsityksestä saataisiin näkyväksi. Läheisverkon kartoitusta sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa käyttää tukena myös jatkosijoituspaikan etsimisessä. Omaohjaaja voi tehdä itse tämän lapsen tai vanhempien kanssa tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa.

8.4.9 Kolmen talon malli -menetelmä

Kolmen talon malli -menetelmää (liite 10) on jo aiemmin käytetty paljon lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla. Tästä syystä koin, että menetelmä kannattaa sisällyttää mukaan

systemaattiseen arviointimalliin. Tärkeä on kuitenkin muistaa, miksi menetelmiä käytetään, siksi tein systemaattisen arviointimallin ohjeistukseen tietoa erilaisten menetelmien käytöstä ja tarkoituksesta. Kolmen talon malli -menetelmän avulla pyritään selvittämään lapsiin mahdollisia kohdistuneita väkivallantekoja, laiminlyöntejä, sekä muita seikkoja, jotka ovat johtaneet lastensuojelun asiakkuuteen. Se auttaa antamaan kuvaa lapsen perheestä ja ympäristötekijöistä, sekä mitkä asiat kotona aiheuttavat iloa tai surua, onko lapsella unelmia ja minkälaisia ne ovat. Tutkiessani BBIC-arviointimallin ja Monitoimijuuden teoreettisia viitekehyksiä, olivat juuri nämä asiat vahvasti esillä. Omaohjaaja voi tehdä itse tämän lapsen kanssa tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa.

8.4.10 Valovoimapeli

Myös valovoimapeliä (liite 11) on aiemmin käytetty lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla. Valovoimapeliä voidaan käyttää tutustumiseen, tunteiden käsittelyyn ja voimavarojen kartoittamiseen. Monitoimijainen arviointimalli korostaa lapsen vahvuuksien löytämistä. Systemaattisessa arviointimallissa valovoimapelin painopiste onkin lapsen voimavarojen löytämisessä, mutta se on myös hyvä väline lapsen kohtaamiseen. Omaohjaaja voi pelata itse lapsen kanssa tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa.

8.4.11 Varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu ja alkuvaiheen tilanearvio

BBIC-arviointimallissa nostetaan esiin muun muassa vanhempien tunneherkkyys lasta kohtaan sekä heidän kykynsä ohjaukseen ja rajojen asettamiseen. Varhaista vuorovaikutusta tukevan haastattelun (liite 12) tarkoituksena onkin saada kuva, minkälainen käsitys vanhemmilla on lapsestaan ja elämästään, mitkä ovat huolenaiheet ja minkälainen on lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus. Varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu (0-1 v.) tehdään vain 0-1 -vuotiaiden lasten vanhemmille. Haastattelu sisältää myös havainnointia, joten lapsen tulee olla mukana haastattelutilanteessa. Omaohjaaja voi tehdä itse tämän lapsen ja vanhempien kanssa tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa.

2-12 -vuotiaiden lasten vanhemmille tehdään alkuvaiheen tilanearvio haastattelu (liite 13). Haastattelun tarkoituksena on saada kuva, minkälainen käsitys vanhemmilla on lapsestaan sekä vanhemman oma ajatus tuen tarpeesta. Omaohjaaja voi tehdä itse tämän vanhempien kanssa (lapsi voi olla tilanteessa mukana, jolloin voin tehdä myös havainnointia lapsen ja vanhempien vuorovaikutuksen osalta) tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa. Alkuvaiheen tilanearvioita on satunnaisesti käytetty lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla aiemmin.

8.4.12 Kotikäynti

Kotikäynnin tarpeellisuus nousi osallistuvan havainnoinnin ja teemahaastattelujen kautta sekä Ojamon perhetukikeskuksen yhteisillä kehittämispäivillä. Barns behov i centrum -arviointimallissa lapsi on arvioinnin keskiössä, toisena kehiksenä lapsen ympärillä ovat lapsen tarpeet, vanhempien kyky sekä perhe ja ympäristö (kuvio 1). Myös Monitoimijaisessa arviointimallissa (kuvio 2) korostetaan lapsen oman arjen ympäristön merkitystä. Se, että lapsi sijoitetaan pois kotiympäristöstä, ei välttämättä paranna lapsen lähtökohtia, vaikka lapsen tilanne hetkellisesti paranisikin. Lähtökohtaisesti lastensuojelussa tehdään töitä lapsen kotiin päin, siksi myös koti ja ympäristö, johon lapsi mahdollisesti palaa tai jossa hän mahdollisesti käy kotijaksoilla tulee kartoittaa. Tämän lisäksi kotiympäristössä tehtävä vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutuksen havainnointi on informatiivisempaa, kuin pelkkä osastolla havainnointi.

Lasten vastaanotto- ja arviointiosaston osalta ei kotikäyntejä ole juurikaan tehty, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Systemaattisen arviointimallin mukaan kotikäynti tehdään ennen lapsen ensimmäistä kotijaksoa. Kotikäynti tehdään yhdessä lapsen kanssa (lapsi palaa kotikäynniltä ohjaajan kanssa käynnin jälkeen osastolle). Kotikäynnillä tehdään arki- ja viikonloppu haastattelu vanhemmille, sekä laaditaan tulevien kotijaksojen kirjalliset säännöt (liite 17) yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa. Lisäksi tehdään havainnointia lapsen elinympäristöstä sekä käytöksestä ja vuorovaikutuksesta kotona ollessaan. Omaohjaaja voi käydä itse kotikäynnillä tai hän koordinoi sen jollekin muulle, joka on sopivassa vuorossa. Moniammatillisen yhteistyön merkeissä kotikäynnille pariksi olisi hyvä ottaa perhetyöntekijä. Mikäli tämä ei ole mahdollista voi mukaan ottaa tarvittaessa toisen ohjaajan osastolta. Perhetyöntekijän ja osaston ohjaajan välinen yhteistyö nousi esiin yhteisillä kehittämispäivillä, mutta systemaattisen arviointimallin osalta se, miten käytännössä jatkossa toimitaan ei vielä aikataulu syistä selvinnyt.

8.4.13 Vuorokirjaus

Vuorokirjaus (liite 14) nousi esiin tekemissäni teemahaastatteluissa. Vuorokirjauksen toteuttaminen käytännössä vaatii totuttelua. Kehittämäni systemaattisen arviointimallin mukaan vuorokirjaus tehdään systemaattisesti aamu-, ilta- ja yövuorossa. Vuorokirjauksen tarkoituksena on huolen arviointi, Huolen vyöhykkeet -menetelmän avulla. Tällä saadaan näkyväksi nopeasti lisätuen ja yhteistyön tarve. Tällä voidaan myös tarkastella, ajoittuuko huolta herättävä toiminta johonkin tiettyyn aikaan vuorokaudesta tai viikosta (koulun jälkeen, illalla ennen nukkumaan menoa...). Systemaattisen arviointimallin ohjeistuksessa olen antanut esimerkiksi, miten vuorokirjaus voitaisiin toteuttaa käytännössä työvuorojen puitteissa. Huolen arvioinnin tulokset kootaan viikkotiivistelmään. Erityiset huolet avataan tarkemmin viikkotiivistelmään. Muuten suosittelin pitämään kirjaamisen yksinkertaisena, vain muutamalla sanalla perustelu riittää, jos huolta ei ole.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020b) on kehittänyt Huolen vyöhykkeet -menetelmän huolen arviointiin. Huomioitavaa on kuitenkin se, että sitä ei saa käyttää asiakkaiden ja perheiden luokittelun tai rekisteröinnin välineenä, vaan se on tarkoitettu omien työskentelysuhteiden kulloisenkin tilanteen ja yhteistyötarpeiden jäsentelyyn. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.) Tätä korostin perehdyttäessäni systemaattisen arviointimallin käyttöä.

Huolen arvioinnin lisäksi ilta- ja yövuorossa olevat tekevät arviointimallin mukaisesti systemaattisesti lapsen kanssa iltasadun ja iltatoimien yhteydessä päivän tunnetilan kartoituksen käyttämällä nalle -kortteja, hymiö(emoji)tarroja tai esimerkiksi tunnesäätikortteja. Joka ilta kuitenkin lapsikohtaisesti samaa menetelmää käyttäen. Suomen perustuslain (731/1999 6 §) mukaan on lapsia kohdeltava yksilöinä tasa-arvoisesti ja lapsella tulee olla oikeus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti (Suomen perustuslaki 731/1999 6 §). Vastavia säännöksiä on perustuslain lisäksi myös lapsen oikeuksien sopimuksessa sekä sosiaalihuollon asiakaslaissa. Jokailtaisen tunnetilan kartoituksen tarkoituksena onkin kuunnella lasta ja tarvittaessa sanoittaa ja käydä läpi hänen tunteitaan päivän ajalta. Tämä myös takaa lapselle joka päivä yhteisen rauhallisen hetken aikuisen kanssa. Päivittäiset tunnetilat kootaan viikkotiivistelmään. Tarvittaessa tunnetiloja avataan tarkemmin viikkotiivistelmään, esimerkiksi niiden päivien kohdalta, kun lapsi on vaikka palannut kotijaksolta.

8.4.14 Viikkotiivistelmä

Lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla ei ole aiemmin tehty viikkotiivistelmiä. Ojamon perhetukikeskuksessa on nuorten vastaanotto- ja arviointiosasto, jossa viikkotiivistelmä tehdään systemaattisesti, siksi katsoin, että yhtenäinen työtapo tältä osin olisi järkevää. Toivomus viikkotiivistelmistä tuli esiin myös e-kyselyn ja osallistuvan havainnoin kautta. Jatkossa siis viikkotiivistelmä (liite 15) tehdään systemaattisen arviointimallin mukaan valmiille pohjalle jokaisesta lapsesta lauantain yövuorossa (jos osastolla on paljon lapsia, voi osan viikkotiivistelmistä tehdä sunnuntain yövuorossa oleva työntekijä).

Viikkotiivistelmän tarkoituksena on pitää arviointi systemaattisena ja sen avulla on hyvä pohdita tavoitteita ja niiden saavuttamista. Viikkotiivistelmään tulee näkyväksi säännöllisesti lapsen sekä osaston ohjaajien terveiset sosiaalityöntekijälle. Tämä on selkeä työkalu etenkin sosiaalityöntekijöiden käyttöön, mutta myös oman tiimin työn laadun seuraamiseksi.

8.4.15 Loppuyhteenveto tai lausunto

Systemaattisen arviointimallin tarkoituksena on auttaa muodostamaan objektiivinen kokonaisnäkemys lapsen ja perheen elämäntilanteesta sekä tuen ja palvelujen tarpeesta. Päivittäiskirjaukset sisältävät usein lapsen välttämättömään hoitoon ja huolenpitoon sisältyviä kirjauksia, jotka eivät ole oleellisessa asemassa päätöksenteon kannalta. Yhteenvedolla tai lausunnolla sen sijaan voi olla oleellista merkitystä päätöksentekoa ajatellen (Araneva 2016, 443).

Loppuyhteenvetojen tekeminen on käytännössä ollut hyvin vaihtelevaa lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla työntekijästä riippuen. Loppuyhteenveto (liite 16) tehdään jatkossa systemaattisesti valmista pohjaa käyttäen, jotta osastojaksosta ja arvioinnista saadaan selkeä kuva. Loppuyhteenvedossa voi käyttää apuna viikkotiivistelmiä, tein niiden pohjat tämän huomioiden. Loppuyhteenvedossa tulee olla tiimin selkeä suositus lapsen jatkosta ja mahdollisesti jatkosijoituspaikasta perusteluineen. Loppuyhteenvetoon tulee pyytää myös lapsen / vanhempien mielipide jatkoa ajatellen. Loppuyhteenvetoon tulevia asioita ja jatkosuositusta käsitellään tiimipalaverissa, niiden henkilöiden osalta, jotka ovat kulloinkin työvuorossa. Tämä on selkeä työkalu etenkin sosiaalityöntekijöiden käyttöön, mutta myös oman tiimin työn laadun seuraamiseksi. Sosiaalityöntekijä voi pyytää myös loppuyhteenvedon sijaan lausunnon, johon hän antaa valmiin pohjan kysymyksille, joihin haluaa otettavan kantaa.

9 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyöni perustui jatkuvaan itsearviointiin, ohjaavalta opettajalta saatuun palautteeseen sekä työelämän edustajilta saatuun palautteeseen ja arvioon. Aloitin opinnäytetyöni tekemisen käymällä vapaamuotoista keskustelua Ojamon perhetukikeskuksen henkilökunnan kanssa toivomuksista systemaattista arviointimallia varten. Kun olin luonut ensimmäisen version systemaattisesta arviointimallista, annoin sen kommentoitavaksi lasten vastaanotto- ja arviointiosaston työntekijöille. Näiden kommenttien pohjalta tein viimeistellyn version arviointimallista. Pidin tätä eräänlaisena kehittämistyöni väliarviona.

Systemaattisen arviointimallin viimeistellyn version esittelyn ja perehdytyksen jälkeen tein sen käytettävyydestä ja vaikutuksista palautekyselyn puolistrukturoituna e-kyselynä (liite 3), työntekijöille, sosiaalityöntekijöille, perhetukikeskuksen kirjaamisesta vastaavalle perhetyöntekijälle sekä perhetukikeskuksen johdolle. Koin, että on tärkeää saada palaute kaikilta niiltä perhetukikeskuksen edustajilta, joita arviointimallin käyttöönotto jollain tavalla koskettaa. Palautetta on mahdollista myös käyttää arviointimallin kehittämiseen jatkossa.

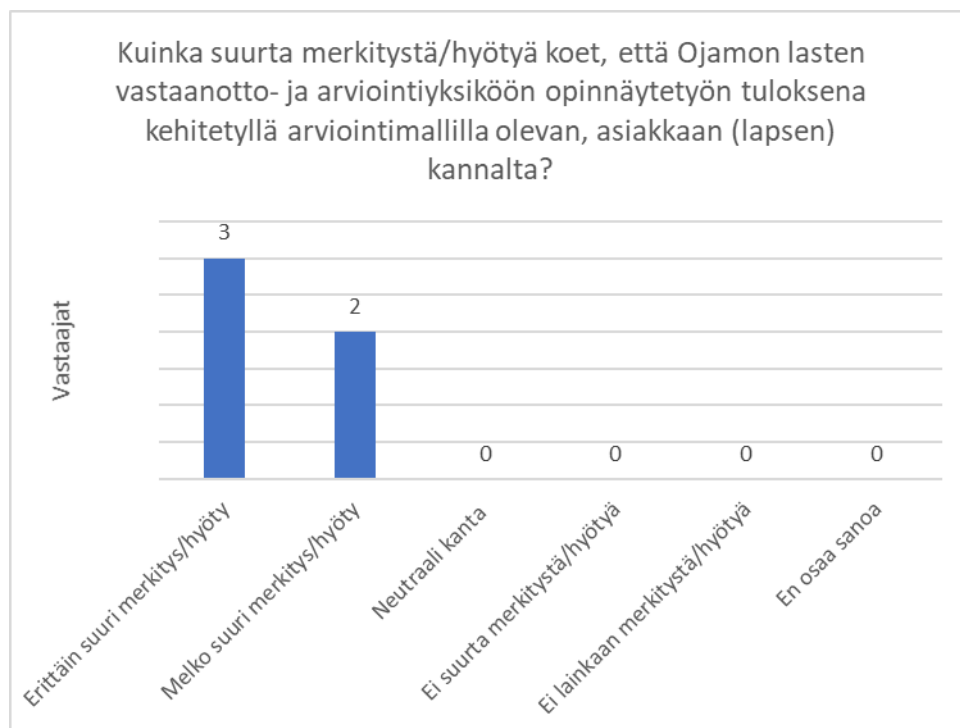
9.1 Työelämän edustajan palaute kehittämistyöstä

Tein valmiista kehittämistyöstä palautekyselyn verkossa, Laurean e-lomakkeella. Linkki palautekyselyyn lähetettiin työelämäedustajan toimesta 33 henkilölle. Arvioin, että palautekyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 5-10 minuuttia. Palautekyselyssä oli pääasiassa monivalintakysymyksiä tai asteikkoihin perustuvia kysymyksiä, mutta myös muutama avoin kysymys. Taustatietojen lisäksi palautekyselyssä oli kolme muuta osiota; tarvelähtöisyys, tarkoitus ja tavoite sekä palaute. Vastausaikaa palautekyselyyn oli kolme viikkoa. Toiveenani oli, että lasten vastaanotto- ja arviointiosaston työntekijät käyttäisivät osaston arviointiyössä kehittämäni systemaattista arviointimallia ennen palautekyselyyn vastaamista. Muiden vastaajien

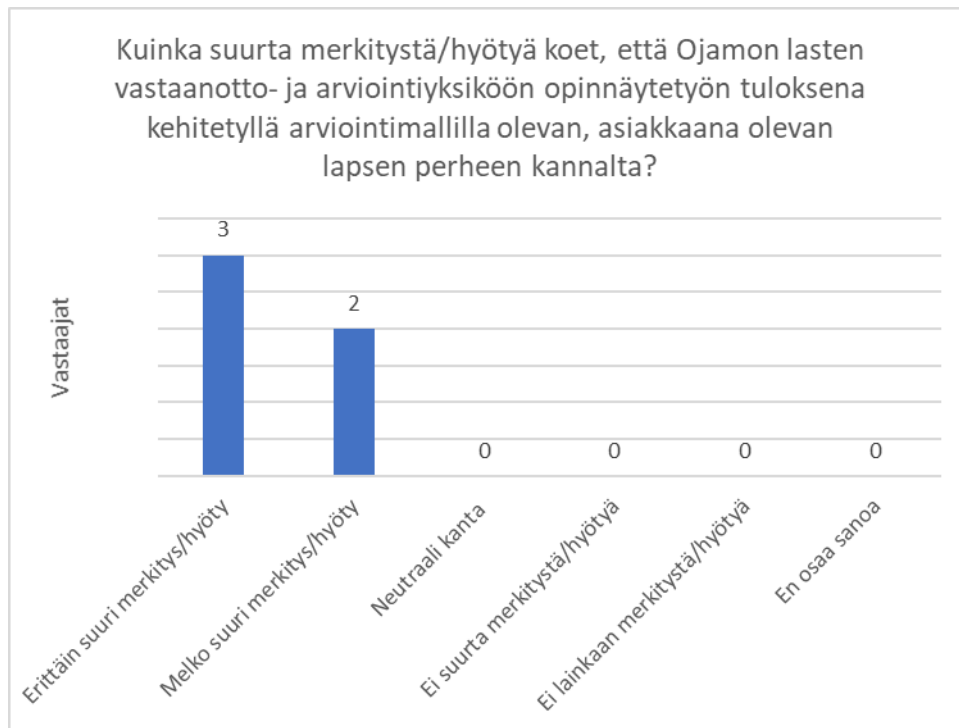
toivoin tutustuvan kehittämäni systemaattiseen arviointimalliin laatimani materiaalin ja ohjeistuksen kautta, ennen palautekyselyyn vastaamista. Palautekyselyyn vastaajista yksi oli käyttänyt mallia, muut vastaajat olivat tutustuneet malliin.

Kyselyyn vastasi viisi henkilöä. Palautekyselystä lähetettiin pyynnöstäni muistutusviesti, ennen kyselyn sulkeutumista työelämän edustajan toimesta. Palautekyselyyn oli mahdollista vastata kolmen viikon ajan. Kaikki vastaajat olivat tutustuneet systemaattiseen arviointimalliin. Yksi vastaajista oli käyttänyt työssään arviointimallia. Vastaajista neljä uskoi tulevaisuudessa käyttävänsä systemaattista arviointimallia. Kolme vastaajaa käyttää lasten vastaanotto- ja arviointiosaston tekemiä arviointeja päätöksenteon tukena.

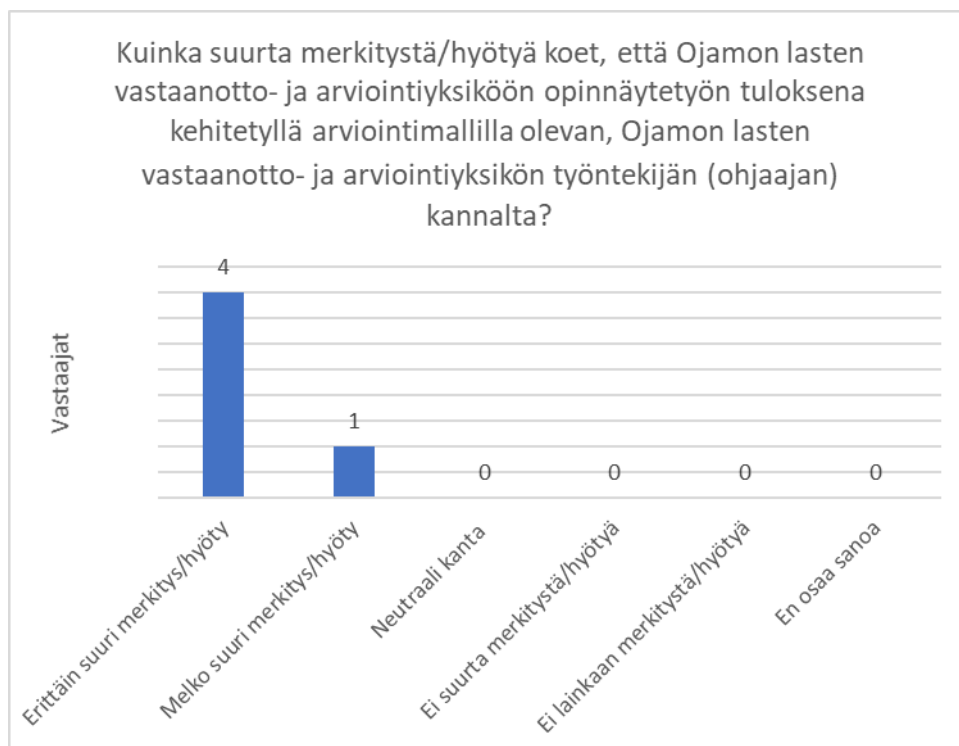
Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että arviointimalli on kehitetty aitoon tarpeeseen. Kuinka suurta merkitystä kehitetyllä mallilla uskotaan olevan lapsen, perheen tai työntekijän kannalta olevan, olivat vastaukset melko samankaltaisia. Arviointimallilla uskotaan olevan erittäin suurta tai melko suurta merkitystä tai hyötyä. Päätöksenteon kannalta vastaukset olivat vastaavia, mutta kaksi vastaajaa olivat jättäneet kysymykseen vastaamatta. Se, että kysymykseen ei vastattu, voisi päätellä johtuneen kyselylomakkeen ulkoasusta, jossa tämä kysymys jäi ikään kuin piiloon, jos kursoria ei liikutettu. Tämän olisi voinut välttää muotoilemalla kyselylomakkeen ulkoasua tai tekemällä kysymyksestä pakollinen.

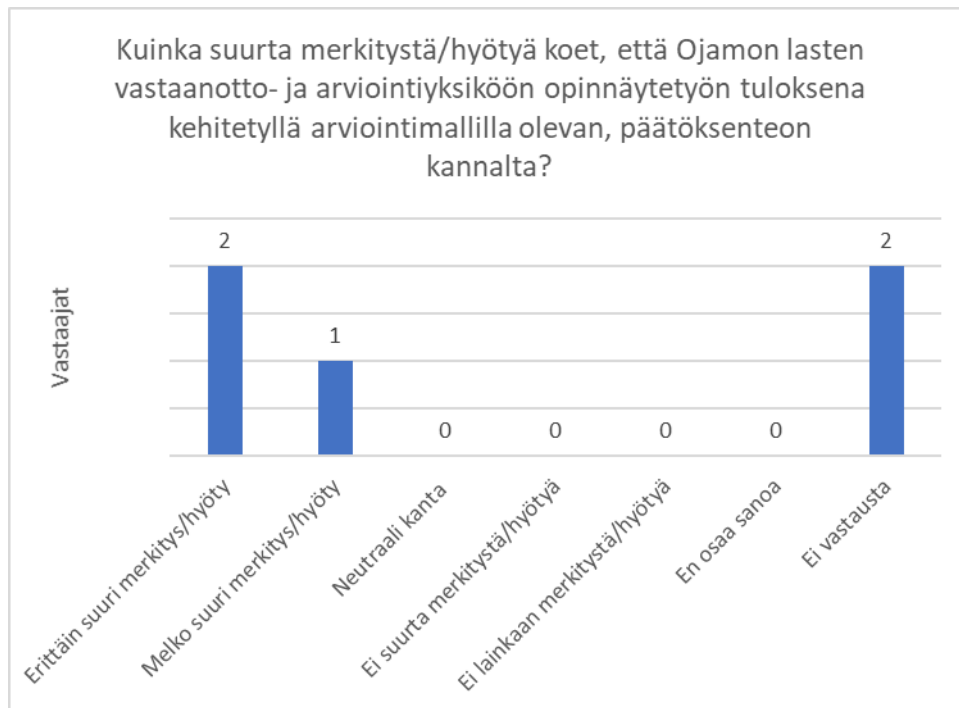
Kuvio 8: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 6. kysymys

Kuvio 9: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 7. kysymys

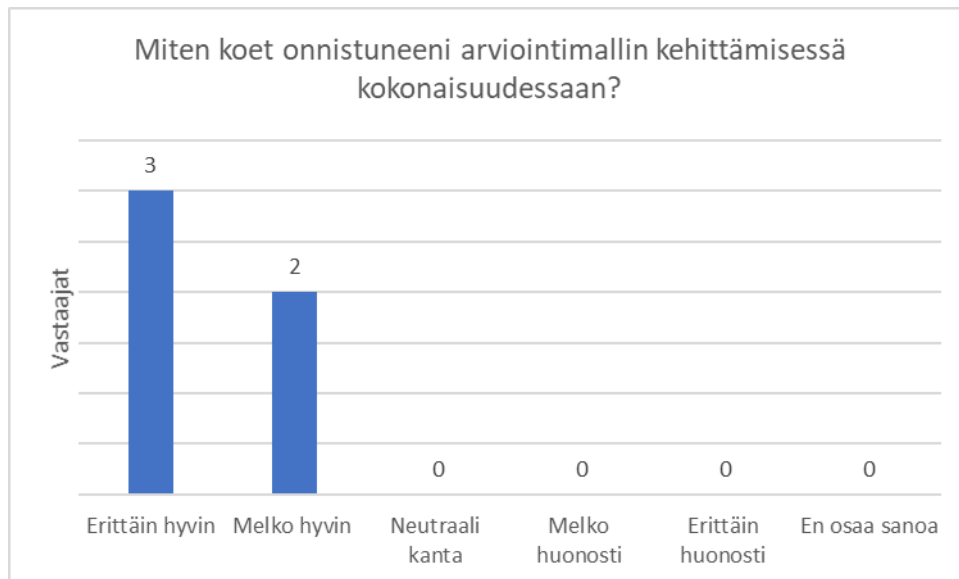
Kuvio 10: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 8. kysymys

Kuvio 11: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 9. kysymys

Vastausten mukaan arviointimalli voisi parantaa arviointityön laatua sekä tuoda yhtenäistä linjaa arviointityön tekemiselle erittäin tai melko hyvin. Arviointimallia pidettiin pääosin erittäin tai melko toimivana työkaluna, yksi vastaajista oli valinnut neutraalin kannan asiaan. Myös systemaattisuus vastaajien mielestä toteutuu arviointimallissa erittäin tai melko hyvin.

Juurruttamisen osalta oli vastaajien kesken hieman hajontaa. Kaksi vastaajaa koki, että arviointimallin juurruttaminen on onnistunut melko hyvin, yksi vastaajista oli ottanut neutraalin kannan ja kaksi vastasi en osaa sanoa. Myös ohjeistuksen onnistumiseen liittyvä kysymys jakoi mielipiteitä. Suurin osa vastaajista koki arviointimallin ohjeistuksen onnistuneen erittäin tai melko hyvin, yksi vastaajista koki ohjeistuksen onnistuneen melko huonosti. Kokonaisuudessaan arviointimallin kehittämisessä onnistuivat vastaajien mielestä erittäin tai melko hyvin.

Kuvio 12: Palautekysely, palaute, 16. kysymys

Neljä viidestä vastaajasta, ei halunnut perustella yllä olevaa vastausta. Yksi vastaaja perusteli vastauksen seuraavasti:

”Antaa ryhtiä työskentelylle ja luo jämäkkyyttä.”

Kysymykseen, parasta Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyssä arviointimallissa on, vastasi neljä vastaajaa viidestä melko samankaltaisesti painottaen selkeyttä ja yhteneväisyyttä:

”Selkeä ja yhtenäinen linja arviointiin.”

Kysymykseen, huointa Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyssä arviointimallissa on, kaksi jätti vastaamatta ja kolme henkilöä vastasi seuraavasti:

”Jos osastolla paljon haastavia lapsia ei paljoa ole aikaa systemaattiseen arviointiin.”

”En nyt löydä mitään huonoa.”

”Pystyykö kaikkia menetelmiä käyttämään työssään, kun lapset ovat niin erilaisia.”

Kehitysehdotuksia Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitettyyn arviointimalliin antoi kaksi viidestä vastaajasta seuraavasti:

”Ohjaajien riittämättömyys tällä hetkellä.”

”Henkilötietoja ei voi käyttää tietosuojan vuoksi.”

Palautekyselyn lopussa oli vapaa sana palautteelle. Palautetta antoi neljä viidestä vastaajasta seuraavasti:

”Toivon, että mallia kehitetään ja se otetaan käyttöön.”

”Suunnitelmallisuus ja selkeys tärkeää, että ohjaajat tietoisia miten edetään lasten ja nuorten hyväksi. Kaikilla sama kiintopiste asioissa.”

”Hyvää työtä!”

”Kiitos arvokkaasta työstäsi ja ajastasi.”

10 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyöprosessin tarkoituksena oli luoda kunnallisen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiosastolle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Systemaattisen arviointimallin tarkoituksena on ensisijaisesti muodostaa objektiivinen kokonaisnäkemys lapsen ja perheen elämäntilanteesta sekä tuen ja palvelujen tarpeesta. Tavoitteenani oli, että opinnäytetyön kautta kehitetty systemaattinen arviointimalli toisi yhteneväistä linjaa arviointityön tekemiselle ja antaisi toimivan työkalun konkreettisen työn tekemiselle. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli laadukkaan ja systemaattisen arviointityön mahdollistaminen arviointimallin avulla, sekä se, että toimiva systemaattinen arviointimalli käytössä auttaisi niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin arviointeja päätöksenteon tukena tarvitseviäkin.

Palautekyselyn perusteella voi tehdä joitain johtopäätöksiä, vaikka vastaajamäärä jäikin hyvin pieneksi. Yksi vastaajista oli käyttänyt systemaattista arviointimallia, se kertoo, että systemaattinen arviointimalli on otettu käyttöön ainakin joltain osin. Jos ajatellaan kehittämistyön tarvelähtöisyyttä se, että kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että systemaattinen arviointimalli on kehitetty tarpeeseen, kertoo aidosta tarpeesta. Vastaajat vastasivat, että systemaattisella arviointimallilla on erittäin suuri merkitys/hyöty tai melko suuri merkitys/hyöty asiakkaan eli lapsen sekä perheen kannalta. Merkitys tai hyöty työntekijöille eli ohjaajille oli suurimman osan vastaajien mukaan erittäin suuri, yhden vastaajan mukaan melko suuri. Se kuinka suuri merkitys tai hyöty systemaattisella arviointimallilla on päätöksenteon kannalta, vastauksissa esiintyi joko erittäin suuri merkitys tai melko melko suuri merkitys. Kaksi vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen, tämän voisi päätellä johtuneen kyselylomakkeen

ulkoasusta. Tämän olisi voinut välttää muotoilemalla kyselylomakkeen ulkoasua tai tekemällä kysymyksestä pakollinen. Tämän pienen otannan pohjalta voidaan päätellä, että systemaattinen arviointimalli on kehitetty aitoon tarpeeseen, monesta näkökulmasta katsottuna.

Opinnäytetyön tavoitteena oli systemaattisen, yhtenäistä linjaa tuovan ja toimivan työkalun kehittäminen arviointityöhön, joka myös parantaa arviointityön laatua sekä systemaattisen arviointimallin juurruttaminen käytäntöön. Vastajat olivat sitä mieltä, että systemaattinen arviointimalli voisi parantaa arviointityön laatua ja, että siinä toteutuu systemaattisuus erittäin tai melko hyvin. Yhtenäistä linjaa systemaattinen arviointimalli voisi tuoda arviointityöhön vastaajien mukaan erittäin tai melko hyvin. Vastajat pitivät pääosin systemaattista arviointimallia erittäin tai melko toimivana työkaluna, kahden vastaajan kanta oli neutraali. Juurruttamisen osalta kaksi vastaajaa olivat sitä mieltä, että juurruttaminen on onnistunut melko hyvin, kaksi vastaajaa ei osannut sanoa ja yhden kanta kysymykseen oli neutraali. Kun pohdin tavoitteiden toteutumista puhtaasti tämän palautekyselyn perusteella, on tavoitteet saavutettu erittäin tai melko hyvin. Juurruttamisen osalta tavoitteiden saavuttaminen jäi kyselyn osalta melko hyväksi tai sen alle. Näkemykseni tavoitteiden saavuttamisen osalta on palautekyselyn kaltainen. Oma tavoitteenani oli juurruttaa systemaattinen arviointimalli käytäntöön, tämä tavoite ei mielestäni kuitenkaan toteutunut. Juurruttaminen jäi aikatauluhaasteiden vuoksi hyvin ohueksi, mutta toivon, että juurruttamista jatketaan työyhteisön kesken aktiivisesti. Opinnäytetyön alkuvaiheessa olin aikeissa poistaa juurruttamisen tavoitteista, koska tiesin, etten tällä aikataululla tule tavoitteeseen pääsemään. Halusin kuitenkin juurruttamisen jättää tavoitteisiin ja otsikkoon, koska koen sen olevan yksi tärkeimmistä vaiheista uuden kehittämisen ohella.

Kyselyssä kysyin vielä palautetta, miten olin onnistunut systemaattisen arviointimalli ohjeistuksessa. Vastajat olivat sitä mieltä, että ohjeistus oli onnistunut erittäin tai melko hyvin, yksi vastaajista oli sitä mieltä, että ohjeistus oli onnistunut melko huonosti. Pohdin, mikä aiheuttaa vastaajien hajonnan ja etenkin ”melko huonosti” -vastaus luonnollisesti sai mieltimään asiaa syvällisemmin. Pohdinnan jälkeen tulin siihen lopputulokseen, että olen prosessoinut kehittämistyötäni itse kuukausien ajan, jolloin aihe tuntuu jo itsestään selvältä, näin ollen muiden ohjeistaminen olisi vaatinut tarkempaa paneutumista. Lisäksi ohjeistus olisi voinut olla mahdollisesti tiivistetympi. Toisaalta suurin osa vastaajista olivat tyytyväisiä ohjeistukseen. Vastaajien mielestä onnistuin erittäin tai melko hyvin systemaattisen arviointimallin kehittämisessä kokonaisuudessaan.

Vaikka opinnäytetyön aihe lähti työelämän tarpeesta käsin, oli sen haasteena se, että arviointiprosessin kehittämistä oli yritetty kyseisellä osastolla aiemminkin, mutta esimerkiksi johtajan puuttuminen ja rajalliset aika- ja henkilöresurssit ovat olleet haasteena sen toteuttamiselle. Tämä näyttäytyi muun muassa työyhteisön skeptisyytenä siinä, onko systemaattisen arviointimallin käyttöönotto mahdollista nykyisillä resursseilla. Toisaalta se, että yhtenäistä

arviointimallia ei osastolla vielä ollut, antoi mahdollisuudet hyvin vapaaseen kehittämistoimintaan. Osastolla oli arviointiin käytössä kuitenkin lukuisia yksittäisiä menetelmiä, joita käytin kehittämässäni arviointimallissa, jotta systemaattisen arviointimallin käyttöönotto olisi työntekijälle luontevampaa, eikä uuden oppiminen veisi liikaa aikaa ja energiaa työntekijöiltä.

Koska toteutin opinnäytetyöni toiminnallisena kehittämistyönä, ei varsinaista tutkimuskysymystä tai tutkimusongelmaa opinnäytetyössäni ole. Toteutin työn toimintatutkimuksena, joka sisälsi useita aineistonkeruumenetelmiä. Pidän aineistonkeruumenetelmien monipuolisuutta erittäin hyvänä kehittämistyön onnistumisen kannalta, koska sain laajasti eri näkökulmia aiheeseen, vaikka vastaajamäärät olivatkin verrattain pienet. Osallistuva havainnointi täydensi kyselyistä, haastatteluista ja kommenteista saamaani kuvaa. Toteutin e-kyselyn kesäkuussa 2020, minkä voidaan osaltaan arvioida vaikuttaneen vastausten määrään, osan työntekijöistä ollessa kyselyn aikaan lomalla. Samasta syystä johtuen, myös heinäkuussa 2020 toteutetun systemaattisen arviointimallin kommenttimäärät sekä elokuussa 2020 toteutetun palautekyselyn vastaajamäärät voidaan arvioida jääneen mataliksi. Teemahaastattelun osalta jouduin itse aikataulullisista syistä valitsemaan haastateltaviksi ne tahot, joiden kohdalla ei tarvittu aikaa vievää tutkimuslupaprosessia. Teoreettisina viitekehyksinä systemaattisen arviointimallin kehittämisessä käytin Barns behov i centrum -arviointimallia (kuvio 1), joka on jo käytössä useassa lähikunnassa sekä Monitoimijaista arviointimallia (kuvio 2), jota muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on mallintanut Lape-hankkeessa.

Jokaista kuntaa koskettaa sama lainsäädäntö, silti sosiaalityö muodostuu erilaisiksi erikokoisissa organisaatioissa (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 296). Muun muassa tämä tuli esiin teemahaastatteluideni myötä. Isommissa kaupungeissa oli esimerkiksi pienempien lasten kohdalla mahdollisuus perhehoitoon vastaanottoperheessä. Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen asumista perheessä, joka on saanut valmennusta ja joka on hyväksytty toimimaan sijaisperheenä sijoitetulle lapselle. Perhehoito mahdollistaa lapselle kodinomaisen hoidon ja turvalliset aikuissuhteet. (Espoo 2020.) Lohjalla perhehoitoa ei toistaiseksi ole ja sen vuoksi lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle voidaan sijoittaa hyvin eri-ikäisiä lapsia aina vastasyntyneestä melkein teini-ikäiseen asti. Yhtenä haasteena lasten vastaanotto- ja arviointiosastolla onkin asiakkaiden suuri ikäjakauma ja eri kehitysvaiheet arviointityön osalta, otin sen huomioon systemaattista arviointimallia kehittäessäni. Jaoin systemaattisen arviointimallin kolmeen eri osioon 0-3 -vuotiaiden, 4-12 -vuotiaiden sekä vanhemmuuden arviointiin. Ikäjaottelut tein tutustumalla lapsen ja nuoren kehityspsykologiaan ja eri kehitystehtäviin, varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen sekä osallistuvan havainnoin tuoman käytännön kokemuksen kautta.

Lasten vastaanotto- ja arviointiosaston vahvuus on se, että sillä on ympärillä perhetukikeskus, josta on saatavilla laajasti tukipalveluita läheltä. Siksi koin tärkeänä, kuvata

moniammatillista ja monialaista toimintaa osana arviointimallia. Koska moniammatillisuus on tärkeä osa arviointiprosessia, on sitä kuvattu omana osanaan kehittämässäni systemaattisessa arviointimallissa. Myös lastensuojelulaki (417/2007 14 §) velvoittaa moniammatillisen asiantuntemuksen on turvaamisen lastensuojelussa.

Tavoitteenani oli, että opinnäytetyön kautta kehitetty systemaattinen arviointimalli toisi yhteneväistä linjaa arviointityön tekemiselle ja antaisi toimivan työkalun konkreettisen työn tekemiselle. Tästä syystä loin arviointityön tarkistuslistan tukemaan systemaattisen arviointimallin käyttöä ja lisäämään arviointityön näkyvyyttä. Arviointityön tarkistuslista on tehty helpottamaan käytännön työtä ja se on ikään kuin check-lista siitä, miten arviointityö etenee. Koska arviointityönlistan on tarkoitus olla toimiston näkyvillä seinällä, on kenen tahansa vuorossa olevan helppo tarkastaa, missä mennään arviointityön kohdalla.

Kehittämässäni systemaattisessa arviointimallissa käytetään työmenetelminä, jo pitkälti osaston käytössä olleita yksittäisiä menetelmiä. Jotta lapsen ja perheen tilanteen selvittäminen on kokonaisvaltaista, lisäsin joitain osastolle uusia menetelmiä arviointimallin työmenetelmiksi. Jokaisen työmenetelmän kohdalla käytin harkintaa, mitä menetelmällä pyritään saavuttamaan ja miten menetelmä on joustavasti muokattavissa ikä- ja kehitystason mukaisesti. Keräsin kaikki työmenetelmät yhteen (myös havainnointi, kriisin vastaanottaminen ja kotikäynti) ja tein niiden käyttöön ohjeistuksen, jotta kaikille työntekijöille on selvää, miten menetelmää käytetään, mutta pääasiassa, mitä sillä pyritään saavuttamaan.

Yhtenä tavoitteenani oli, että systemaattinen arviointimalli käytössä auttaa niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin arvioiteja päätöksen tukena tarvitseviakin. Koen, että systemaattinen tapa työskennellä, selkeä ohjeistus ja toimintatapa auttavat kaikki näitä tahoja. Jossain, kohtaa mietinkin olisiko systemaattinen arviointimalli pitänyt muuttaa systemaattinen toimintatapa nimeksi, mutta systemaattisuus on itsessään tietynlainen toimintatapa, joten jätin nimen alkuperäiseksi. Viikkotiivistelmä, loppuyhteenveto tai lausunto sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma ovat mielestäni päätöksentekijää ajateltuna tärkeimpiä elementtejä systemaattisessa arviointimallissa.

Opinnäytetyöprosessi oli mielenkiintoinen ja opettavainen, siinä kiteytyi mielestäni kaikki kolmen opiskeluvuoden aikana opitut taidot tiedonhankinnasta, tutkimusmenetelmiin ja raportointiin. Olen tyytyväinen siihen, että käytin monipuolisesti erilaisia aineistonkeruumenetelmiä, joskin olisin voinut käyttää enemmän ajatusta kysymysten laatimiselle ja muotoilulle. Tutkimusmenetelmät kaikessa monimuotoisuudessaan aiheuttivat opinnäytetyöprosessin kuluessa haasteita. Ajankohtana kesä ei ole paras aika tehdä opinnäytetyötä, jos haluaa saada kyselyihin vastauksia, sen opin. Opinnäytetyöprosessini kesti verrattain pitkään alkaen tammi-kuussa, mutta se sisälsi paljon passiivista aikaa, jolloin odottelin esimerkiksi tutkimuslupaa tai vastauksia kyselyihin, silti koen, että prosessi olisi parhaimmillaan onnistunut, jos aikaa olisi

ollut vielä enemmän, silloin olisi ollut mahdollisuus useampiin teemahaastatteluihin ja juurruttamiseen. Aikataulun venyttäminen ei kuitenkaan ollut mahdollista, koska työllistyin prosessin aikana. Omalla kohdallani työn rajaaminen oli haastavaa, koska koin aiheen tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi. Erityisen hyvin onnistuin mielestäni saamaan eri näkökulmia kehittämistyön pohjaksi ja koen, että yhteistyö niin työelämänedustajan, kuin opinnäytetyötä ohjaavan opettajankin kanssa oli sujuvaa ja avointa. Opinnäytetyön tekeminen vaatii itsensä johtamisen taitoja. Parhaimmillaan opinnäytetyö on vaikuttamistyötä ja sen avulla voidaan kehittää toimintoja laajaltikin.

Opinnäytetyöprosessin alussa pohdin, miten muutosvastarinta tulee näyttäytymään kehittämistyöni edetessä. Muutosvastarinta on suunnitellun muutoksen tai itse muutoksen vastustusta ja kritisointia, ja se ilmenee yksilöiden tai ryhmien käyttäytymisessä esimerkiksi välinpitämättömyytenä, informaation torjumisena tai korostuneena itsesuojeluna. Se liittyy ihmisen luonnolliseen taipumukseen puolustaa vanhoja tottumuksiaan, siksi se onkin luonnollinen osa mitä tahansa muutosprosessia. Muutosvastarinta voi pahimmillaan estää uuden oppimisen, vaikka henkilöt eivät välttämättä vastustaisikaan itse muutosta, vaan sen vaikutuksia yksilöön tai yhteisöön. (Varma 2005.) Kehittämistyöni edetessä olinkin iloisesti yllätynyt, kuinka hyvin tulevaa muutosta otettiin vastaan, epävarmuudesta esimerkiksi resurssien riittävydestä huolimatta. Toisaalta huoleni siitä, että niin sanottu noviisi tulee neuvomaan kokeneita työyhteisön ammattilaisia, oli turha. Koen, että keskustelu työn edetessä on koko ajan ollut avointa koko työyhteisön kanssa. Käytännön työn tekeminen yhdessä ja osallistuva havainnointi, on ollut mielestäni oleellisessa asemassa etenkin käytännön työn haasteiden ymmärtämisessä.

Pidin tärkeänä sitä, että saan tehdä kehittämistyön, joka on työelämälähtöinen, sen aihe on kiinnostava ja yhteiskunnallisesti tärkeä. Koska nämä kriteerit kehittämistyöni kohdalla täyttyivät, motivoi se minua tekemään paljon töitä lopputuloksen eteen. Toisaalta tämä taas toi haasteita ajankäytön ja koko opinnäytetyön rajaamisessa, koska loputonta hiontaa kehittämistyötä kohtaan olisi ollut helppo jatkaa. Toivon kuitenkin, että työyhteisö, jonka käyttöön kehittämistyöni tuloksena tehty systemaattinen arviointimalli menee, jatkaa sen kehittämistä toimivaksi työkaluksi itselleen, ajatellen myös asiakkaita ja heidän perheitään sekä päätöksentekijöinä toimivia sosiaalityöntekijöitäkin. Aiheen ajankohtaisuudesta ja tarpeellisuudesta kertoo se, että kaikki seitsemän yhteyshenkilöä lähikuntien vastaavista yksiköistä piti aihetta tärkeänä ja mielenkiintoisena. He toivoivat saavansa tiedon, kun kehittämistyö on valmis.

Kun kehitetään jotain uutta, koen, että yksi ratkaiseva tekijä sen onnistumisen kannalta on sen oikea-aikaisuus. Oman kehittämistyöni kohdalla uskon juuri oikea-aikaisuuden olleen puolellani. Aiemmin yhtenä haasteena työyhteisön kehittämistyölle on ollut johtajan puute. Tämä haaste kuitenkin ratkesi ennen opinnäytetyöni aloittamista, kun Ojamon perhetukikeskukselle saatiin kehittämismyönteinen päällikkö. Toisaalta pitää muistaa, että kehittämiseen ja muutosten läpiviemiseen tarvitaan myös motivoivaa ja kehittämismyönteistä lähijohtoa ja

myös työyhteisöä. Lisäksi koko Ojamon perhetukikeskus, johon tilaajatahoni osasto kuuluu, aloitti isomman, koko perhetukikeskuksen kehittämisprojektin samoihin aikoihin, kun aloitin oman opinnäytetyöni.

Kehittämistyöni aikana resurssien riittävyys niin henkilöiden, kuin ajankin osalta on näyttäytynyt monesta näkökulmasta suurimpana haasteena systemaattisen arviointimallin käyttöön- otolle. Jos vertaa henkilöstömitoitusta lähikuntien vastaaviin yksiköihin on huoli ollut lukujen mukaan myös aiheellista. Henkilöresurssien riittävydestä on oman näkemykseni mukaan kuitenkin käyty keskustelua. Arviointimallin systemaattisuus luo myös pohjaa yhdenmukaiselle tekemiselle ja poistaa aikaa syövää resurssia, pohdinnalta, miten toimia milläkin kertaa. Kalenteroinnilla ja sillä, että arviointityötä pidetään tärkeänä, on suuri merkitys sille, että työn- tekijä saa ikään kuin työrauhan arviointityön tekemiselle. On siis ehdottoman tärkeää, että työt priorisoidaan niin, että arviointityö, johon kuuluu myös kirjaaminen, nostetaan korkealle prioriteetille, lapsen hoivan ja turvan rinnalle. Muiden osaston töiden, kuten siivoamisen prio- risointia on hyvä miettiä, jotta se ei mene arviointityön ohi. Kaikessa tekemisessä tulisi koros- tua lapsilähtöisyys, se että lasta kuullaan yksilönä.

10.1 Kehittämisehdotukset

Koska työn kehittämisen tulisi olla jatkuvaa, koen, että etenkin kirjaamisen käytäntöjä tulee vielä yhdenmukaistaa ja kirjaamista osana arviointityötä pidetään tärkeänä. Siksi näenkin po- sitiivisena sen, että Ojamon perhetukikeskuksen kirjaamisesta vastaava perhetyöntekijä oli mukana systemaattisen arviointimallin perehdytyksessä. Kirjaamiseen vaikuttaa oleellisesti se, minkälainen ohjelmisto on käytössä. Käsitkseni mukaan Ojamon perhetukikeskuksen oh- jelmistoon on tulossa muutoksia, jolloin myös kirjaamisen käytäntöjä on tarpeen tarkastella. Aika- ja henkilöresursseihin ja niiden riittävyteen vaikuttaa toki lisäresurssit, mutta myös hyvä työvuorosunnittelu ja kalenterointi. Koska tekniikka ja menetelmät kehittyvät, uskon, että uusia, tehokkaampia tapoja tehdä työvuorosunnittelua on olemassa. Toiminnan kehittä- misen kannalta olisi niihin perehtyminen hyvä asia.

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö olisi helppo toteuttaa, koska vastaanotto- ja arvi- ointiosastojen ympärillä on tukipalveluita tarjoava perhetukikeskus. Tämä itsessään on jo suuri etu, mutta se, että osastoilla on käytettävissään perheterapeutti muiden ammattilaisten rinnalla, on suuri voimavara, jos sitä hyödynnetään oikein. Myös yhteistyö perhetyöntekijöi- den kanssa, voisi oman näkemykseni mukaan poistaa päällekkäistä työtä ja auttaisi rajapinta- työskentelyssä ennen tai jälkeen osastojakson. Lisäksi koen, että toimintaterapeutin osaami- sesta olisi suuri hyöty monialaisessa työskentelyssä, mikäli toimintaterapeutti kuuluisi osaksi perhetukikeskusta. Toimintaterapeutin osaamista voisi hyödyntää muun muassa toimintakyvyn arviontiin.

10.2 Eettisyyden ja luotettavuuden pohdinta

Suoraan sosiaalityön tutkimukseen kytkeytyvää erityislainsäädäntöä ei ole, mutta on säädöksiä, jotka tulisivat sosiaalityön tutkimuksen etiikkaa arvioitaessa soveltaa. Sosiaalityön tutkimuksen etiikanteoreettinen tausta on pitkälti rinnakkainen sosiaalityön ammattietiikan teoreettisen taustan kanssa. (Pekkarinen 2014.) Opinnäytetyötä tehdessä tulee olla avoin, huolellinen, rehellinen ja muiden tutkijoiden työtä kunnioittava. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta kuuluu ensisijaisesti opinnäytetyön laatijalle. Opinnäytetyöntekijän tulee noudattaa niin sanottua HTK-ohjetta, joka on suomalaisten tiedeyhteisöjen kehittämä tutkimuseettinen ohje muun muassa hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Sosiaalialan yleisten eettisten periaatteiden lisäksi opinnäytetyöntekijän on otettava huomioon muun muassa henkilötietojen käsittely, yksityisyydensuoja ja tutkimusaineistojen avoimuus. (Arene 2020.) Anonymiteettiä on suojeltava sitä tarkemmin, mitä arkaluontoisemmasta asiasta on kysymys. Omassa opinnäytetyössäni kiinnitin erityistä huomiota tutkittavien anonymiteettiin teettämällä kyselyt anonymisti, antaen mahdollisuuden kommentointiin anonymisti sekä jättämällä teemahaastatteluun osallistuvien tunnistetiedot pois. Laadullisessa tutkimuksessa subjektiivisuus on määrällistä selvemmin näkyvillä, mutta molemmissa tutkijan tulkinnoilla ja valinnoilla on suuri merkitys (Hakala 2016).

Ennen tutkimuksen aloittamista on otettava selvää, tarvitseeko tutkimus luvan. Lupakäytännöt ovat vaihtelevia tieteenalasta ja tutkimustyyppistä riippuen. Tutkimuslupa haetaan siitä kohdeorganisaatiosta, josta tutkittavat työskentelevät. On tärkeää kuitenkin muistaa, ettei myönnetty tutkimuslupa poista tutkijan vastuuta tutkimuksestaan. (Kettunen 2019.) Kyselyitä ja työntekijöiden kommentteja varten hain tutkimuslupaa Lohjan kaupungilta asianmukaisin menettelyin. Kyselyt aloitin vasta, kun tutkimuslupahakemus oli hyväksytty (liite 18). Ennen lähikuntien vastaavien toimijoiden teemahaastatteluja selvitin, heidän kohdeorganisaationsa tutkimuslupakäytäntöjä. Lopulta tein aikataulullisten syiden vuoksi teemahaastattelut kuntiin, joissa ei tarvittu tutkimuslupaa haastattelun toteuttamiseen. Joihinkin kuntiin, joihin lähetin haastattelupyynnön olisi siis tarvittu tutkimuslupa ja prosessi olisi ollut valitettavasti liian hidas.

Koska linkki kyselyihin on lähtenyt tilaajatahon kautta, en ole itse pystynyt vaikuttamaan vastaajiin. Kyselyihin, teemahaastatteluihin ja kommentointiin osallistuminen oli kaikille vastaajille vapaaehtoista, eikä siinä kysytty vastaajan terveydentilasta tai yksityisasiasta. Kyselyt toteutettiin nimettömänä, tietoja säilytettiin Laurean suljetussa järjestelmässä ja analysoinnin jälkeen ne hävitettiin asianmukaisesti. Osa kommenteista, jotka sain paperisena tai sähköpostilla kommentoijan omasta tahdosta, sekä teemahaastattelusta kertynyt data on myös hävitetty asianmukaisesti. Kyselyiden saatetekstissä ja kommentointi sekä teemahaastattelu

pyynnön yhteydessä on vastaajille kerrottu opinnäytetyön tarkoituksesta ja sen toteuttamisesta.

Käytin opinnäytetyössäni aineistonkeruumenetelmänä osallistuvaa havainnointia, jonka haittana saattaa olla se, että se saattaa häiritä tai jopa muuttaa tilanteen kulkua. Lisäksi havainnoija saattaa sitoutua emotionaalisesti tilanteeseen, jolloin objektiivisuus saattaa kärsiä. Myös havaintojen tallentaminen ei välttämättä onnistu heti ja silloin havainnoijan on luotettava omaan muistiinsa kirjatessaan havainnot myöhemmin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 213-214.) Edellä mainittujen asioiden kohdalla on aineiston analysointivaiheessa käytävä erityistä harkintaa. Koska toimintatutkimukseen liittyy kuitenkin useita aineistonkeruumenetelmiä, koen, että tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ei vaarannu kyseisten asioiden vuoksi.

Opinnäytetyöntekijän on oltava lähdekriittinen ja hänen on kirjattava kaikki käyttämänsä lähteet asianmukaisesti. Opinnäytetyöntekijän on reflektoitava omaa työtään sen eettisyyttä ja luotettavuutta koko opinnäytetyöprosessin ajan. Lisäksi työelämän edustaja eli opinnäytetyön tilaajan edustaja arvioi työtä sen edetessä. Lopuksi valmista opinnäytetyötä, sen sisältöä ja luotettavuutta arvioi työelämän edustajan lisäksi, opinnäytetyötä ohjaava opettaja sekä op-ponoija. Omaan opinnäytetyöhöni olen valinnut lähteitä kriittisesti pohtien ja kirjannut sen asianmukaisesti. Olen tehnyt opinnäytetyöprosessin aikana jatkuvaa reflektointia omaan työhöni liittyen, olen myös pyytänyt jatkuvaa palautetta työelämän edustajalta ja tavannut edustajia säännöllisesti koko prosessin ajan. Lisäksi olen säännöllisesti pyytänyt palautetta ohjaavalta opettajalta ja muilta lehtoreilta muun muassa pajatyoškentelyiden aikana.

Lähteet

Painetut

Aarnio, K., Autio, S., Jämsä, J. & Suomalainen, S. 2016. Skeema 2 - Kehittyvä ihminen. Helsinki: Edita.

Aer J. 2012. Lastensuojeluoikeus. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun oikeudelliset perusteet. Helsinki: Sanoma Pro.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.

Araneva, M. 2016. Lapsen suojelu - toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro.

Eileen Munro 2011. The Munro Review of Child Protection: Final Report. A child-centered system. Great Britain Department for Education.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. Tutki ja Kirjoita. 21. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Tampere: Juvenes Print.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet - Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim.

Stömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.) 2012. Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Sähköiset

- Anttila, E 2017. Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa. Kehityspsykologia ja vaiheteoriat. Viitattu 3.7.2020. <https://disco.teak.fi/anttila/8-1-kehityspsykologia-ja-vaiheteoriat/>
- Arene Oy 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020. Viitattu 5.5.2020. <http://www.arene.fi/wpcontent/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20PINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUK-SET%202020.pdf?t=1578480382>
- Ensi- ja turvakotien liitto 2017. Turvallisten perheiden Päijät-Häme -projekti 2009 - 2011. Viitattu 3.7.2020. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/lahdenensijaturvakoti/wp-content/uploads/sites/23/2017/04/Turvallisuusseula-A5-kaksipuol..pdf?x85895>
- Espoo 2020. Perhehoito. Viitattu 5.9.2020. <https://www.espoo.fi/perhehoito>
- Espoon kaupungin lastensuojelu 2019. Facebook-julkaisu. Viitattu 7.5.2020. <https://www.facebook.com/1852585285014533/posts/2261678614105196/>
- Hakala, T. 2016. Eettisyys laadullisessa tutkimuksessa - tutkijan näkökulma. Pro gradu -tutkielman lisäosa. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Viitattu 5.5.2020. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100284/GRADU-1481615633.pdf?sequence=1>
- Heinonen, H. & Sinko, P. 2014. Onnistuneen lastensuojeluprosessin johtaminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 23.7.2020. https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Onnistuneen_lastensuojeluprosessin_johtaminen_LSKL.pdf
- Kettunen, J. 2019. Vastuullinen tiede - tutkimusetiikka ja tiedeviestintä Suomessa. Selvitä, tarvitsetko tutkimuksellesi luvan. Viitattu 4.4.2020. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuk-sen-suunnittelu/selvita-tarvitsetko-tutkimuksellesi-luvan>
- Kumpulainen, K. & Tulensalo, H. 2016. Monitoimijainen arviointi- Lape erityistason palveluiden mallinnusvaiheen päätösseminaari. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen dokumentti. Viitattu 7.5.2020. https://thl.fi/documents/10531/2851931/1.+Arviointi_16.12.2016+Lape+lop-puseminaari+V2.pdf/f680195c-beeb-4d7d-bf17-0d5c7e1bb947
- Lape Uusimaa 2019. Laitoshoidon Lape-työryhmä. Palvelukuvaus. Lastensuojelun vastaanotto-laitostoiminta. Viitattu 1.7.2020. <https://www.lapeuusimaa.fi/wp-content/uploads/sites/2/2018/12/Palvelukuvaus-lastensuojelun-vastaanottolaitostoiminta.pdf>
- Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 17.6.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Laurea 2020a. Koulutus - sosiaali- ja terveysala. Sairaanhoidaja (AMK). Viitattu 6.9.2020.

<https://www.laurea.fi/koulutus/sosiaali--ja-terveysala/sairaanhoidaja-amk/>

Laurea 2020b. Koulutus - sosiaali- ja terveysala. Sosionomi (AMK). Viitattu 6.9.2020.

<https://www.laurea.fi/koulutus/sosiaali--ja-terveysala/sosionomi/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017. Lapsen itsetunnon tukeminen. Viitattu 3.7.2020.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-itsetunnon-tukeminen/>

Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2004: Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Verkkodokumentti.

Viitattu 3.7.2020. http://www.socca.fi/files/104/Lapsilahtosen_tilannearvion_kasikirja.pdf

Nyysönen, L. 2019. Monitoimijaisuus ja perhekeskustoimintamalli. Perhekeskustoimintamalli tutuksi työntekijöille -koulutus. Viitattu 7.5.2020. <https://www.lapepohjoissavo.fi/media/ta-pahtumat-ja-tallenteet/monitoimijainen-esitys-peke-koulutukset-tyontekijoille.pdf>

Pekkarinen, A. 2014. Tutkimusetiikka ja eettisyys sosiaalityön tutkimuksessa. Postmoderni näkökulma sosiaalityön tutkimuksen etiikkaan. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Viitattu 5.5.2020. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96237/GRADU-1414488474.pdf?sequence=1>

Psykoterapiakeskus Via (ei vuotta). Havainnointi- ja arviointimenetelmät. Erilaisia menetelmiä vuorovaikutuksen, psyykkisen voinnin ja perheen tilanteen kartoittamiseen. Viitattu 1.7.2020. <http://www.psykoterapiakeskusvia.fi/specialty/mim-menetelma/>

Socialstyrelsen 2015. Grundbok i BBIC - Barns behov i centrum. Viitattu 7.5.2020.

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19928/2015-10-7.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Viitattu 5.5.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Erytis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit- Osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Työpaperi 26/2017. Viitattu 7.5.2020. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134652/TY%C3%962017_26_Ty%C3%B6pajaprosessit_1.6.17_web.pdf?sequence=3

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a. Vastaanottokoti. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 7.5.2020. <https://thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/vastaanottokoti>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b. Huolen puheeksi ottaminen. Huolen vyöhykkeet. Viitattu 3.7.2020. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet

Varma 2005. Muutos haastaa työhyvinvoinnin -opas. Viitattu 22.8.2020. <https://tyohyvis.fi/assets/files/2018/10/Muutos-haastaa-ty%C3%B6hyvinvoinnin-opas.pdf>

Julkaisemattomat

Ojamon perhetukikeskus 2019. Lasten- ja nuorten vastaanotto- ja arviointiosastot. Perehdytysmateriaali työntekijälle. Viitattu 7.5.2020.

Kuviot

Kuvio 1: BBIC-kolmio (Espoon kaupungin lastensuojelu 2019).....	17
Kuvio 2: Monitoimijainen arviointimalli (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Työpaperi 26/2017)	19
Kuvio 3: Toimintatutkimusprosessi	21
Kuvio 4: 0-3 -vuotiaiden lasten arviointimalli	38
Kuvio 5: 4-12 -vuotiaiden lasten arviointimalli	39
Kuvio 6: Vanhemmuuden arviointimalli	40
Kuvio 7: Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö	41
Kuvio 8: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 6. kysymys	51
Kuvio 9: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 7. kysymys	52
Kuvio 10: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 8. kysymys	52
Kuvio 11: Palautekysely, tarvelähtöisyys, 9. kysymys	53
Kuvio 12: Palautekysely, palaute, 16. kysymys.....	54

Liitteet

Liite 1: Saatekirje ja e-kyselylomake	69
Liite 2: Saatekirje ja teemahaastattelurunko	74
Liite 3: Saatekirje ja palautekysely	77
Liite 4: Arviointityön tarkistuslista	81
Liite 5: Tulohaastatteluloma 4-12 -vuotiaille	83
Liite 6: Tällainen minä olen -tehtävä	88
Liite 7: Hoito- ja kasvatussuunnitelmalomake	89
Liite 8: Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä -tehtävä	94
Liite 9: Läheisverkon kartoitus: Läheiskartta	97
Liite 10: Kolmen talon malli -tehtävä	98
Liite 11: Valovoimapeli	99
Liite 12: Varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu	100
Liite 13: Alkuvaiheen tilanearviotehtävä vanhemmille	103
Liite 14: Vuorokirjaus: Huolen arviointi, huolen vyöhykkeet menetelmä ja tunnetilan kartoitus 105	
Liite 15: Viikkotiivistelmäpohja	108
Liite 16: Loppuyhteenvetopohja	109
Liite 17: Kotijaksosäännöt lomakepohja	110
Liite 18: Tutkimuslupa	112

Liite 1: Saatekirje ja e-kyselylomake

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta Lohjalta. Teen opinnäytetyötä Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön. Tarkoituksena opinnäytetyössäni on kehittää lasten osastolle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käyttöön. Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö ja sen teoreettisena viitekehyksenä toimii muun muassa BBIC -arviointimalli.

Tämän kyselyn tulokset ovat oleellisessa asemassa, kun luon systemaattista arviointimallia Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön, siksi toivon, että otat hetken aikaa (noin 15-20 min) ja vastaat kyselyyn, joka toivottavasti voi tuoda tulevaisuudessa sinunkin työllesi lisäarvoa.

Kysely on vapaaehtoinen eikä siinä kysytä terveydentilasta tai yksityisasiasta ja siihen vastataan anonymisti. Kysely on tarkoitettu Ojamon perhetukikeskuksen johdolle, sekä perhetukikeskuksen asiakkaiden kanssa työskenteleville sosiaalityöntekijöille.

Vastausaikaa on 19.6. (juhannusaattoon) klo 21.00 asti.

Linkki kyselyyn: <https://elomake.laurea.fi/lomakkeet/18364/lomake.html>

Kiitos!

Ystävällisin terveisin,

Tiina Varis

Sosionomiopiskelija | SSF217SA

tiina.varis@student.laurea.fi

+358 45 111 3333

Laurea-ammattikorkeakoulu | Lohja

www.laurea.fi

Arviointityö Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikössä

Hyvä haastatteluun osallistuva Ojamon perhetukikeskuksen työntekijä

Olen sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta Lohjalta. Teen opinnäytetyötä Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön. Tarkoituksena opinnäytetyössäni on kehittää kunnalliseen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiyksikköön Lohjalle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö.

Tavoitteenani on, että opinnäytetyön kautta kehitetty systemaattinen arviointimalli tuo yhteneväistä linjaa arviointityön tekemiselle ja antaa toimivan työkalun konkreettiselle työlle. Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena on laadukkaan ja systemaattisen arviointityön mahdollistaminen arviointimallin avulla. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös, että toimiva systemaattinen arviointimalli käytössä hyödyttää niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin arvioiteja päätöksen tukena tarvitseviakin. Tämä kysely on tarkoitettu Ojamon perhetukikeskuksen johdolle sekä sosiaalityöntekijöille, jotka käyttävät kyseisen yksikön tekemiä arvioiteja päätöksenteon tukena.

Tämän kyselyn avulla pyrin saamaan käsityksen siitä, mitkä ovat oleellisia asioita tietää, kun tehdään päätöstä lapsen kotiutumisesta tai jatkosijoituksesta, eli mihin asioihin lasten vastaanotto- ja arviointiyksikössä tulisi arviointityössä kiinnittää erityistä huomiota ja mahdollisesti millä keinoin. Tämän kyselyn lisäksi teen teemahaastatteluja lähikuntien vastaaviin yksiköihin ja tutustun heidän arviointimalleihin. Tämän e-lomakekyselyn tulosten, teemahaastattelun ja muun hakemani tiedon perusteella luon alustavan systemaattisen arviointimallin lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön. Alustavaan arviointimalliin tulen pyytämään kommentteja Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön työntekijöiltä. Muokkaan ja viimeistelen systemaattisen arviointimallin kommenttien perusteella.

Kun arviointimalli on valmis, perehdytän sen käytön lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön työntekijöille. Kun arviointimallia on käytetty jonkin aikaa, teen palautekyselyn systemaattisesta arviointimallista perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön työntekijöille ja sosiaalityöntekijöille sekä perhetukikeskuksen johdolle. Tuletsi saamaan vielä tämän kyselyn jälkeen lyhyen palautekyselyn. Palautekyselyn toteutan anonymisti e-kyselynä suurimmaksi osaksi suljetuilla kysymyksillä, mutta jätän kyselyssä tilaa myös avoimelle palautteelle. Tämän kyselyn ja tulevan palautekyselyn tuloksia käytän systemaattisen arviointimallin luomisen tueksi ja raportoin niistä opinnäytetyöraportissani.

Kysely on vapaaehtoinen eikä siinä kysytä terveydentilasta tai yksityisasiasta. Kysymykset liittyvät kokemuksiinne perhetukikeskuksen työntekijänä arviointityön näkökulmasta. Kyselyyn vastataan anonymisti ja tietoja säilytetään Laurean suljetussa järjestelmässä ja analysoinnin jälkeen ne hävitetään asianmukaisesti. Tämän kyselyn tulokset ovat oleellisessa asemassa, kun luon systemaattista arviointimallia Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön, siksi toivon, että otat hetken aikaa ja vastaat kyselyyn, joka toivottavasti voi tuoda tulevaisuudessa sinunkin työlesi lisäarvoa.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin,
Tiina Varis
sosionomiopiskelija SSF217SA
Laurea-ammattikorkeakoulu, Lohja
tiina.varis@student.laurea.fi

Ohjaava opettaja:
Maire Antikainen
Laurea-ammattikorkeakoulu, C-alue
maire.antikainen@laurea.fi

Taustatiedot

Teetkö yhteistyötä Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön työntekijöiden kanssa?

Kyllä
 En

Teetkö yhteistyötä lasten kanssa, jotka ovat sijoitettuna Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön?

Kyllä
 En

Teetkö yhteistyötä läheisten kanssa, jonka lapsi on sijoitettuna Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön?

Kyllä
 En

Käytätkö Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tekemiä arvioiteja päätöksenteon tukena

Kyllä
 En

Jos vastasit edelliseen kysymykseen EN, niin perustele miksi näin?

Käsitykset ja odotukset

Uskotko tietäväsi, mitkä ovat Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tehtävät?

Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Uskotko tietäväsi, mistä Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön arki koostuu?

Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Yleisellä tasolla, mitkä ovat mielestäsi lapsen vastaanotto- ja arviointiyksikön sijoituksen aikaiset tavoitteet? Nimeä ne tärkeysjärjestyksessä, tärkein tavoite ensin.

Mitkä ovat mielestäsi lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tärkeimmät tehtävät?

Millaisia odotuksia sinulla on lapsen vastaanotto- ja arviointiyksikköön sijoituksen aikana tapahtuvaan arviointityöhön?

Onko sinulla käsitys Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön henkilökunnan osaamisesta arviointityön osalta?

Kyllä
 Ei

Jos vastasit edelliseen kysymykseen KYLLÄ, nimeä niitä osaamisalueita, jotka koet henkilökunnan vahvuuksiksi sekä niitä osaamisalueita, joissa koet olevan kehittämisen varaa arviointityötä ajatellen.

Jos vastasit edelliseen kysymykseen EI, nimeä niitä osaamisalueita, jotka ajattelet olevan tärkeitä arviointityötä ajatellen.

Millainen näkemys sinulla on Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön roolin merkityksestä päätöksenteon tukena?

Erittäin suuri merkitys
 Melko suuri merkitys
 Neutraali kanta
 Ei suurta merkitystä
 Ei lainkaan merkitystä
 En osaa sanoa

Onko lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tehtävissä mielestäsi joitain päällekkäisyyksiä jonkun muun tahon kanssa arviointityön osalta?

Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Jos vastasit KYLLÄ, nimeä tehtävät ja taho, jonka kanssa koet päällekkäisyyksiä olevan.

Millainen käsitys sinulla on vastaanotto- ja arviointiyksikön erilaisista työskentelymahdollisuuksista arviointityön osalta?

Mitkä asiat voisit ajatella olevan Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön vahvuuksia arviointityötä ajatellen?

Mitä haasteita voisit ajatella olevan Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikössä arviointityötä ajatellen?

Nykytila

Miten hyvin Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointyksikön arviointityö on vastannut odotuksiasi?

- Erittäin hyvin
- Melko hyvin
- Neutraali kanta
- Melko huonosti
- Erittäin huonosti
- En osaa sanoa

Päätöksenteon näkökulmasta, millaista tietoa käytät tai ajattelisit, että olisi oleellista saada lasten vastaanotto- ja arviointyksikön tekemistä arvioinneista?

Miten saat tiedon lasten vastaanotto- ja arviointyksikössä tehdystä arviointityöstä? Käytätkö hyödyksi:

- Päivittäiskirjauksia
- Viikkotiivistelmiä
- Loppuyhteenvetoja
- Muita kirjallisia dokumentteja tai jotain muuta tapaa

Jos vastasit edelliseen kysymykseen MUITA KIRJALLISIA DOKUMENTTEJA TAI JOTAIN MUUTA TAPAA, nimeä ne.

Kehittäminen	
Miten Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointyksikön arviointityötä tulisi sinun mielestäsi kehittää, jotta se tukisi sosiaalityöntekijän päätöksentekoa?	
<input type="text"/>	
Päätöksenteon näkökulmasta, mikä olisi mielestäsi paras tapa saada tietoa Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointyksikön tekemästä arviointityöstä?	
<input type="text"/>	
Millä tavoin Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointyksikön dokumentointia tulisi kehittää?	
<input type="text"/>	
Mitä asioita tulisi mielestäsi huomioida eri-ikäisten lasten kohdalla arviointia tehtäessä?	
<input type="text"/>	
Päätöksenteon kannalta, mitkä nostaisit tärkeimmiksi arvioinnin kohteiksi vauva ja taaperokäisten (0-2 v.), leikki-ikäisten (2-6 v.) ja kouluikäisten (6-12 v.) kohdalla? Pohdi vastausta jokaisen ikäryhmän kohdalla erikseen.	
<input type="text"/>	
Mitä keinoja tai menetelmiä käyttäisit arvioinnissa vauva ja taaperokäisen (0-2 v.), leikki-ikäisten (2-6 v.) ja kouluikäisten (6-12 v.) kohdalla? Pohdi vastausta jokaisen ikäryhmän kohdalla erikseen.	
<input type="text"/>	
Havainnointi arvioinnin menetelmänä; Päätöksenteon kannalta, mitkä nostaisit tärkeimmiksi asioiksi havainnoinnissa vauva ja taaperokäisten (0-2 v.), leikki-ikäisten (2-6 v.) ja kouluikäisten (6-12 v.) kohdalla? Pohdi vastausta jokaisen ikäryhmän kohdalla	
<input type="text"/>	
Toiveita tai kehittämisideoita Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointyksikölle	
<input type="text"/>	

Liite 2: Saatekirje ja teemahaastattelurunko

Hei!

Olen opinnäytetyötä vaille valmis sosionomiopiskelija Lohjan Laurea-ammattikorkeakoulusta ja tekemässä sosionomi (AMK) opinnäytetyötä Lohjalle Ojamon perhetukikeskuksen 0-12 -vuotiaiden lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle. Aiheenani on kehittää osastolle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Haluaisin kartoittaa minkälaisia arviointimalleja ja toimintatapoja on käytössä lähikunnissa, vastaavien ikäluokkien, vastaavissa yksiköissä ja siksi kysynkin, olisiko teidän yksiköstä joltain henkilöltä mahdollista saada esimerkiksi Skype haastattelu asiaan liittyen, myös sähköpostikysely tms. käy? Toivoisin haastattelun toteutuvan toukokuun tai viimeistään kesäkuun ensimmäisen viikon aikana.

Jos tämä onnistuu, tarvitaanko asiaan teidän puolesta tutkimuslupa ja jos, niin keneltä tutkimuslupaa pitäisi anoa? Lohjan kaupungille olen luonnollisesti jättänyt tutkimuslupahakemuksen.

Tavoitteenani on, että opinnäytetyön kautta kehitetty systemaattinen arviointimalli tuo yhteneväistä linjaa arviointityön tekemiselle ja antaa toimivan työkalun konkreettisen työn tekemiselle. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on laadukkaan ja systemaattisen arviointityön mahdollistaminen arviointimallin avulla. Opinnäytetyön tavoitteena on myös, että toimiva systemaattinen arviointimalli käytössä auttaa niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin arviointeja päätöksen tukena tarvitseviäkin.

Olisin erittäin iloinen, jos voisitte auttaa minua opinnäytetyöni ja samalla laadukkaan arviointimallin kehittämisprosessin etenemisessä.

Ystävällisin terveisin,

Tiina Varis

Sosionomiopiskelija | SSF217SA

tiina.varis@student.laurea.fi

+358 45 111 3333

Laurea-ammattikorkeakoulu | Lohja

www.laurea.fi

Teemahaastattelurunko Lohjan lähikuntien vastaaviin lastensuojelun vastaanotto- ja arviointiyksiköihin

1. TAUSTATIEDOT

Kaupunki

- väestöpohja

Yksikkö

Minkälainen on yksikön toimintaperiaate ja tärkeimmät tehtävät

(arviointi / vastaanotto, 24/7)?

- Kuinka monta asiakaspaikkaa yksikössä on?
- Minkälainen on yleisesti yksikön käyttöaste?
- Minkä ikäisille yksikkö on tarkoitettu?
- Paljonko yksikössä on henkilökuntaa?
- Kuinka pitkään asiakas keskimäärin on yksikössänne?
- Kuinka pitkään keskimäärin arviointityö kestää?

Mitä koulutustaustaa henkilökunnalla on?

(SOSIONOMI, SAIRAANHOITAJA, LÄHIHOITAJA, YHTEISÖPEDAGOGI, JOKU MUU MIKÄ)

2. ARVIOINTITYÖ HAASTATELTAVAN NÄKÖKULMASTA

Teetkö itse arviointityötä käytännössä tai oletko joskus tehnyt?

Mikä on arviointityön tarkoitus ja tavoite?

Mistä asioista koostuu hyvä ja laadukas arviointityö?

Mitkä ovat edellytyksiä hyvälle ja laadukkaalle arviointityölle?

Mitä haasteita näet arviointityössä?

Mistä haasteet johtuvat?

Minkälaisia asioita arvioitte?

Minkä asian koet olevan tärkein arviointityötä tehdessä?

Mitkä asiat koet vaikuttavan arviointityön luotettavuuteen?

3. ARVIOINTITYÖN NYKYTILANNE JA TOIMIVUUS

Mitä teoreettista viitekehystä käytätte arviointityössä (esim. BBIC, monitoimijuus, mentalisaatio)?

Onko arviointityö yksikössänne systemaattista (tehdään aina tietyllä tavalla työntekijästä riippumatta)?

Ketkä tekevät arviointityötä (omaohjaajat, kaikki)?

- Onko työntekijät koulutettu erikseen arviointityön tekemiseen? Jos niin miten?

Kuinka usein arviointityötä tehdään (onko kalenteroitu, päivittäin)?

Miten arviointityötä toteutetaan konkreettisesti yksikössä (alkuhaastattelu, läheisverkosto, havainnointi, vertailu...)?

Tehdäänkö eri-ikäisille arviointia eri tavoin? Jos niin, miten ja millä perustein?

Millä menetelmillä arviointityötä toteutetaan (esim. HAVAINNOINTI, HAASTATTELU, PELIT, VIDEOINTI, TEHTÄVÄT, JOKU MUU)

Käytättekö päivittäiskirjauksia osana arviointia?

- Mistä päivittäiskirjaukset koostuvat (onko valmis pohja tai aiheet)?

Miten arviointityöskentelyä dokumentoidaan (päivittäiskirjaukset, viikkotiivistelmät, kuukausiraportti)?

- Mikä ohjelmisto on yksikössänne käytössä päivittäiskirjauksiin?
- Onko arviointityölle omaa ohjelmistoa, erillistä työkalua?

Mikä nykyisessä arviointimallissa on erityisen hyvää:

asiakkaan

työntekijän

päätöksen tekijän (sos.tt) kannalta?

Oletteko saaneet palautetta arviointityöstä, jos niin minkälaista ja miltä taholta?

Miten moniammatillisuus näyttäytyy arviointityössä?

Miten yhteistyö perheen kanssa näyttäytyy arviointityössä?

Miten läheisverkostot näyttäytyvät arviointityössä?

Miten tuotte esiin omat johtopäätökset arviointityön osalta päätöksen teon tueksi?

4. ARVIOINTITYÖN KEHITTÄMINEN

Miten kehittäisit arviointityön tekemistä yksikössänne?

Minkä asioiden koet edistävän arviointityön kehittämistä?

Mitkä asiat koet olevan arviointityön kehittämisen esteenä?

Miten kehittäisit arviointia, jos esteitä ei olisi (ilman minkäänlaisia rajoituksia)

Liite 3: Saatekirje ja palautekysely

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta Lohjalta. Tein opinnäytetyöni Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle. Tarkoitukseni opinnäytetyössäni oli kehittää lasten osastolle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käyttöön. Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö ja sen teoreettisena viitekehyksenä toimii muun muassa BBIC -arviointimalli.

Tämä palautekysely on tarkoitettu Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön työntekijöille, johdolle sekä sosiaalityöntekijöille, jotka käyttävät kyseisen yksikön tekemiä arviointeja päätöksenteon tukena. Tämän kyselyn avulla pyrin saamaan käsityksen siitä, miten olen onnistunut kehittämistyössäni. Osalle vastaajista tämä on kyselyn toinen osa. Tämän palautekyselyn tuloksista raportoin opinnäytetyöraporttissani. Tutustu ensin liitteenä oleviin dokumentteihin (kehittämistyö) tai osaston kansiossa oleviin dokumentteihin (jos työskentelet osastolla, pyri mahdollisuuksien mukaan käyttämään arviointimallia ennen palautekyselyä) ja vastaa sitten palautekyselyyn. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 5-10 minuuttia. Kysely on vapaaehtoinen eikä siinä kysytä terveydentilasta tai yksityisasiasta ja siihen vastataan anonyymisti.

Palautekyselyyn voi vastata 31.7. - 21.8.20 välisenä aikana

Linkki kyselyyn: <https://elomake.laurea.fi/lomakkeet/18447/lomake.html>

Kiitos palautteestasi!

Ystävällisin terveisin,

Tiina Varis

Sosionomiopiskelija | SSF217SA

tiina.varis@student.laurea.fi

+358 45 111 3333

Laurea-ammattikorkeakoulu | Lohja

www.laurea.fi

Palautekysely: Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetystä arviointimallista

Hyvä palautekyselyyn osallistuva Ojamon perhetukikeskuksen työntekijä

Olen sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta Lohjalta. Tein opinnäytetyön (kehittämistyön) Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön. Tarkoituksena opinnäytetyössäni oli kehittää kunnalliseen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden vastaanotto- ja arviointiyksikköön Lohjalle systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö.

Tavoitteenani oli, että opinnäytetyön kautta kehitetty systemaattinen arviointimalli toisi yhteneväistä linjaa arviointityön tekemiselle ja antaisi toimivan työkalun konkreettiselle työlle. Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena oli laadukkaan ja systemaattisen arviointityön mahdollistaminen arviointimallin avulla. Opinnäytetyön tarkoituksena oli myös, että toimiva systemaattinen arviointimalli käytössä hyödyttäisi niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin arviointeja päätöksen tukena tarvitseviakin. Tämä palautekysely on tarkoitettu Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön työntekijöille, johdolle sekä sosiaalityöntekijöille, jotka käyttävät kyseisen yksikön tekemiä arviointeja päätöksenteon tukena. Tämän kyselyn avulla pyrin saamaan käsityksen siitä, miten olen onnistunut kehittämistyössäni. Osalle vastaajista tämä on kyselyn toinen osa. Tämän palautekyselyn tuloksista raportoin opinnäytetyöraportissani.

Kysely on vapaaehtoinen eikä siinä kysytä terveydentilasta tai yksityisasiasta. Kysymykset liittyvät kokemuksiinne perhetukikeskuksen työntekijänä. Kyselyyn vastataan anonymisti ja tietoja säilytetään Laurean suljetussa järjestelmässä ja analysoinnin jälkeen ne hävitetään asianmukaisesti. Tämän kyselyn tulokset ovat tärkeitä henkilökohtaisesti kehittämistyön onnistumisen arvioinnissa opinnäytetyössäni, siksi toivon, että otat hetken aikaa ja vastaat palautekyselyyn.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin,
Tiina Varis
sosionomiopiskelija SSF217SA
Laurea-ammattikorkeakoulu, Lohja
tiina.varis@student.laurea.fi

Ohjaava opettaja:
Maire Antikainen
Laurea-ammattikorkeakoulu, C-alue
maire.antikainen@laurea.fi

Taustatiedot

Oletko tutustunut Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön opinnäytetyön tuloksena kehitettyyn arviointimalliin?

Kyllä
 En

Oletko käyttänyt Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön opinnäytetyön tuloksena kehitettyä arviointimallia?

Kyllä
 En

Tuletko luultavasti käyttämään joskus työssäsi Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikköön opinnäytetyön tuloksena kehitettyä arviointimallia?

Kyllä
 En

Käytätkö Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksikön tekemiä arviointeja päätöksenteon tukena?

Kyllä
 En

Tarvelähtöisyys

Koetko, että Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetty arviointimalli on kehitetty aitoon tarpeeseen?

Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Kuinka suurta merkitystä/hyötyä koet, että Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyllä arviointimallilla

	Asiakkaan (lapsen) kannalta	Asiakkaana olevan lapsen perheen kannalta	Ojamon lasten vastaanotto
Erittäin suuri merkitys/hyöty	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Melko suuri merkitys/hyöty	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Erittäin suuri merkitys/hyöty	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Neutraali kanta	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ei suurta merkitystä/hyötyä	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Erittäin lainkaan merkitystä/hyötyä	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
En osaa sanoa	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Tarkoitus ja tavoite

Koetko, että Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyn arviointimallin käyttö voisi parantaa arviointityön laatua?

Erittäin hyvin
 Melko hyvin
 Neutraali kanta
 Melko huonosti
 Erittäin huonosti
 En osaa sanoa

Koetko, että Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyn arviointimallin käyttö voisi tuoda yhtenäistä linjaa arviointityön tekemiselle?

Erittäin hyvin
 Melko hyvin
 Neutraali kanta
 Melko huonosti
 Erittäin huonosti
 En osaa sanoa

Kuinka toimivana arviointityön työkaluna pidät Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitettyä arviointimallia?

Erittäin toimivana
 Melko toimivana
 Neutraali kanta
 Melko huonosti toimivana
 Erittäin huonosti toimivana
 En osaa sanoa

Koetko, että systemaattisuus toteutuu Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyssä arviointimallissa?

Erittäin hyvin
 Melko hyvin
 Neutraali kanta
 Melko huonosti
 Erittäin huonosti
 En osaa sanoa

Miten koet juurruttamisen onnistuneen Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyn arviointimallin osalta?

Erittäin suuri merkitys
 Melko hyvin
 Neutraali kanta
 Melko huonosti
 Erittäin huonosti
 En osaa sanoa

Palaute

Miten koet ohjeistuksen onnistuneen Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitettyyn arviointimallin käytön osalta?

Erittäin hyvin
 Melko hyvin
 Neutraali kanta
 Melko huonosti
 Erittäin huonosti
 En osaa sanoa

Miten koet onnistuneeni arviointimallin kehittämisessä kokonaisuudessaan?

Erittäin hyvin
 Melko hyvin
 Neutraali kanta
 Melko huonosti
 Erittäin huonosti
 En osaa sanoa

Voit perustella edellistä vastausta halutessasi

Parasta Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyssä arviointimallissa on?

Huonoita Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitetyssä arviointimallissa on?

Kehitysehdotukset Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiyksiköön opinnäytetyön tuloksena kehitettyyn arviointimalliin

Vapaa sana palautteelle

Liite 4: Arviointityön tarkistuslista

Ojasto- ja perhetukitoimisto
Larlen vastausohje- ja arviointilomake
30.7.2020

Arviointityöskentelyn tarkistuslista

Nimi: _____

Omaohjaajat: _____

Yksilötyöskentely lapsen kanssa		Työskentely perheen kanssa	
Tulohaastattelu / tulohavainnot	☐	Aloitusneuvottelu / asiakassuunnitelma	☐
Tällainen minä olen	☐	Hoito- ja kasvatussuunnitelma (vanhempien kuuleminen)	☐
Hoito- ja kasvatussuunnitelma	☐	0-1 v. Varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu / 2-12 v. Alkuvaiheen tilannearvio	☐
Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä	☐	Läheisverkon kartoitus, läheiskartta	☐
Läheisverkon kartoitus, läheiskartta	☐	Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä	☐
Kolmen talon malli	☐	Kotijaksosäännöt	☐
Valovoimapeli	☐	Kotikäynti	☐
Loppuyhteenveto / lausunto	☐	MIM / Perheterapeutti	☐
		Lopetusneuvottelu	☐
Muuta (tavoitteet, konsultaatiot tms.)			

Liite 5: Tulohaastatteluloma 4-12 -vuotiaille

Ojansa perheulkoisuus
Lasten vastaanotto- ja arviointinasto
3.7.2020

Lastenosaston tulohaastattelu 4-12 -vuotiaille lapsille

Haastattelu tehdään lapsen ikätaso huomioiden.

Lapsen nimi _____

Päivämäärä _____

Ohjaaja _____

Lapsi ja perhe

- Miltä tuntui tulla vastaanotto-osastolle? (Miltä tuntui, kun sait tietää tulosta ja miltä tuntuu nyt?)

- Tiedätkö miksi tulit tänne?

- Keitä kuuluu perheeseesi?

- Missä asut ja keitä siellä asuu? Jos koko perhe ei asu siellä, miksi ja missä muut asuvat? (Oletko itse asunut muualla kuin kotona ennen tänne tuloa?)

- Millaisessa talossa asutte? Onko sinulla oma huone/sänky?

- Kuinka monta kertaa olet muuttanut?

- Kuinka useasti tapaat vanhempiasi / sisaruksiasi, jotka eivät asu samassa talossa kanssasi?

- Syötekö päivittäin yhdessä aterian? (mitkä ateriat ja millaista ruokaa?)

 - Mikä on mukavinta äidissä?

 - Mikä harmittaa eniten äidissä?

 - Jos voisit mitä muuttaisit äidissä?

 - Kuinka hyvin äidin sanaan voi luottaa? (esim. 1-10 asteikolla)

 - Mikä on mukavinta isässä?

 - Mikä harmittaa eniten isässä?

 - Jos voisit, mitä muuttaisit isässä?

 - Kuinka hyvin isän sanaan voi luottaa? (esim. 1-10 asteikolla)

 - Mikä on mukavinta sisaruksissa?

 - Mikä harmittaa eniten sisaruksissa?
-

- Jos, voisit mitä muuttaisit sisaruksissa?
- Kenen kanssa perheestäsi vietät eniten aikaa?
- Millaiset päivät perheessäsi ovat hauskoja?
- Millaiset ikäviä?
- Mitä toivot, että kotona/perhetilanteessa muuttuu osastolla olon aikana
- Haluatko kertoa vielä jotain perheestäsi?

Koululaiselle

- Mitä luokkaa käyt?
- Oletko jäänyt luokalle?
- Miltä tuntuu mennä kouluun?
- Mitä pidät koulusta? Mikä mukavinta, mikä ikävintä?
- Kenen kanssa vietät aikaa koulussa?

- Oletko käynyt koulukuraattorilla / psykologilla?
- Onko sinulla poissaoloja koulusta?
- Haluatko kertoa vielä jotain koulusta?

Kaverit

- Onko sinulla kavereita koulussa / kotona?
- Keitä ovat parhaat kaverisi?
- Nimeä kavereita, jotka vanhempasi tuntevat?
- Onko sinua kiusattu? (Jos kyllä, onko siihen puututtu ja jos jatkuu edelleen, haluatko että asiaan puututaan?)

Terveys ja päihteet

- Onko sinulla mitään sairauksia tai lääkityksiä?
- Oletko maistanut tupakkaa tai alkoholia?

- Juodaanko teillä kotona (äiti / isä) alkoholia / olutta / siideriä? (Jos kyllä, niin voit esittää jatkokysymyksiä esim. kuinka usein, miltä se sinusta tuntuu, miten vanhemmat silloin käyttäytyvät... Tarvittaessa erillinen aiheeseen liittyvä tehtävä myöhemmin)

- Mietityttääkö joku asia omassa terveydessäsi?

- Mietityttääkö joku asia äidin terveydessä?

- Mietityttääkö joku asia isän terveydessä?

- Mietityttääkö joku asia sisarusten terveydessä?

Onko vielä jotain mitä haluat kertoa itsestäsi? Tai jotain mistä haluat vielä puhua?

Liite 6: Tällainen minä olen -tehtävä

Opetus- ja tutkimuskeskus
Lasten valtakunta - ja arvokäsitys
26.7.2020

TÄLLAINEN MINÄ OLEN

NIMI: _____

PIIRRÄ OMA KUVA JA KIRJOITA VIIVOILLE, MILLAINEN LAPSI SINÄ OLET OMASTA
MIELESTÄSI.

Liite 7: Hoito- ja kasvatussuunnitelmalomake

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
3.7.2020

HOITO- JA KASVATUSSUUNNITELMA

Suunnitelmanteon aika ja paikka

Suunnitelman tekoon osallistuneiden henkilöiden nimet

Lapsen tiedot

Lapsen nimi

Henkilötunnus

Osoite

Puhelin

Sähköposti

Sijaishuoltopaikka

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Hoidon ja kasvatuksen tavoitteet

Hoidon ja kasvatuksen pääasiallinen tavoite

Lapsen odotukset ja tavoitteet

Välitavoitteet

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiasema
3.7.2020

Lapsen päivähoito / esiopetus / koulunkäynti / optikelu
(paikka/luokka/ryhmä, hoitoaika/lukujärjestys, Wilma tunnukset, yhteyshenkilöt)

Lapsen harrastukset
(paikka, aika, yhteyshenkilöt, kuljetukset, muuta huomioitavaa)

Lapsen terveys (yleinen terveydentila, pitkäaikaisairaudet, allergiat, lääkitys)

Muut asiat, joihin toivotaan vaikutettavan tai joista on sovittu

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
3.7.2020

Perhe ja lähiverkosto

Äidin nimi

Henkilötunnus

Osoite, jos eri kuin lapsen

Puhelin

Sähköposti

Isän nimi

Henkilötunnus

Osoite, jos eri kuin lapsen/muun perheen

Puhelin

Sähköposti

Sisarukset (kirjaa sisaruksista samat tiedot kuin edellä)

Onko vanhemmilla jokin fyysinen tai psyykinen sairaus tai jokin muu terveydellinen haitta? Kerro siitä mielestäsi tarpeelliset tiedot.

Lapsen ja perheen toimeentulo ja nykyiset asuinolosuhteet

Vanhempien ammatti

Vanhempien nykyinen työpaikka ja työtehtävät, opiskelu, äitiysloma, työttömyys tai muu tekeminen.

Mistä perhe saa toimeentulonsa (palkkatyö vai joku muu)?

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
3.7.2020

Lapsen ja perheen nykyiset asuinolosuhteet

Perheen odotukset ja tavoitteet

Perheen osallistuminen hoitoon ja kasvatukseen

Yhteydenpito ja palvelut

Yhteydenpito perheeseen (millä tavoin, milloin, yhteyshenkilöt)

Yhteydenpito muihin läheisiin

Nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin, sähköposti)

Rooli tai suhde lapseen (esim. onko kyseessä sukulainen, kummi, ystävä, leikkikaveri, leikkikaverin tai ystävän vanhempi jne.)

Voiko häneen tarvittaessa lapsen asiassa olla yhteydessä?

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
3.7.2020

Vierailut

Rajoituspäätökset

Lapsen käyttämät muut palvelut (esim. perheneuvola, terapia). Kirjaa palvelun saamisen ajankohta ja tarpeelliset yhteystiedot.

Vanhemman käyttämät muut palvelut (esim. perheneuvola, A-klinikka, terapia).

Suunnitelman seuranta

Liite 8: Arki- ja viikonloppukello / nelikenttä -tehtävä

Ojamaa perhe- ja lastenpsykiatri
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
26.7.2020

Arki- ja viikonloppukello / nelikartta

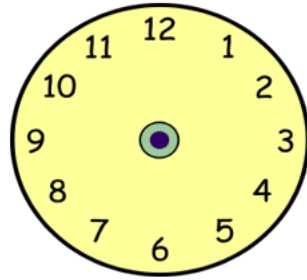
Arki- ja viikonloppukellon tai nelikartan avulla voidaan kartoittaa lapsen saamaa huolenpitoa ja perushoivaa sekä arjen kulkua. Lapsen päivän kulkua käydään läpi kirjaamalla kellotauluun tai sen ympärille lapsen päivän tapahtumia. Pienten lasten kanssa voi vaihtoehtoisesti käyttää valmiiksi mallinnettua vuorokautta eli nelikarttaa, joka on jaettu neljään vuorokauden aikaan. Menetelmän tavoitteena on saada selville lapsen kertomana, millaista huolenpitoa hän kokee saavansa. Kartoitettaviin asioihin kuuluu muun muassa herääminen, kotitiloajat, ruokailut, pesut ja nukkumaan menot. Lapselta pyritään saamaan selville myös se, kuinka paljon ja minkälaista aikaa hän vanhempiensa kanssa viettää. Myös yöajasta ja lapsen unesta on hyvä kysyä. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 40–41.)

Työskentely aloitetaan käymällä läpi lapsen arkaamun rutineja. Lapselta tulisi saada selville kuka hänet herättää ja mitä lapsi tekee herättyään, esimerkiksi peseekö hän hampaat ja syökö lapsi aamupalan. Päivänkulkua selvitetään sen mukaan, onko lapsi koulussa, päiväkodissa vai kotona. Oleellista on selvittää, mitä lapsi tekee koulun tai päiväkotipäivien jälkeen. Tärkeää tietoa on muun muassa se viettääkö hän aikaansa kotona vai jossakin muualla, syökö hän välipalaa, saako hän tukea läksyjen tekemiseen, jne. Ilan tapahtumia selvitetään kysymällä lapselta esimerkiksi mitä lapsi tekee iltaisin, kenen kanssa hän viettää aikaansa ja syökö perhe yhdessä iltaruuan. Tärkeää on myös kysyä, huolehtiiko jompikumpi vanhemmista lapsen nukkumaan menosta vai huolehtiiko lapsi siitä itse. Yöajasta on hyvä selvittää, nukuuko lapsi yhtenäiset yönä, kenen sänkyyn lapsi nukahtaa ja näkeekö hän esimerkiksi paljon painajaisia. Viikonloppukelloa käytetään samaan tapaan kuin arkikelloa, keskittyen kuitenkin enemmän vapaa-ajanviettopaikkoihin, kuten siihen mitä lapsi normaalisti tekee ja kenen kanssa. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 40–41.)

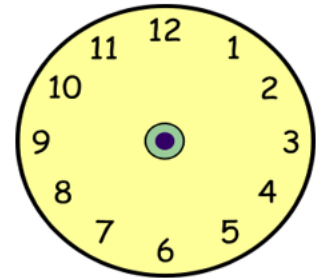
Sama tehtävä voidaan tehdä vanhempien kanssa, mutta eri aikaan, kuin lapsen kanssa.

Lähde: Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2004: Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Viitattu 3.7.2020. http://www.socca.fi/files/104/Lapsilahtosen_tilannearvion_kasikirja.pdf

Lapsen nimi _____ Päivämäärä _____
Ohjaaja _____

Lapsen nimi _____ Päivämäärä _____
Vanhempi, jonka kanssa asiaa käsitelty _____
Ohjaaja _____

Lapsen nimi _____ Päivämäärä _____
Ohjaaja _____

AAMU 	PAIVA
ILTA 	YO

Lapsen nimi _____ Päivämäärä _____
Vanhempi, jonka kanssa asiaa käsitelty _____
Ohjaaja _____

AAMU 	PAIVA
ILTA 	YO

Liite 9: Läheisverkon kartoitus: Läheiskartta

Ojansa perhepalvelukeskus
Lasten vastuuosasto- ja arvioyksikkö
26.7.2020

LÄHEISVERKON KARTOITUS: LÄHEISKARTTA

Läheiskartan avulla voidaan kartoittaa lapsen elämään kuuluvia läheisiä ja tärkeitä ihmisiä sekä eläimiä. Läheiskartan tekemisessä ajatuksena on se, että keskeille paperia olevaan ympyrään kirjoitetaan lapsen nimi. Tämän jälkeen lasta ohjeitetaan ikätasoisesti piirtämään tai kirjoittamaan läheset ja tärkeät ihmiset sekä eläimet. Vaihtoehtoisesti lapsi voi kertoa hänelle tärkeistä henkilöistä, jolloin ohjaaja voi toimia kirjuriina. Apuna kartan täyttämiseksi voi käyttää esimerkiksi tarroja tai värikyniä. Läheiskarttaan lapsi voi kirjoittaa tai piirtää perheenjäseniä, ystäviä, sukulaisia, tuttuja tai muita tärkeitä ihmisiä ja eläimiä. Lasta ohjeitetaan laittamaan henkilöt ja eläimet sille etäisyydelle itsestään, kuinka läheiseksi hän ne itselleen kokee. Karttaa käydään läpi yhdessä lapsen kanssa, jolloin lapsen kanssa keskustellaan esimerkiksi siitä, kenelle hän kertoo kivoista tai ikävistä tapahtumista ja kenen kanssa hänen on helppo puhua, vaikka tuntee itsensä. Lapsen kanssa keskustellaan myös siitä, kettä henkilöt lapsen elämässä ovat sellaisia, joihin lapsi kokee luottavansa ja jotka ovat turvallisia. Keskustelun lomassa on hyvä ottaa selvää myös siitä, kenen kanssa lapsi riitelee, kantaako hän huolta tai joutuuko hän huolehtimaan jostakin läheisestään. Suhteita läheiskartalla esiintyviin henkilöihin voidaan selvittää pyytämällä lasta piirtämään nuolen hänen ja kartalla esiintyvän henkilön väliin. Erivärisillä nuolilla lapsi voi kuvata suhdettaan kyseiseen henkilöön erivärisen ja muotoisten nuolten kuvassa neutraalia, myrkyisiä, hyvää tai esimerkiksi huonoa suhdetta. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 39–40.)

Sama tehtävä voidaan tehdä vanhempien kanssa, mutta eri aikaan, kuin lapsen kanssa.

Lähde: Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2004: Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Viitattu 3.7.2020. http://www.socca.fi/files/104/Lapsilahtoisen_tilannearvion_kasikirja.pdf

Ojansa perhepalvelukeskus
Lasten vastuuosasto- ja arvioyksikkö
26.7.2020

LÄHEISVERKON KARTOITUS: LÄHEISKARTTA

Kirjoita nimesi ensin keskiympyrään. Kirjoita tai piirrä sinulle läheisiä ja tärkeitä ihmisiä tai eläimiä ympyrän ulkopuolelle niin, että tärkeät henkilöt tai eläimet ovat lähellä nimeäsi ja vähemmän tärkeät kauempana nimestäsi.

Liite 10: Kolmen talon malli -tehtävä

Ojonoon perheulkoisuus
Lasten vanhaaotto- ja arviointiaalto
3.7.2020

KOLMEN TALON MALLI

Kolmen talon malli -menetelmän luoja on australialainen sosiaalityöntekijä Andrew Turnell, apunaan mallin kehittämisessä hänellä on ollut työryhmä alan asiantuntijoita. Kolmen talon malli -menetelmän avulla pyritään selvittämään lapsiin mahdollisia kohdistuneita väkivallanteoita, laiminlyöntejä, sekä muita seikkoja, jotka ovat johtaneet lastensuojelun asiakkuteen. Menetelmä on asiakaslähtöinen ja siinä käsitellään vaikeita asioita lapsen näkökulmasta käsin. Menetelmä antaa lapselle mahdollisuuden miettiä tunteitaan ja kokemuksiaan monipuolisesti. Lapsi saa itse pohtia ja tuoda esille asioiden hyviä ja huonoja puolia. Menetelmä perustuu ratkaisukeskeisyyteen ja sitä voidaan alkaa käyttää lapsen kanssa, kun he osaavat kommunikoida puheen avulla. (Ensi- ja turvakotien liitto 2017.)

Työskennellessä lapsen kanssa, lapsi voi itse piirtää kolme taloa tai vaihtoehtoisesti hänelle voidaan antaa valmis mallipohja, johon talot on tehty. Lapsen kanssa tulee työskennellä hänen ikätasoisella tavalla. On tärkeää, että talojen nimet ovat selkeitä ja lapselle helposti ymmärrettävissä. Talot voi nimetä esimerkiksi ilojen taloksi, surujen taloksi ja unelmien taloksi. Lapselle kerrotaan, että iloiseen taloon hän voi piirtää sellaisia asioita, jotka kotona ovat hyvin ja tekevät lapsen kotona onnelliseksi. Lapselle voi kertoa, että hän voi piirtää surujen taloon sellaisia asioita, jotka tekevät kotona hänet surulliseksi tai asioita, jotka kotona pelottavat. Unelmien talosta puhuttaessa on tärkeää selventää lapselle, mitä unelmilla / haaveilla / toiveilla konkreettisesti tarkoitetaan, koska lapsen voi olla vaikea käsitellä käsitettä unelma. Unelmien taloon lapsi voi piirtää sellaisia asioita, joiden hän toivoisi muuttuvan tai mitä hän toivoisi kotonaan olevan.

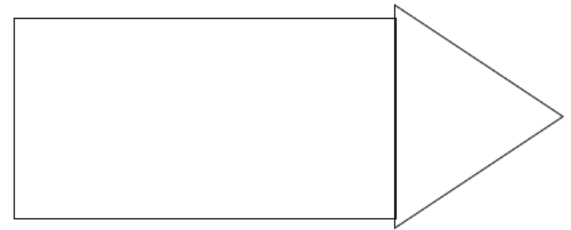
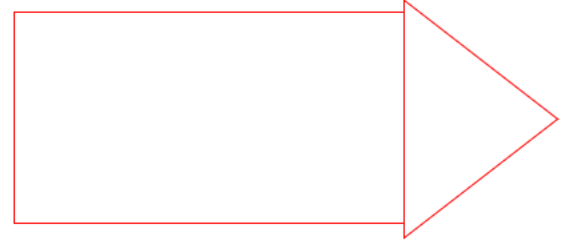
Lähde:

Ensi- ja turvakotien liitto 2017. Turvallisten perheiden Päijät-Häme –projekti 2009 – 2011. Viitattu 3.7.2020.
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/ahdenensijaturvakoti/wp-content/uploads/sites/23/2017/04/Turvallisuusseula-AS-kaksipuoli.pdf?v85895>

NIMI: _____

PVM: _____

Ojonoon perheulkoisuus
Lasten vanhaaotto- ja arviointiaalto

Liite 11: Valovoimapeleli

Ojamo ja perhetuokkailu
Lasten valokuvatoiminta- ja arvioinnissa
3.7.2020

VALOVOIMAPELELI

Valovoimapeleli löytyy lasten osaston toimistosta. Ohjaaja valitsee etukäteen kortit sen aihepiiriin mukaan, jota halutaan käsiteltävän pelaamisen aikana (esim. voimavarat).

Tutustumis-, tunne- ja voimavarapeleli n. 4–13-vuotiaalle ja heidän kanssaan työskenteleville. Lautapelin tarkoitus on toimia keskustelun virittäjänä sekä perheissä että lastensuojelutyön eri sektoreilla. Pelilaudan elämänsopolulla päädytään tutustumis-, tunne- ja voimavararuutuihin, joissa nostetaan kortteja ja jatketaan lauseita. Peliin sisältyy huostanottoon ja sijoitukseen liittyvä korttisarja. Korttisarjoissa sivutaan myös päihde-, mielenterveys-, väkivalta- ja hyväksikäyttöteemoja. Toimintaruuduissa ilmaistaan iloa ja kannustetaan. Työntekijän on hyvä valita etukäteen kortit sen aihepiiriin mukaan, jota halutaan käsiteltävän pelaamisen aikana. Pelin korttisarjoja voi käyttää myös itsenäisesti ilman pelilautaa.

Lähde: <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/110/valovoimapeleli>

Liite 12: Varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu

Ojamaa perhetuella
Lapsen vuorovaikutus- ja arviointikeskus
26.7.2020

**0-1 V. LAPSEN VARHAISTA VUOROVAIKUTUSTA TUKEVA
HAASTATTELU**

Huom. Varmista, että vauva on paikalla haastattelun aikana, jotta voit havainnoida ja tukea vauvan ja vanhemman vuorovaikutusta.

Lapsen nimi _____ Päivämäärä _____

Vanhempi, jonka kanssa asiaa käsitelty _____

Ohjaaja _____

VANHEMMAN JA LAPSEN VUOROVAIKUTUKSEN HAVAINNOINTI

Haastattelun aikana tulisi huolellisesti tarkkailla vanhemman ja vauvan / lapsen välistä vuorovaikutusta vanhemman käsitellessä tai syöttäessä lasta.

Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti seuraaviin seikkoihin:
Ympyröi vaihtoehdoista se, joka parhaiten kuvaa havaintoasi.

LAPSEN PITELY (kaukana itsestä, lähellä)

KÄSITTELY (hellää, kovakouraista)

KATSEKONTAKTI (kyllä, puuttuu)

LAPSELLE PUHUMINEN (kyllä, puuttuu)

LAPSESTA NAUTTIMINEN (kyllä, puuttuu)

LAPSEN PAHAN OLON SIETO (kyllä, puuttuu)

LAPSEN VIESTIEN YMMÄRTÄMINEN JA NIIHIIN VASTAAMINEN (kyllä, puuttuu)

I SYNNYTYS (Kysymys äidille)

1. Millainen synnytys sinulla oli?

Millä synnytyskokemuksesi sinusta nyt tuntuu?

II PSYKKINEN TERVEYS

2. Miltä sinusta tuntuu, kun vauva / lapsi on kotona?

Jos kielteisiä tunteita, määrittele:

pelkoja / ahdistuneisuutta
kyyttömyyden tunne / omien kykyjen epäily
tyhjyys / turtuneisuus
vihaisuus / ärtisyys
laiminlyödyksi / hylätyksi tuleminen tunne

Kielteiset tunteet kohdistuvat: lapseen / itseen

III MUUTOKSET PERHE-ELÄMÄSSÄ

3. Miten lapsen syntymä on vaikuttanut muihin perheesi jäseniin?
Miten puoliso / vauvan/lapsen isä/äiti suhtautuu?

puoliso

sisarukset

isovanhemmat

muut

IV VANHEMMAN LASTA KOSKEVAT HUOLENAIHEET

4. Miten lapsesi on mielestäsi kehittynyt ja kuinka hän voi?

V VANHEMMAN NÄKEMYS LAPSESTAAN

5. Millainen vauvasi / lapsesi on?

Missä asioissa sinulla on eniten haasteita lapsesi kanssa?

syöttäminen

nukkuminen

vauvan

"käsittelyyn" vastaamattomuus

muu (nimeä)

VI VANHEMMAN JA VAAUVAN / LAPSEN VUOROVAIKUTUS

6. Kuinka syötät vauvasi / lastasi?
rintaruokinta
pulloruokinta
kiinteä

7. Kuinka usein imetät / syötät vauvasi / lastasi?
vaihtelevat / joustavat syöttövälit
erittäin tarkka syöttöväli

8. Miltä se tuntuu sinusta?

Entä puolisoistasi?

9. Kuinka vauva / lapsi nukkuu?
vakiintunut rytmi
heräilee erittäin usein
vaikeus rauhoittaa
muu (nimeä)

VII VANHEMMAN JA VAAUVAN / LAPSEN VÄLINEN VIESTINTÄ

10. Tunnistatko vauvasi/lapsesi itkusta milloin hän on nälkäinen?

11. Jutteletko vauvallesi/lapsellesi? Kertoisitko siitä?

Kuinka tärkeää se mielestäsi on?

VIII VANHEMMAN TUNNE-ELÄMÄN VOIMAVARAT VASTATA VAAUVAN/LAPSEN TARPEISIIN

12. Itkeekö vauvasi / lapsesi koskaan siten, että sinun olisi vaikea lohduttaa häntä tai saada häntä rauhoittumaan?

sietää lapsen pahan olon
ei pysty sietämään lapsen pahaa oloa

XI ELÄMÄNTAPAHTUMAT

15. Onko elämässänne tapahtunut jotain merkittävää lapsen saamisen lisäksi?

XII LOPETUS

16. Onko vielä jotain, mitä haluaisit mainita?

Liite 13: Alkuvaiheen tilannearviotehtävä vanhemmille

Opinto- ja perhepalvelukeskus
Lasten vanhaaotto- ja arviointiosasto
26.7.2020

ALKUVAIHEEN TILANNEARVIO
(VANHEMMAN KÄSITYS LAPSESTA JA TUEN TARPEESTA)

LAPSEN ASIOIDEN LÄPIKÄYMINEN VANHEMPIEN TAPAAMISESSA

Lapsen nimi _____ Päivämäärä _____
Vanhempi, jonka kanssa asiaa käsitelty _____
Ohjaaja _____

1. Mitä lapsellesi kuuluu?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Mitkä asiat ovat hyvin?	Oletko jostain asiasta huolissasi?
+	-
+	-
+	-
+	-

2. Millainen lapsesi mielestäsi on?

Opinto- ja perhepalvelukeskus
Lasten vanhaaotto- ja arviointiosasto
26.7.2020

Ympyröi vaihtoehdot, jotka parhaiten kuvaavat lastasi:

viisas	räjähtävä	leikkisä	ystävällinen
tarkka	lloinen	hassu	
määräilevä	ahne	tyytyväinen	huolimaton
valehtelija	epävarma	kiltti	
hauska	reilu	vastuuntuntoinen	surullinen
rauhallinen	älykäs	vakava	ujona
jännittynyt	ilkeä	pelokas	rento
ruma	ylpeä	mielilyttävä	yksinäinen
kätevä	vihainen	toimielias	
inhottava	laiha	pinnallinen	laiha
hiljainen	hyvä	puheliias	rakas
hyväntuullinen	filosofinen	mukava	outo
	tyhmä	laiska	sulkeutunut

3. Lapsesi positiivisia ominaisuuksia ovat:

4. Missä asioissa lapsesi on hyvä?

5. Miten osoitat lapsellesi, että hän on sinulle tärkeä?

6. Mitä huomaat, että lapsesi on

Hyvästi tunteita?

Pelotiaan?

Vihainen?

Satuttanut itsensä?

Surullinen?

7. Mitä lapsesi tarvitsi mielestäsi juuri nyt?

8. Kerro millaisia tarpeita olet huomannut lapsellasi olevan?

9. Yrpeyttä tarveistista tarpeet, joita lapsellasi mielestäsi on?

Ilo	Lohdutus	Rakkaus	
	Heliyys	Kannustus	Kieläminen
Oma tila	Apua tunteiden nimeämiseen	Apua tunteiden ilmaisuun	
	Turva	Hyväkkytyksi tuleminen	Puhuminen
Kuuntelu	Aikuisen aika	Yhdessä tekeminen	
	Läheisyys	Näin ja janoon tyydyttämisen tarve	
Nähdäksi tuleminen		Itsestä pitäminen	Huomio
	Huokettomuus	Uni	Suojaus
Pysäyttämisen	Hoiva	Ystävien tarve	
	Ihmiin liittyminen tarve	Elämyksen tarve	
Selvön aikuisen tarve			

Liite 14: Vuorokirjaus: Huolen arviointi, huolen vyöhykkeet menetelmä ja tunnetilan kartoitus

Ojennon perhepalveluasema
Lasten vastuuosasto- ja arviointiosasto
26.7.2020

Ojennon perhepalveluasema
Lasten vastuuosasto- ja arviointiosasto
26.7.2020

VUOROKIRJAUS, HUOLEN ARVIOINTI: HUOLEN VYÖHYKKEET

Huolen vyöhykkeistö auttaa työntekijää arvioimaan tuen ja yhteistyön tarvetta.

Huolen vyöhykkeistöä EI SAA käyttää asiakkaiden, oppilaiden ja perheiden luokittelun tai rekisteröinnin välineenä. Se on tarkoitettu vain omien työskentelysuhteiden kulloisenkin tilanteen ja yhteistyötartpeiden jäsentelyyn.

Ei huolta 1	Pieni huoli 2	Tuntuva huoli 3	Suuri huoli 4
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuva. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti

I Ei huolta vyöhyke

Työntekijä kokee, että asiakkaan tai yhteisön asiat ovat hyvin ja hänen suhteensa asiakkaaseen toimii. Tällöin lapsen tai nuoren kanssa työskentelevä kokee, että hänellä on tietoja ja taitoja tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä havaitsee asioiden ja oman toiminnan sujuvan niin kuin pitääkin ja tuottavan toivottuja tuloksia.

II Pienen huolen vyöhyke

Työntekijällä käy pieni huoli tai ihmettely mielessä, jopa toistuvasti. Työntekijällä on kuitenkin vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Työskentely ja toivotut tilanteen muutokset ovat vielä tehtävissä pääasiassa kunkin tahon omien keinoin ja erityisen yhteistyön tarve on vähäinen.

III Tuntuvan huolen vyöhyke (Harmaa vyöhyke)

Tuntuvan huolen tilanteissa työntekijä kokee kasvavaa huolta, kaipaa tilanteeseen lisää tukea ja kontrollia, mutta on usein samanaikaisesti epävarma "riittävästä näytöstä" ja voi pelätä liioittelevansa. Tuki ja kontrolli eivät ole vastakkaisia toimia, silloin kun pyrkimyksenä on edistää toisen omatoimisuutta ja elämänhallintaa. Tuella pyritään vahvistamaan myönteisiä prosesseja, kontrolloimalla rajoittamaan kielteisiä. Ratkaisevaa on, että toista ei tehdä riippuvaiseksi sen enempää tuesta ("auttaminen avuttomaksi") kuin kontrollistakaan ("alistaminen avuttomaksi").

Huolen harmaata vyöhykettä leimaa epäselvyys (siksi juuri sitä kutsutankin harmaaksi): on epäselvää, keitä kokonaisuudessa on lopulta mukana ja mitä kukin tekee, onko kyseessä sittenkin pieni pulma tai päinvastoin suuremman huolen paikka ja mikä olisi paras oma toimintatapa ongelmakokonaisuuden ratkaisemiseksi. Ainoa täysin selvä asia on, ettei tilanne ole yksin määrättävissä eikä omassa hallinnassa. Niinpä "harmaalta vyöhykkeeltä" ei selviä selkeyteen yksin, tarvitaan yhteistoimintaa – ja sen aikaansaaminen taas kysyy dialogeja.

IV Suuren huolen vyöhyke

Työntekijä kokee, että hänen keinoinsa ovat lopussa ja ennakoii, että lapselle, nuorelle tai perheelle käy huonosti, ellei tilanteeseen saada muutosta heti. Työntekijä voi esimerkiksi arvioida lapsen tai nuoren olevan välittömässä vaarassa. Huolet voivat kasvaa tuntuvista suuriksi, jos pulmatilanteet pitkittyvät ja työntekijä kokee keinojensa valuvan hiekkään. Tarvitvat yhteistyötahot ja -kumppanit halutaan välittömästi mobilisoida mukaan toimintaan. Jos taas suuri huoli herää heti työskentelysuhteen alussa, otetaan tällöin käyttöön kriisityömenetelmät ja tehdään tiivistä yhteistyötä tarvittavien tahojen kanssa.

Jos tarjolla on hyvää, jäsentynyttä kriisityötä, suuretkin huolet saadaan huojuenamaan nopeasti. Jos taas tuollaista työskentelyä ei ole järjestetty, palvelujärjestelmä joutuu helposti itse kriisiin jokaisen kriisin kohdatessa.

Lähde: https://thi.fi/fi/web/lapset-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet

Vuorokirjaus, joka tehdään systemaattisesti aamu-, ilt- ja yövuorossa on hyvä jatkuvan arvioinnin työkalu. Tässä tarkoituksena on huolen arviointi, Huolen vyöhykkeet -menetelmän avulla. Tällä saadaan näkyväksi nopeasti lisätuen ja yhteistyön tarve. Tällä voidaan myös tarkastella, ajoittuoko huolta herättävä toiminta johonkin tiettyyn aikaan vuorokaudesta (koulun jälkeen, illalla ennen nukkumaan menoa, kotijakson jälkeen...).

Esimerkki vuorokirjauksesta: Aamuvuorossa oleva/olevat tekee huolen arvioinnin lapsen heräämisestä - klo 13 asti. Iltavuorossa oleva/olevat tekee huolen arvioinnin klo 13 - iltapalaa asti. Yövuorossa oleva tekee huolen arvioinnin iltapalasta - nukahtamiseen asti. Huolen arvioinnin tulokset, kirjataan päivittäiskirjauksiin ja kootaan viikkotiivistelmään. Erityiset huolet avataan tarkemmin viikkotiivistelmään, muuten huolen arviointi kannattaa tehdä hyvin yksinkertaisesti valitsemalla huolen vyöhyke ja perustelemalla se muutamalla sanalla.

VUOROKIRJAUS, HUOLEN ARVIOINTI: HUOLEN VYÖHYKKEET

Lapsen nimi _____

Viikko	Aamuvuoro	Iltavuoro	Yövuoro	Huolen vyöhyke	Perustelu

Ei huolta 1	Pieni huoli 2	Tuntuva huoli 3	Suuri huoli 4
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuva. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti

VUOROKIRJAUS; KULUNEEN PÄIVÄN TUNNETILAN KARTOITUS

Iltä- ja yövuorossa olevat tekevät systemaattisesti lapsen kanssa iltasadun / iltatoimien yhteydessä päivän tunnetilan kartoituksen käyttämällä nalle -kortteja, hymiö(emoji)tarroja tai esim. tunnesäätilakortteja. Joka iltä kuitenkin lapsilohotuksella samaa menetelmää käyttäen. Tästä tarkoituksena on kuunnella lasta ja tarvittaessa sanoittaa ja käydä läpi hänen tunteitaan päivän ajalta. Päivittäiset tunnetilat kirjataan päivittäiskirjauksiin ja lootaan viikkotiivistelmään. Tarvittaessa tunnetiloja avataan tarkemmin viikkotiivistelmään.

Nalle-kortit:

Nallekorttien kuvissa nallet ilmentävät erilaisia tunteita ja tuntemuksia. Niiden avulla voidaan käydä keskustelua perhe-elämästä, ihmissuhteista, tunteista ja tapahtumista sekä tutkia omaa identiteettiä. Kortit soveltuvat myös ongelmien, muutosten ja tulevaisuuden suunnittelun tutkimiseen sekä itsetuntemuksen lisäämiseen. Nallet soveltuvat työskentelyyn erityisesti lasten, mutta myös nuorten ja aikuisten kanssa.

Lähde: <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/1/nallekortit>

Hymiö(emoji)tarrat:

Yksinkertainen, selkeä ja helppo tapa käydä läpi pieneskin lapsen kanssa tuntemuksia ja tunteita erilaisien hymiöiden kautta (nauru, hymy, itku, viha, pyörällä päästään, hämmästynt...). Tarrat voi kiinnittää esimerkiksi oman huoneen seinällä olevalle paperille ja viikon lopuksi vaihdetaan uusi paperi. Viikon tunnetilat on helppo siirtää viikkotiivistelmään viikoittaiselta paperilta.

Tunnesäätilakortit:

Tunnesäätiloja kuvaavat aurinko, puolipilvinen, sade ja ukkonen. Tunnesäätilakorttien tarkoituksena on auttaa lasta hahmottamaan omaa tunnetilaansa ja toimia keskustelunavajana sille, millä mielellä lapsi on tai miten lapsella/asiaikkalla on mennyt eilen, edellisellä viikolla, jne. Tunnesäätiloista voi rakentaa seinälle kartan, josta voi nähdä lapsen säätilojen vaihtelun eri päivinä/ryhmäkerroina. Tämän avulla voidaan havainnollistaa myös muutosta.

Lähde: <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/106/tunnesaaitilakortit>

Liite 15: Viikkotiivistelmäpohja

Ojamon perhetuokaus
Lapsen valvonta- ja arviointisuora
26.7.2020

VIKKOTIIVISTELMÄ

Viikkotiivistelmä tehdään jokaisesta lapsesta lauantain yövuorossa (jos osastolla on paljon lapsia, voi osan viikkotiivistelmistä tehdä sunnuntain yövuorossa oleva työntekijä). Viikkotiivistelmän tarkoituksena on pitää arviointi systemaattisena ja sen avulla on hyvä pohtia tavoitteita ja niiden saavuttamista. Viikkotiivistelmään tulee näkyväksi säännöllisesti lapsen sekä osaston ohjaajien terveiset sosiaalityöntekijälle. Tämä on selkeä työkalu etenkin sosiaalityöntekijöiden käyttöön, mutta myös oman tiimin työn laadun seuraamiseksi. Viikkotiivistelmiä voi käyttää apuna loppuyhteenveton tekemisessä.

Ojamon perhetuokaus
Lapsen valvonta- ja arviointisuora
26.7.2020

VIKKOTIIVISTELMÄ

Lapsen nimi

Viikko

Viikkotiivistelmän tekotekijä

1. Arki (vastuunotto, omatoimisuus, osallistuminen)
2. Koulu (koulunkäynti, koulun viestit, tukimuodot)
3. Terveys (yleinen terveydentila, terveydenhoitoon liittyvät käynnit, lääkityksen muutokset)
4. Kotijakso (ajankohta, miten sujuneet, käytös ennen/jälkeen)
5. Yhteistyö vanhempien kanssa (yhteydenpito, käynnit, keskustelun aiheet, työskentely)
6. Huolen vyöhykkeet, tunnetilat ja yksilötyöskentely
7. Lapsen terveiset sosiaalityöntekijälle (kysytään lapselta)
8. Ohjaajien terveiset sosiaalityöntekijälle (ilon ja huolen aiheet, edistysaskeleet, takapakit → tavoitteiden saavutus)

Liite 16: Loppuyhteenvetopohja

Ojelman ja arhitehtuurin
Loppuyhteenveto- ja arvioinnin
26.7.2020

LOPPUYHTEENVETO

Loppuyhteenveto voidaan tehdä viikkotiivistelmiä hyödyntäen ja se käydään läpi tiimissä. Loppuyhteenvetoon kirjataan arvioinnin lisäksi selkeä tiimin suositus ja perustelut lapsen jatkosijoitukselle (mahdollisesti myös jatkosijoituspaikka ehdotus) tai kotiutumiselle, jota sosiaalityöntekijä voi käyttää päätöksen tukena. Loppuyhteenvedossa olisi hyvä tuoda esiin myös lapsen/nuoren oma mielipide jatkosta, sekä mahdollisesti myös vanhempien toive/mielipide jatkosta.

Lapsen nimi

Loppuyhteenvedon aika ja paikka

Loppuyhteenvedon tekoon osallistuneiden henkilöiden nimet

1. Arki (vastuunotto, omatoimisuus, osallistuminen)
2. Koulu (koulunkäynti, koulun viestit, tuen ja kontrollin menetelmät)
3. Terveys (yleinen terveydentila, terveydenhoitoon liittyvät käynnit)
4. Kotijako (ajankohta, miten sujuneet, käytös ennen/jälkeen)
5. Yhteistyö vanhempien kanssa (yhteydenpito, käynnit, keskustelun aiheet, työskentely)
6. Huolen vyöhykkeet, tunnetilat ja yksilötyöskentely (yhteenveto)
7. Osastolla olon aikaiset ilon ja huolen aiheet sekä edistysaskeleet ja takapakit (tavoitteiden saavutus)

LAPSEN TOIVE/MIELIPIDE JATKOSTA:

VANHEMPIEN TOIVE/MIELIPIDE JATKOSTA:

TIIMIN SUOSITUS JATKOSTA PERUSTELUIINEEN:

Liite 17: Kotijaksosäännöt lomakepohja

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
26.7.2020

Säännöt kotijaksolle

Lapsen nimi _____

Suunnitelman laatijat _____

Kotijakson ajankohta _____

PÄIVÄRYTMI, UNI JA LEPO

Herätys klo _____

Päiväunet klo _____

Nukkumaanmeno klo _____

Vastuuhenkilöt (kuka herättää ja nukuttaa)

RUOKAILU JA RAVINNON SAANTI

Aamupala klo _____

Lounas klo _____

Välipala (välipalat) klo _____

Päivällinen klo _____

Iltapala klo _____

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
26.7.2020

Vastuuhenkilöt (kuka valmistaa ruuan, korjaa astiat pöydältä, huolehtii tiskeistä)

VAPAA-AIKA, YHDESSÄOLO JA HARRASTAMINEN

Läköjen teko (yksin, tuetusti, kenen kanssa)

Perheen yhteinen tekeminen

Sukulaisten tai muiden läheisten tapaaminen (keittä tavataan, mitä tehdään yhdessä)

Kavereiden ja ystävien tapaaminen (keittä tapaa, yksin vai yhdessä vanhempien kanssa, mitä tehdään, minne mennään)

Kotintuloajat (mitkällä lapsi ulkoilee ilman vanhempia tai on kavereiden luona)

MITKÄ ASIAT USKOT TOIMIVAN KOTONA HYVIN TULEVAN KOTIAKSON AIKANA?

Ojamon perhetukikeskus
Lasten vastaanotto- ja arviointiosasto
26.7.2020

MITKÄ ASIAT USKOT TUOTTAVAN HAASTEITA TULEVAN KOTIAKSON AIKANA?

MITEN LAPSELLE LUODAAAN TURVALLINEN OLO TULEVAN KOTIAKSON AIKANA?

(käsitsoiset tv-ohjelmat, **QVQA** ja pelit, päihteiltä ja vakivalalta suojaaminen)

MUUTA HUOMIOITAVAA?

OLEN LUKENUT JA YMMÄRTÄNYT KOTIAKSON LIITTYVÄT SÄÄNNÖT JA SITOUOIN Noudattamaan niitä
PARHAANI MUKAAN

ALLEKIRJOITUKSET

Liite 18: Tutkimuslupa

LOHJA	Viranhaltijapäätös
Palvelupäällikkö (lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja erityispalvelut)	8.6.2020 § 1

Tutkimuslupa Laurean ammattikorkeakoulun sosionomin opinnäytetyöhön aiheesta systemaattisen arviointimallin kehittäminen ja juurruttaminen käytäntöön Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle.

Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Tiina Varis on hakenut tutkimuslupaa opinnäytetyöhönsä, jonka aiheena on systemaattisen arviointimallin kehittäminen ja juurruttaminen käytäntöön Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle. Tutkimus toteutetaan pääosin e-kyselyn avulla. Kyseessä on toiminnallinen kehittämistyö. Tutkimusta ohjaa Laurea-ammattikorkeakoulun ohjaava opettaja Maire Antikainen. Tutkimusta toteutettaessa on noudatettava tietosuojalain mukaisia ohjeistuksia.

Tiina Varis on hakemuksena yhteydessä esittänyt asianmukaiset dokumentit (tutkimussuunnitelma). Tutkimusten tulosten yhteenveto luovutetaan Lohjan kaupungin käyttöön ja hyödynnettäväksi sosiaalityön kehittämisessä.

Päätös Myönnän Tiina Varikselle tutkimusluvan hänen sosionomiopintojensa opinnäytetyöhön aiheesta systemaattisen arviointimallin kehittäminen ja juurruttaminen Ojamon perhetukikeskuksen lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle.

Päätösoikeusperuste Hallintosääntö § 27 kohdan 2 mukaan.

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Merja Hukkanen
Palvelupäällikkö (lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja erityispalvelut)

Pöytäkirjan nähtävillääolo ja oikaisuvaatimusohje

Pöytäkirja on yleisesti nähtävänä 15.6.2020 Hyvinvointitalossa, Tehtaankatu 26, Lohja.

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen

Lohjan lasten, nuorten ja perheiden lautakunnalosoite: PL 71, 08101 Lohja
sähköposti: kirjaamo@lohja.fi
fax 019 369 1326

Virastoaika: ma-to 8.00-16.00, pe ja aattopäivinä 8.00-15.00.

Oikaisuvaatimuksesta on selvästi käytävä ilmi päätös, johon oikaisua haetaan (päätöksentekijä, pykälä, päivämäärä) sekä oikaisuvaatimuksen tekijän tiedot.

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän (7) päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä tai kolmen (3) päivän kuluessa, jos tiedoksianto tapahtuu sähköisen asiointivälineen kautta.

LOHJA**Viranhaltijapäätös**

Palvelupäällikkö (lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja erityispalvelut)

8.6.2020

§ 1

Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän (7) päivän kuluttua, kun pöytäkirja on nähtävänä Hyvinvointitalossa.

Otteen oikeaksi todistaminen ja täytäntöönpano

Otteen oikeaksi todistaa Lohjalla 8.6.2020

Paula Vireä-Aihio, suunnittelija

Täytäntöönpano

Lähetetty tiedoksi sähköpostilla 8.6.2020

Tiina Varis

7.5.2020

Nimi: Tiina Varis	
Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: Sosionomiopiskelija	
Osoite: Kangastie 1, 08500 Lohja	
Puhelinnumero: 045 111 3333	
Sähköposti: tiina.varis@student.laurea.fi	
Päiväys: 7.5.2020	
Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkokutkinnon] tekijä/t:	Tiina Varis
Koulutusohjelma/ korkeakoulu/ yliopisto:	Sosionomi (AMK), Laurea-ammattikorkeakoulu
Toimipiste:	Lohja
[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkokutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:	Ohjaava opettaja: Maire Antikainen, Laurea Työelämän edustaja, yhteyshenkilö: Tuija Aaltonen, vt. vastaava ohjaaja Ojamon perhetukikeskus, lasten vastaanotto- ja arviointiosasto.
Työn/tutkimuksen nimi:	Systemaattisen arviointimallin kehittäminen ja juurruttaminen käytäntöön Ojamon lasten vastaanotto- ja arviointiosastolle.
Tavoitteet/ tutkimusongelma:	Tarkoituksena opinnäytetyössäni on kehittää kunnalliseen lastensuojelun 0-12 -vuotiaiden arviointiyksikköön systemaattinen arviointimalli ja juurruttaa se käytäntöön. Opinnäytetyö on siis toiminnallinen kehittämistyö. Tavoitteenani on, että opinnäytetyön kautta kehitetty systemaattinen arviointimalli tuo yhtenevästä linjaa arviointityön tekemiselle ja antaa toimivan työkalun konkreettisen työn tekemiselle. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on laadukkaan ja systemaattisen arviointityön mahdollistaminen arviointimallin avulla. Opinnäytetyön tavoitteena on myös, että toimiva systemaattinen arviointimalli käytössä auttaa niin asiakasta, arviointityötä tekeviä, kuin arviointeja päätöksen tukena tarvitseviakin.
Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely: Tarkka rajaus mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille:	Laadin taustatyön pohjalta avoimen e-kyselyn ja teetan sen perhetukikeskuksen sosiaalityöntekijöillä, jotka käyttävät yksikön tekemiä arviointeja päätöksenteon tukena. Avoimen e-kyselyn avulla pyrin saamaan käsityksen siitä, mitkä ovat oleellisia asioita tietää, kun tehdään päätöstä lapsen kotiutumista tai jatkosijoituksesta, eli mihin asioihin arviointiyksikössä tulisi arviointityössä kiinnittää erityistä huomiota ja mahdollisesti millä keinoin. Kyselyssä haluan ottaa eslin myös muun muassa yksikössä olevien lasten ikäjakautuman ja sen vaikutuksen arviointityöhön vastaajan näkökulmasta. Kyselyyn vastataan anonyymisti ja linkin kyselyyn lähettää sähköpostitse Tuija Aaltonen. Pyrin tutustumaan lähikuntien vastaavien yksiköiden arviointimalleihin mahdollisuuksien mukaan, joko haastattelemalla paikan päällä tai puhelimitse esimerkiksi vastaavaa ohjaajaa tai sähköpostikyselyllä. Lisäksi pyrin etsimään tietoa kansainvälisistä lähteistä, vastaavien yksiköiden toimintatavoista arvioinnin osalta. Avoimen e-lomakekyselyn tulosten ja muun hakemani tiedon perusteella luon alustavan systemaattisen arviointimallin. Pyydän lasten arviointiyksikön työntekijöiltä ja mahdollisesti myös sosiaalityöntekijöiltä ja perhetukikeskuksen johdolta kommentteja alustavaan

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tutkimuslupahakemus

2 (2)

7.5.2020

	arviointimalliin (sähköisesti tai paperisena) anonyymisti. Muokkaan ja viimeisten systemaattisen arviointimallin kommenttien perusteella.	
	Perehdytän systemaattisen arviointimallin käyttöä yksikön työntekijöille. Kun arviointimallia on käytetty jonkin aikaa, teen palautekyselyn systemaattisen arviointimallin toimivuudesta, käyttöönnotosta ja käytöstä, hyödyistä ja haitoista työntekijöille sekä mahdollisesti myös sosiaalityöntekijöille ja perhetukikeskuksen johdolle. Kyselyn toteutan anonyymisti e-kyselynä tai sähköpostikyselynä suurimmaksi osaksi suljetuilla kysymyksillä, mutta jätän kyselyssä tilaa myös avoimelle palautteelle.	
Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):	<p>Toukokuu: Tutkimusluvan hankkiminen ja e-lomakekyselyn luominen.</p> <p>Kesäkuu: e-kyselyyn vastaaminen, kirjallista työtä, Systemaattisen arviointimallin 1. draft-version luominen.</p> <p>Heinäkuu: Systemaattinen arviointimalli 1. draft-versio kommenttikierrokselle, arviointimallin muokkaaminen, arviointimallin perehdyttäminen työntekijöille ja käyttöönotto, palautekysely systemaattisesta arviointimallista.</p> <p>Elo-syyskuu: Opinnäytetyötekstin kirjoittaminen, 9.9. julkaisuseminaari, opinnäytetyön viimeistely ja julkaisu Theseuksessa.</p>	
Liitteet (edellytetään: tutkimussuunnitelma, kyselylomake, teemahaastattelurunko jne.):	e-kysely, arviointimallin välipalaute / kommenttikysely ja palautekysely, sekä tutkimussuunnitelma voidaan tarvittaessa toimittaa myöhemmin.	
Päätöksentekijä täyttää	Tutkimuslupa myönnetään	Tutkimuslupaa ei myönnetä
	<p>Perusteet</p> <p><i>Teimintamme hyödyntävä tutkimus.</i></p>	
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	<p><i>Merja Hukkanen</i></p> <p><i>8.6.2020</i></p>	

Merja Hukkanen
palvelupäällikö